

ილია

ქართველო, ხელი ხმალს იკარ,
გათენდა ღლე დიდებისა.
თოფ-იარაღი აისხი,
დრო მოდის გამარჯვებისა.

მამულის დახსნის ღლე არის,
ქვეყანა გვწყავს ზველასა,
თავისუფლების შოვნაი
თავისუფლების შოვნაი
სჯობს საშოვნელსა ყველასა.

მამულის დამხსნელს — ვაჟაკის
ხმალი და გული სდომია,
ვაჟაკის გამომჩენელიც
მტერთან გულდაგულ ომია.

თავისუფლების მშოვნელი
ამ ქვეყნად მართო თოფია,
შინ უღლით გაქნილს მშვიდობას
ომში სისხლის ღვრა სჯობია!

მაშ მამულს თავი შევსწიროთ
საშველად, გამოსახსნელად,
თუ მისთვის დავიხოცებით,
ჩვენ ის გვეყოფა სახელად.

ქართველო, ხელი ხმალს იკარ,
გათენდა ღლე დიდებისა,
თოფ-იარაღი აისხი,
დრო მოდის გამარჯვებისა.

გახედვა ილიასკენ

ჩვენი საზოგადოების დამოკიდებულება ილიას მიმართ სა-
კულტოა, რიტუალურია, — ეს დამოკიდებულება საბჭოთა
პერიოდში ჩამოყალიბდა და, რიტუალების მოყვარე ქართული
ცნობიერების ანაბეჭდთან ერთად, საბჭოურ დამლასაც ატა-
რებს. ილია ვაქციეთ უსიცოცხლო ფეტიშად, როგორც ფარი-
სევლურ ჰიმნებს აღუვლენთ და ამ ჰიმნებში ჭარბადაა პრო-
ვინციული პათოსით გაჟღერებული ეპითეტები: „დიდი“, „ბუმბე-
რაზი“, „ბრძენი“... ილიას გამონათქვამებს არტისტული მოწი-
წებით ვიმოწმებთ, როგორც დოგმატებს. არ ვაკეთებთ მხო-
ლოდ იმას, რაც აუცილებელია, — არ ვცდილობთ სერიოზუ-
ლად გავიგოთ ილია, ვიფიქროთ მასთან ერთად. ეს გასაგებიც
არის, — იგი გვჭირდება, უბრალოდ, როგორც ჩვენი „ნიმაგრის“
დამადასტურებელი თვალისმომჭრელად მბრწყინავ კერპი.

თვითონ ილია კი ჩვენი „ნიმაგრის“ დადასტურებას ჩვენს
სისუსტეზე ფიქრს და საუბარს ამჯობინებდა. არც ილიამდე და
არც მის შემდეგ საქართველოში არ ყოფილა მოაზროვნე, რო-
მელსაც ამდენი და ასე ინტენსიურად, ასე გაუნელებელი ტკი-
ვილით ეფიქროს ქართველების საბედისწერო ნაკლოვანებებზე.
მისი სიყვარული საქართველოსადმი იყო ძალიან ვნებიანი და
ამავე დროს „ცივი“, ობიექტური და უშეღავათოდ მომთხოვნი,

— ნამდვილი სიყვარული ყოველთვის მომთხოვნი და მკაცრია,
რადგან სურს, რომ ის, ვისკენაც არის მიმართული, რეალურად
იყოს სიყვარულის ღირსი, იმ ფასეულობათა რეალურად ხორ-
ცშემსხმელი, რომლებიც სიყვარულს იმსახურებს.

ილია ყველაზე ტრაგიკული ბედის ფიგურაა ქართულ კუ-
ლტურაში, — არა იმდენად ამ პიროვნების საზარელი აღსას-
რულის გამო, რამდენადაც იმიტომ, რომ მის შეხედულებებს და
მიზანსწრაფვას არ იზიარებდა და არ იზიარებს მისი ხალხი.
ილიას მკვლელობა, სულიერი აზრით, კვლავ გრძელდება, ილიას
ყოველდღე კლავს საქართველოს უგუნურება, უზნეობა, უნი-
ათობა...

ახალგაზრდა ილიას თავიდან რადიკალური თვალსაზრისი
ჰქონდა როგორც სოციალური, ასევე ეროვნული პრობლემის
მიმართ. მაგრამ მალე, ახალგაზრდობაშივე, ილიას ჭაბუკურ და
საკმაოდ ზედაპირულ რადიკალიზმს სინამდვილის სერიოზულ
ანალიზზე დაფუძნებული პოზიცია ცვლის, მისი რევოლუციუ-
რი სიფიცხე და მოუთმენლობა ქრება.

ვფიქრობთ, ილიას მსოფლმხედველობის ასეთ შეცვლას
უბიძგა და მიმართულება მისცა რუსეთის იმპერიაში განხორ-

გახადვა ილიასკენ

პრეზიდი ვაჟაფშაველას

ციელზედუღა რეფორმამ, ფეოდალური სისტემის ლიკვიდაციამ — ბატონყმობის გაუქმებამ, სამოქალაქო საზოგადოების ფორმირების დაწყებამ (როგორც გვახსოვს, ამ რეფორმის ჩატარებაში ილია უშუალოდ მონაწილეობდა კიდევ, როცა საქართველოს ერთ-ერთ პრეზიდენტად მომრიგებელ მოსამართლედ მუშაობდა).

როდესაც პიროვნების და ერის შემოქმედებითი ძალების შემოქმედებით, მახინჯი და უნაყოფო ბატონყმური სისტემა დაირღვა, ილიამ დაინახა, რომ შეიძლება შედარებით გაზრდილი სოციალურ-ეკონომიკური და სულიერი თავისუფლების გამოყენება და ქვეყნის თანდათანობით გაჯანსაღება და გაძლიერება, პროგრესისკენ მოძრაობაში მისი ჩართვა, ანუ დამოუკიდებლობისთვის ქვეყნის შინაგანი, ბუნებრივი მომწიფება. სოციალური, ეკონომიკური და კულტურული სიძლიერე, სიცოცხლისუნარიანობა ქვეყნის თავისუფლების აუცილებელი წინამძღვარი და წინაპირობაა, — ასეთი პოზიცია ამოიცნობა ილიას მხატვრულ და პუბლიცისტურ შემოქმედებაში. საკუთრივ პოლიტიკურ თავისუფლებაზე კი ილია საგნობრივად იწყებს ფიქრს მხოლოდ მეოცე საუკუნის დამდეგს, როცა თითქმის ისახება რუსეთის იმპერიის ფარგლებში საქართველოს მიერ ავტონომიის, თვითმმართველობის მიღების შესაძლებლობა.

პროგრესის განმახორციელებელია ახლებური შრომა და ამისთვის აუცილებელი ცოდნა, განათლება, გონების სიხალდე და ცხოველყოქმედება, რასაც ილია დაუღალავად და ჯიუტად ქადაგებს. ასევე დაუღალავად და ჯიუტად ებრძვის იგი იმას, რაც შრომის და გონიერების, როგორც არსებობის მთავარი პრინციპების დამკვიდრებას წინ ელბობა, — გვიანდელ, გაბერებულ ფეოდალურ ცნობიერებას და ცხოვრების წესს: გონების და სხეულის სიზარმაცეს, უნიათობას, თავკერძობას და საზოგადოებრივი ინტერესებისადმი გულგრილობას, არარაციონალურობას, მითების და ილუზიების ტყვეობას, უნიადავო ამპარტავნობას და თავმომწონეობას... ყოველივე ამის უღმრთოელი პიტირული მხილებაა თათქარიძეთა სახეები. ხოლო ის, რამაც ქვეყანა ამ ფეოდალური ბალასტისგან უნდა გაათავისუფლოს, — „შრომის ეთიკა“ და ფხიზელი გონიერება, აგრეთვე სოციალური აქტიურობა, ძლიერი და მიზანსწრაფული ნებისყოფა, — „ოთარაან ქვრივის“ მთავარ გმირებში განსახიერდა.

„შრომის ეთიკა“ და რაციონალური, განათლებული ცნობიერება, ილიას თვალსაზრისით, არამარტო ქვეყნის განვითარების და, პერსპექტივაში, განთავისუფლების ერთადერთი საშუალებაა, არამედ გადარჩენის ერთადერთი საშუალებაც არის, რადგან თუ ფეოდალიზმის რღვევა და კაპიტალიზმზე გადასვლა, ერთი მხრივ, მეტი თავისუფლების და შემოქმედებითი შესაძლებლობების მომნიჭებელია, მეორე მხრივ, ეს ქვეყნისთვის ახალი ისტორიული გამოწვევაა, ახალ ბრძოლაში მისი ჩაბმის მომასწავებელია. იგი მისგან ძალების სრულ მოკრებას და ადრინდელზე უფრო რთულ, ძნელ ქმედითობას მოითხოვს. კაპიტალიზმი არამხოლოდ ინდივიდების, არამედ ერების და ქვეყნების კონკურენციაა, სიცოცხლის არსებითი და მარადიული მახასიათებლის — ბრძოლის შედარებით ცივილიზებული გამოვლინებაა, რომლის იარაღიც სწორედ ორგანიზებული შრომა და განათლებული გონებაა. მაგრამ ეს ბრძოლა უფრო მკაცრია, ვიდრე ბრძოლის პირდაპირი და უხეში ფორმები. კონკურენციის გულუჩვილებელი კანონებისგან შეღავათებს არ უნდა ველოდეთ. „ხმლიან მტერს გაუძეულით, გადავრჩით (...) შრომით და გარჯით, ცოდნით და ხერხით მისეული კი თან გაგვიტანს, ფეხ-ქვეშიდამ მიწას გამოგვაცლის, სახელს გაგვიქრობს, გაგვიწყვეტს, სახსენებელი ქართველისა ამოიკვეთება, და ჩვენს მშვენიერს ქვეყანას, როგორც უპატრონო საყდარს, სხვანი დაეპატრონებიან. შრომასა და გარჯას, ცოდნასა და ხერხს ვერავინ და გაუძლებს, თუ შრომა და გარჯა, ცოდნა და ხერხი წინ არ მივაგებეთ, წინ არ დავახედრეთ, წინ არ დავუყენეთ. ვართ კი ყოველ ამისათვის მზად? ან გვეტყობა რაშიმე, რომ ყოველივე ეს ვიცით და ვემზადებით?..“

ჩვენი ახლანდელი ისტორიული სიტუაცია მნიშვნელოვანწილად იმ ისტორიული ვითარების მსგავსია, რომელშიც ილიამ ქვეყნის ხსნის პროგრამა შეიმუშავა და მის ხორცმცხმასაც შეუდგა, — იშლება ძველი, გამოფიტული სისტემა (ერთ შემთხვევაში ბატონყმობა, მეორეში — სოციალიზმი), იწყება კაპიტალიზმის დამკვიდრება, პროგრესი

სის ხელისშემშლელი მაშინაც და ახლაც ფეოდალური ცნობიერების და ცხოვრების ყაიდის ატავიზმი... ლოგიკური იქნებოდა, ჩვენი რეაგირებაც ასეთ ისტორიულ ვითარებაზე იმ ინტელექტუალური და პრაქტიკული რეაგირების მსგავსი ყოფილიყო, რომელიც ილიამ მოახდინა თავის თანადროულ ისტორიულ გარემოებაზე. მაგრამ ყველაფერი სწორედ სალი ლოგიკის საწინააღმდეგოდ მოხდა და ილიათვის საუკუნო ერთგულების შეფიცვის ფონზე ერთიანად უარყოფილი აღმოჩნდა განთავისუფლების ილიასეული მეთოდი — ისტორიის ობიექტური. ტენდენციების მიერ მონიჭებულ შეფარდებით თავისუფლებასთან ორგანული შეთვისება და მისი გამოყენება, რეალური, ცოცხალი შინაარსით შევსება, თანდათანობით. შიგნიდან გაზრდა და კიდევ უფრო ხელსაყრელი ისტორიული მომენტისთვის აქტიური მზადება, როცა უკვე სრული და სრულფასოვანი თავისუფლების მოპოვება გახდება შესაძლებელი.

იმის დანახვა, რომ ისტორიის ამ ეტაპზე სრული დამოუკიდებლობის მიღწევა, დაუძლეველ ობიექტურ ფაქტორთა არსებობის გამო, შეუძლებელია და არც ჩვენ ვართ მისთვის მზად, ძნელი არ უნდა ყოფილიყო, რეალობის უცერემონიო უგულვებელყოფა რომ არ მომხდარიყო, ესე იგი, ილიას გაკვეთილებს ამოდ რომ არ ჩაევლო ჩვენთვის. ამჟამად განუხორციელებადი მიზნის გამოდევნება ნგრევა, მარცხი, დამცირება აგემა საქართველოს და მიჩქმალა რეალური, ნამდვილად მთავარი და სასიცოცხლო მნიშვნელობის მქონე, გადაუდებლად გადასატრევი პრობლემა — გარდაუვლად მოახლოებული კაპიტალისტური ეკონომიკური და სოციალურ-პოლიტიკური სისტემის სრულფასოვნად დანერგვისთვის აუცილებელი მკვეთრი ორიენტაციის აღება შრომაზე და ცნობიერების რაციონალიზაციაზე. სხვათაშორის, სინამდვილეში სწორედ ეს არის დასავლური ორიენტაცია, რომლის შესახებ ლაპარაკი ასე გვიყვარს. ამის გარეშე კი, როგორც ილია გვაფრთხილებს, კაპიტალისტური კონკურენცია სასიკეთოს არაფერს გვიქადის. ამ რთულ ამოცანას საქართველომ ფეოდალური მენტალიტეტის ამოფრქვევით უპასუხა. მისი ცნობიერება მითების და ილუზიების, საკრალური სიტყვების და სიმბოლოების წარმოსახვით სამყაროს შეეფარა და იქ დავალა ძნელ პრობლემას, რომელიც ქვეცნობიერად აშინებდა, — აშინებდა დაძაბული შრომის და გონებრივი ქმედითობის აუცილებლობა. და საქართველო დაუბრუნდა ძველ, მამაბაბურ ფეოდალურ ცხოვრების პრაქტიკას, — ამბიციების შეხლას, კლანების შუღლს, იარაღის და ძალის კულტს, ქვეყნის დაქუცმაცებას, უსაქმურობას და უზრუნველობას, მაღალფარდოვან ფუჭსიტყვაობას, რიტუალურ თამშებს...

საბოლოოდ კვლავ იმავე პრობლემის წინაშე აღმოვჩნდით, ოღონდ იგი კიდევ უფრო მძიმე გახდა. ძნელი სათქმელია, რამდენად მოახერხებს ქართული საზოგადოება მეთოდური შრომის და განათლებული, რაციონალური ცნობიერების კულტივირებას, რომლებიც ერთმანეთს საჭიროებს, ერთმანეთისგან განუყოფელია. თუ ეს საერთოდ შეიძლება მოხდეს, საგარაუდოა მოხდეს იმ ძალის მეოხებით, რომელსაც ილია ყველაზე ცხოველყოფილად მიიჩნევდა. ეს არის ღირსების გრძნობა, თავმოყვარეობა, — ის, რაც, ერთი უცხოელი მწერლის თქმით, ცხოვრებას გემოს აძლევს. ილიას მიერ დახატულ ქართველ ადამიანებს ღირსების გრძნობა თვალშისაცემად აქვთ გამახვილებული („გლახის ნაამბობი“, „ოთარაან ქვრივი“). იგი მათი ზნეობრიობის შინაგანი ღერძია, „ოთარაან ქვრივი“ კი, სახელდობრ, „შრომის ეთიკის“ საყრდენია. ილია ღირსების გრძნობას „ღვთაებრივს“ უწოდებს, მისი ფიქრით, „როგორც სხივი მზისგან, ყველა ნიჭი და მადლი ადამიანისა, სულიერი თუ ზოროციელი, ამ გრძნობიდან წარმომდინარებს და ყოველივე ისევე უკან მიერთმევა, ვით თავის დასაბამს“.

პიროვნული ღირსების გრძნობა, თავმოყვარეობა ჩვენში ამღვრეული და დამახინჯებულია, ამპარტავნობის, პატივმოყვარეობის, ეგოისტური თავმოთნეობის მიერ შთანთქმული. ხოლო ეროვნული ღირსების გრძნობა გადაგვარებულია ცრუ, ილუზიებზე დამყარებულ სიამაყედ, რომლის უსაფუძვლობაც ახლა ყველას თვალწინ ტრაგიკულად გამოაშკარავდა. მაგრამ იქნებ ჩვენს მიერ გაცდილმა ნაციონალურმა სირცხვილმა გამოადვილოს ღირსების გრძნობა და თავმოყვარეობა, როგორც ზნეობის, გონიერების და შემოქმედებითი შრომის მასაზრდოებელი საწყისი, — შეგვებრუნოს ილიასკენ, ანუ არსებითად გაგვხედოს წინ.

თამაზ ვასაძე

კავკასიონი

დამფუძნებლები:
შეზღუდული მანუქის-
მგებლობის საზოგადო-
ება „კოკა-კოლა“
კავკასიონი“ და
კერძო პირები:

**გიორგი
ალიგაშაშვილი,
პასილ
მალაფარიძე,
მამუკა
ფაჩუაშვილი.**

**სარდაქშიო
კოლაშია**

**პასუხისმგებელი
მდივანი
ბონდო
მამინარაშვილი**

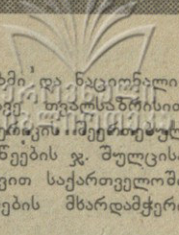
**გამოდის
ოთხშაბათობით.**

მასალების გამოყენება რედაქციასთან შეთანხმების გარეშე განიხილება, როგორც საავტორო უფლებების შელახვა. გაზეთი არ გამოხატავს არც ერთი პოლიტიკური პარტიის ინტერესებს. ავტორები თავად აგებენ პასუხს მასალაში მოყვანილი ფაქტებისა თუ ციტატების სიზუსტეზე. ოთხ ნაბეჭდ გვერდზე მეტი მოცულობის მასალა არ გამოქვეყნდება. წერილები არ რეცენზირდება და ავტორებს არ უბრუნდება.

**მისამართი:
თბილისი,
პეტრიაშვილის ქ. № 7.
ტ. 29-37-75.**

იბეჭდება ოფსეტური წესით საგაზეთო კორპუსში, ხოშარაულის 29.

რეგისტრირებულია საქართველოს რესპუბლიკის იუსტიციის სამინისტროში, რეგისტრაციის № 1122.

სამთავრობო ჯარების ზუგდიდში შესვლამ და ექსპრეზიდენტის მომხრეთა გალის რაიონში გადახვედრებამ საფარველი ჩამოსხრა გამსახურდია-გუდუშაშვილის ალიანსს. უფრო მეტიც, ეს კავშირი ამჟამად „პუნებრივად“ გამოიყურება. გავესწერეთ: საქართველოს სახელმწიფოებრიობას ყველაზე დიდ საშიშროებას სეპარატიზმის აღზევება უქადდა და სწორედ სეპარატიზტული მოწოდებებით გემოძვრადნენ გაძევებული პრეზიდენტი და მისი თანამოაზრენი გროზოდან. ისიც გავესწერეთ, როგორი თანაგრძნობით მიმართა გამსახურდიამ აფხაზე-ბულ აფხაზ ხალხს აფხაზურ ენაზე, როგორ პირდებოდა გაგრელებს, ლესელიძეებსა და სოხუმელებს, ნუ გეშინიათ, ჩემს მომხრეებს აფხაზები ხელს არ ახლებენო; გავესწერეთ კონფედერატა კონფერენციებზე თუ სამხედრო აღლუმებზე „ქართველ წარმომადგენელთა“ კმაყოფილი სახეები და, ვიმეორებთ, გამსახურდი-გუდუშაშვილის ალიანსი საეჭიბით „პუნებრივად“ წარმოგვიდგება.

ამიტომ ზვიადისტა და საქართველოში არსებული ყველა ჯურის სეპარატისტა შეთქმულება ერთი მდლის ერთი მხარეა, ხილული და თვალმისაცემი (რა თქმა უნდა, ამ მდლს აქვს მეორე, ფარული მხარეც, მაგრამ ეს სხვა საუბრის თემაა).

ამ კონტექსტში სამთავრობო ჯარების ზუგდიდში შესვლა და დასავლეთ საქართველოს ოკუპირებული (სწორედ ოკუპირებული) რაიონების გათავისუფლება უნდა განვიხილოთ, როგორც დასაწყისი იმ უმძიმესი და უკომპრომისო ბრძოლისა, რასაც შედეგად საქართველოს ტერიტორიულ-ადმინისტრაციული მთლიანობის აღდგენა უნდა მოჰყვეს.

სამწუხაროდ, ჟამთაისლის უკუღმართობამ, უკანასკნელი ორი საუკუნის მანძილზე ქვეყნის ბედის „სხვის ხელში სამღერად“ გადაცემამ, ქართველ ერს იმუნური სისტემა მოუშალა და ერთგვარ სათბურის ყვავილად აქცია. ცოტა არ იყოს, კრიტიკიუზების დარღვევა და ფასეულობების აღრევა საუკუნო ძმობის ჩიჩინი მისთვის, ვინც ძმებს გვიხოცავს და ჩვენს დებს შეურაცხყოფს, ანდა გაუთავებელი წუნუნი იმაზე, თუ ქართველი ქართველს როგორ ესვრის. ერის ჩამოყალიბება, დამკვიდრება და

არსებობა მუდმივი ბრძოლის პროცესია და ეს ბრძოლა ერთნაირად დაუდგობელია შინაურისა თუ გარეულის მიმართ, რადგან მოდუნება, ქვეყნის ინტერესებისათვის ყურის წაყრება დამლუბველია. მხოლოდ ამგვარად შეიძლება საკუთარი ადგილის დამკვიდრება მსოფლიო ცივილიზაციაში. მაქატი, მაგრამ უდავო ჭეშმარიტებაა: როცა ქვეყნის უზედურება და განადგურების საფრთხე სასწორის ცალ მხარეს მძიმე ტვირთად აწევს, მეორე მხარეს ფსევდოუმანიზმითა და მოჭარბებული კაცთმოყვა-

ბის მანდატი მიიღოს. საქართველოს მთლიანობისათვის ბრძოლის კონტექსტში დიდ ყურადღებას იმსახურებს ჩრდილოეთ კავკასიაში მიმდინარე პროცესები. უკანასკნელ პერიოდში ამკარად გამოიკვეთა ამ რეგიონში მოსალოდნელი კრიზისის უკიდურესად გამწვავება. გროზნოს დამოკიდებულებამ და მოქმედებამ მოსკოვის 3-4 ოქტომბრის მოვლენათა მიმართ, ძალზე გააქტიურა დუდავის ოპოზიცია, კავკასიის ხალხთა კონფედერაცია მძაფრი შიდაბრძოლითა დაკავებული,

დენ საშიში სენი — ფაშაზაფრისა და ნაცონალი-სტური სეპარატიზმი. ამჟამად უკანასკნელისთა ძალზე მნიშვნელოვანია ანტიკონფედერალური შტატებში ცნობილი მოღვაწეების ჯ. შულცისა და ჯ. ბეიკერის ინიციატივით საქართველოში დემოკრატიული განვითარების მხარდაჭერი ორგანიზაციის შექმნა.

საქართველოს ხელისუფლებას გადამჭრელი მოქმედების დრო დაუდგა და ამ მოქმედებას ელიან არა მარტო მისი მეგობრები მსოფლიოში. გაჭირვებულ, შიშითა და გულგატეხილობით დათრგუნულ საქართველოს კვლავ იმედის საფუძველი გაუჩნდა. ეს იმედი არ უნდა გაცრუდეს, რადგან ქართველმა ხალხმა დიდი ჭირთათმენის, თავდადებისა და სისხლის საპაგეროდ დაიმსახურა თუნდაც მცირე შეება, ფეხზე წამოდგომა, თავმოყვარეობის აღდგენა. ნუ გაავრცელებთ ხალხის მოთმინების გამოცდას, უკან დახევის შესაძლებლობა გამოიცხადდება, კომპრომისები სასურველზე მეტია დამგებული.

მით უმეტეს, რომ აფხაზთა ლიდერების მიერ ფართოდ ანშლავიებული ლოზუნგი — პატარა მდინარეში დახრჩობას ოკეანეში დახრჩობა გვირგვინია — გამოაგნებლად თავზარდამცემ ცინიზმს შეიცავს, უპირველეს ყოვლისა, საკუთარი ხალხის მიმართ. ამგვარი ლიდერები, რომელთა მოქმედების პრინციპია „წინ წყალი, უკან მენყერი“, საკუთარი ხალხის ბედის წინაშე ვერანაირ პასუხისმგებლობას ვერ გრძნობენ და პელაგონისკენ მიაქანებენ თავის დაბანგულ ერს. გადაჭრით უნდა ითქვას, რომ გათავისუფლება სჭირდება სწორედ აფხაზ ხალხს, რომელსაც XXI საუკუნის გარიჟრაჟზე დახრჩობის პერსპექტივას სთავაზობენ მისივე ერის „რჩეულნი“. ამდენად, აფხაზი ხალხის გადარჩენის მისიაც საქართველოს სახელმწიფოს ეკისრება, ეს მისი საკაცობრიო ვალია!

„Alea jacta est“ — „კამათელი გაგორებულია“, ეს სიტყვები ძვ. წ. აღ. 49 წელს წარმოთქვა იულიუს კეისარმა და გადალახა მდინარე რუბიკონი. ქართველთა წინაშე მდინარე ენგურია.

პაატა ვეშაპიძე

ALEA JACTA EST

ეროვით გადაძალვის ცდა მხოლოდ საკუთარი უსუსურობის შენიღბება.

ენგურის ნაპირებზე ქართული სამთავრობო შენაერთების გასვლა დიდი იმედის საწინდარია — დაგლეჯილი საქართველოს ტერიტორიების შეხორცება აქედან უნდა დაიწყოს და, თანაც, გადაუდებლად, უყოყმანოდ. სოხუმის დაცემით დამცირებული და დაქაქული ქართული ჯარი საბრძოლო სულისკვეთებას იბრუნებს, თვალნათლივ გამოჩნდა წინსვლა მატერიალურ-ტექნიკური თვალსაზრისითაც.

ბოლო პერიოდში მომხდარმა ამებმა წარმოქმნა მნიშვნელოვანი ნაწილობრივი აფხაზ სეპარატისტებზე წარმატებული შეტევისათვის. უპირველეს ყოვლისა მხედველობაში გვყავს სამეგრელოს მოსახლეობა, რომელიც მიუხედავად დიდი სურვილისა, მაინც ბინადრის თამაშის გამო, მონაწილეობას ვერ იღებდა აფხაზეთის კამპანიაში. სამეგრელო კვლავაც რჩება იმ დიდ ძალად, რომელმაც გადამწყვეტი როლი უნდა შეასრულოს (ახლაც და მომავალშიც) აფხაზეთის პრობლემათა რეგულირებაში. ახლა მთავარია, სამეგრელომ იგრძნოს ეს პასუხისმგებლობა და ხელისუფლებისაგან ნდო-

ახალი ძალით იფეთქა ინგუშ-ოსთა კონფლიქტმა. საკმაოდ ორპარტიანია რუსეთის ცენტრალური ხელისუფლების დამოკიდებულება რეგიონში მიმდინარე პროცესებისადმი. როგორც ჩანს, უახლოეს მომავალში მოვლენები უაღრესად მწვავედ და კრიტიკულად განვითარდება, რაც აფხაზი სეპარატისტებისადმი ჩრდილოკავკასიელთა ინტენსიურ დახმარებას საეჭვოს ხდის. ამას დაემატოთ რუსეთის ბოლოდროინდელი სერიოზული ღონისძიებები, რომლებიც „საზღვრების მკაცრ კონტროლს“ ისახავს მიზნად. ყოველივე ეს ქმნის კარგ ფონს აფხაზეთში სამართლიანობისა და კანონიერების აღდგენისათვის, და არა მარტო აფხაზეთში.

ძალზე მნიშვნელოვანია საქართველოს გადამჭრელი შექმნილი საერთაშორისო პოლიტიკური კლიმატი. გაეროს ცნობილი რეზოლუცია, რომელშიც დამოკიდებულია აფხაზთა მხრიდან მოსახლეობის გენოციდი და დეპორტაცია, პოლიტიკურადაც, და, გენებაც, ზნეობრივადაც მოითხოვს საქართველოს ხელისუფლებისაგან ძალის გამოყენებას, რათა აღდგეს სამართლიანობა ანუ ხელისუფლებამ დაიცვას საკუთარი მოქალაქეები, აღაგმოს მსოფლიოსათვის ესო-

ქრონიკა. ინფორმაცია

იბერია

თბილისი

ქართველმა ჟურნალისტებმა დია წერილი გაუგზავნეს ზვიად გამსახურდიას. წერილში სასტიკად არის დაგმოხილი საქართველოს ტელევიზიის რეჟისორის, აშშ-ს ტელეკომპანია ლუო-ის, ოპერატორის დათო ბოლქვაძის ხოშში დახვრეტის ფაქტი ზ. გამსახურდიას მომხრეთა მიერ.

ამავე საკითხის გამო გუშინვე თავის მიმართვა გამოაგზავნა საქართველოს სახელმწიფოს მეთაურმა ედუარდ შევარდნაძემ. მან დაგმო საქართველოში ჟურნალისტთა სიცოცხლის ხელყოფის ფაქტები.

დსს „იბერიასათვის“ ცნობილი გახდა, რომ გუდაუთის რადიოთი გამოსვლისას ვლ. არძინამ კატეგორიულად უარყო მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების მიერ გავრცელებული ცნობა იმის თაობაზე, თითქმის საქართველოს ექსპრეზიდენტი იყოფებოდა გალის რაიონის ტერიტორიაზე. მისი თქმით, ზ. გამსახურდიას არ დაუტოვებია საქართველოს ტერიტორია — იგულისხმება, რომ ექსპრეზიდენტი კვლავ იმყოფება ზუგდიდის ან წალენჯიხის რაიონში, ხოლო გ. ქობალაძის რაზმები კი სამეგრელოს ტყეებს არიან შეფარებული. ვლ. არძინამ განაცხადა აგრეთვე, რომ მიღებულია ზომები საქართველოს მხრიდან ახალი აგრესიის აღსაკვეთად

(როგორც ჩანს, იგი გულისხმობდა აფხაზური ფორმირებების მიერ მდ. ენგურზე გადებული ხიდის აფეთქებას).

დსს „იბერიასათვის“ ცნობილი გახდა, რომ მოსკოვში ოთხმხრივი კონსულტაციების დროს, რომელშიც მონაწილეობდნენ გაეროს, რუსეთის, საქართველოსა და გუდაუთის დაჯგუფების წარმომადგენლები, მიღწეულია პრინციპული შეთანხმება. მოლაპარაკება კონფლიქტის საბოლოო მოგვარების თაობაზე დაიწყო 29 ნოემბერს ჟენევაში და ჩატარდება გაეროს ეგიდითა და რუსეთის შუამავლობით.

საქართველოს მხარეს წარმომადგენელმა ა. კავსაძემ განაცხადა, რომ საქართველოს მაინც სურს კონფლიქტის მშვიდობიანი მოგვარება იმ შემთხვევაში, თუ გუდაუთის დაჯგუფება იურიდიულად აღიარებს საქართველოს ტერიტორიულ მთლიანობას და შეიქმნება მყარი გარანტიები აფხაზეთში ქართველ ლტოლვილთა დასაბრუნებლად.

„იბერიას“ კორესპონდენტს საქართველოს პარლამენტის ვიცე-სპიკერმა ქ. ნმა რუსუდან ბერიძემ განუცხადა, რომ მას უმართებულოდ და არაარაციონალურად მიაჩნია საქართველოს გაწვევიანება CHG ში, რადგან ეს დიდ საფრთხეს უქმნის ქვეყნის დამოუკიდებლობას და ამავე დროს, ჯარ ხსნის საქარ-

თველოს წინაშე მდგარ არც ერთ პრობლემას.

„იბერიას“ კორესპონდენტის ცნობით, ა.წ. 8 ნოემბერს თბილისში დაფუძნდა საქართველოს ნაციონალ-კავკასიური პარტია „ქართველ ფუნდამენტალისტთა ალიანსი“. ყრილობა მიიღო პარტიის პლატფორმა და წესდება. თავმჯდომარედ არჩეულ იქნა თბილისის პოლიტოლოგიის ინსტიტუტის მესამე კურსის სტუდენტი გიორგი ნანუაშვილი.

პარტია აღიარებს ქართველი ერის ღვთაობრივობას, უმთავრეს საშიშროებად მიაჩნია აშშ-ს მსოფლიო ახალი წესრიგის დოქტრინა და ტექნიკიზმი, იზიარებს საერთოკავკასიური სახლის შექმნის იდეას.

ამჟამად ქართველოფილები მუშაობენ ქართული ანტიტექნიკისტური ფუნდამენტალიზმის შექმნაზე.

რუსთავი

„იბერიას“ ცნობით, რუსთავის პურის ორგანიზებულად მომარაგების საკითხი კვლავ ფერხდება. ქალაქის მერის შესაბამისი სამსახურების დიდი მცდელობის მიუხედავად, ქალაქის მოსახლეობას დროულად ვერ მიეწოდება გამომცხვარი პური.

რუსთავს ამ ბოლო დღეებში დღე-ღამის განმავლობაში სულ რამდენიმე საათით მიეწოდება ელ. ენერგია, რაც

დამლუბველად მოქმედებს სამრეწველო ქალაქზე. დღის წესრიგში დგება ამ საკითხის განხილვა რესპუბლიკის სამინისტროებსა და მთავრობის დონეზე.

ცხინვალი

„იბერიას“ კორესპონდენტი ცხინვალის იტყობინება, რომ ჩატარდა ე.წ. რესპუბლიკის უზენაესი საბჭოს პირველი მოწვევის მეშვიდე სესია, რომელშიც განიხილა 8 საკითხი, მათ შორის საკითხი ე.წ. სამხრეთ ოსეთის რესპუბლიკის კონსტიტუციის — ძირითადი კანონის — პროექტის შესახებ.

ტყიშული

„იბერიას“ კორესპონდენტის ცნობით, ტყიშულის რაიონის სოფელ კურსებში მცხოვრებ ჭოროღ უკლებს ოჯახს 12 შეიარაღებული პირი დაესხა თავს, მათგან ორს სამხედრო-საველე ფორმა ეცვა. ისინი ოჯახში შევიდნენ ზვიადისტების ქეზნის მოტივით. ფიზიკური შეურაცხყოფა მიაყენეს ოჯახის წევრებს და გაიტაცეს ძვირფასეულობა, მსუბუქი ავტომანქანა, სანადირო თოფი და 200 000 რუსული მანეთი.

აღნიშნული ფაქტის გამო მიმდინარეობს გამოძიება.

„იბერიას“ ცნობით, ტყიშულში დაფუძნდა სახალხო ლაშქარი „ოკრება“, რომელ-

საც სათავეში ჩაუდგა ადგილობრივი მმართველობის გამგეობის წევრი, ჯანდაცვის განყოფილების გამგე იური ელიაშვილი.

სახალხო ლაშქრის შექმნის ძირითად მიზანს წარმოადგენდა ის, რომ ქალაქში ვერ შემოედწია ექსპრეზიდენტის მომხრე უკანონო შეიარაღებული ძალებს.

• მოსკოვი საქართველოს ელჩის აზრით

საქართველოს საგანგებო და სრულუფლებიანმა ელჩმა, ბატონმა ვალერიან ადვამე გამართა პრესკონფერენცია, სადაც იმედი გამოთქვა, რომ „ში შესვლით დაცული იქნება საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობა, მოწესრიგდება შიდაპოლიტიკური ვითარება და აღდგება ეკონომიკური კავშირები. დღითიდღე უმჯობესდება, ნორმალურ კალაპოტში დგება რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობა. ამის თქმის საფუძველს მას აძლევს კონსულტაციები რუსეთის პოლიტიკურ წრეებთან.

საელჩოს მთავარი ამოცანაა რუსეთ-საქართველოს შორის დიდი ხელშეკრულების ხელმოწერა, რაც ორი სახელმწიფოს ურთიერთობის იურიდიული საფუძველი გახდება.

საკუთარი ინფორმაცია

აა ჟურნალის ავტორი აფხაზეთის გკვიდრია, მის
თავზე გადაიარა ყველა იმ საზინელეზაბ, რაც იმ
დაბრიალდა. ომის პირველივე დღიდან იარაღით
ხელში იცავდა საკუთარ მიწა-წყალს, ერთ-ერთმა
ბოლომ დაბოკა სოხუმი. ვკიჭრობთ.
გკითხველისათვის სინებრესო უნდა იყოს
აფხაზეთის გკვიდრის თვალთ დანახული ომი.

ნატანჯი და დღალაღლი ხალხი ძნელად-
სავალ, მაგრამ თვალწარმატ დალის ხეო-
ბას მიუყვებოდა. ცასმიბჯენილ ჭიებეს სათა-
ვე დაედოთ მდინარის კალაპოტისათვის.
რომლის ხან ერთ, ხან მეორე მხარეს იყო
გაჭირილი გზა, ამ გზაზე კი, ქარაენის და-
რად, მიიწვედნენ მშობლიურ სახლ-კარმი-
ტოვებულნი, საკუთარი მიწიდან გამორეკი-
ლნი და თავისსავე სამშობლოში დევნილნი,
მხოლოდ იმიტომ, რომ ამ კუთხის შვილნი
იყვნენ — აქ დადებულნი და აღზარდლნი.
წინ ისევ ბევრი ჰქონდათ სავალი; არც მან-
ძილი იყო ტერობილი მათთვის; არც გზის სი-
რთულე და, რაც მთავარია, არც მიზანი!
აზრი კი ერთადერთი ამოძრავებდათ: რაც
შეიძლება მალე დაეტოვებინათ აქაურობა
და მიეღწიათ ნათესაეების ან ნაცნობ-მეგობ-
რების სახლამდე! შემდეგ? — შემდეგ არს-
თაგამრიგეს ებარა მათი ბედი ...

ბიოლოგიური სურვილი სულის შენაწი-
ჩუნებისა... ესლა შემორჩათ ლტოლვილთ —
დასჯილთ უფლისაგან, სანაცვლოდ გაუტან-
ლობისათვის, სიბილწისათვის, კერპთაყვან-
ისცემლობისათვის, მიუტევლობისა და მო-
ძმეთა დაუნდობლობისათვის!

ამ „ტერიტორიის“ შეუღდენენ შვიდკილომეტრან აღმართს. როგორც პირდაპირი, ისე გადატანითი მნიშვნელობით, ტალახი იდო ციცაბოზეც და ზურგსუკიანაც. ალპურ ზონაზე გადებულ უღელტეხილს შემდგომ, ვიდრე ჰუმბრაძე, დაღმართი მიუყვებოდა. მაგრამ არც ეს ვრცელი მონაკვეთი გახლდათ „ბროსპეტის“. აქაც ეყარა მოხუცებულთა და ჩვილთა გვამები — ცხედრები უძლურთა და დაქრდომილთა...

... არც არავის ხედებოდა თვალში მთის
კალთების შეფენილი ზოგან ნაძვნარი და ზო-
გან შერეული ტყე. არავის ეცალა ბუნების
პასაჟების საცქერლად, არც ალპური თხემი-
სილიადე იტაცებდა ვინმეს და არც პოეტუ-
რი განწყობა ეუფლებოდა ჭირნაცად და ჭი-
რში ჩაყარნილებს; მაგრამ იყვნენ ცალკე-
ულნი იმითაგანაც, ვისაც მისდაუნებურად
მოაგონდა მგონის სიტყვები: „მოდლიდან
დაბლა ჩამოსვლა, ვაჰმე, რა მეტად ძნე-
ლია“... თუ ფიზიკურ მდგომარეობას ჩავთვ-
ლით, დაღმართში სიარული მოსახერხებე-
ლიცაა და ადვილიც, მაგრამ თუ აზრს ბო-
ლომდე ჩაეწვდებით, მართლაც ძნელია იმის
შეგრძნება, რომ ხალხი, თითქმის მთელი
წლის მანძილზე, ყოველ დღე საბოლოო გა-
მარჯვების მომლოდინე, ლტოლვილად იქცა.
მარცხი კი იმ ფორმითა და სიმწვავეთ იწვე-
ნა, რომ მოსაფიქრებლადაც დაუჯერებელი
ჩანდა ერთი შეხედვით, მაგრამ ფაქტო ჯიუ-
ტია და თვალნათლივ დასანახი.

ასეთი მწარე მარცხით, სრული კრახით დასრულდა ქართულ-აფხაზურ კონფლიქტად წოდებული სამამულო ომი, რომელსაც სეპარატისტების ზეგნით აწარმოებდა რუსეთი ახლადგენილ მთელ, ჯერაც ზურგმოუმაგრებელ, მაგრამ სახელმწიფოებრივბოზად-გენილ საქართველოს წინააღმდეგ.

შეიძლებადა კი სხვა ფინალი ჰქონოდა
ამ მოვლენას — ვფიქრობთ, რომ შეიძლე-
ბოდა, ხოლო თუ რატომ და როგორ, ამაზე
ვეცდებით, ზოგადად მაინც, წინამდებარე
წერილმა გასცეს პასუხი.

ვიდრე უშუალოდ ომის შესახებ ვისაუბრებდეთ (ანუ როგორც ხელისუფალნი ჯიუტად შეიარაღებულ კონფლიქტს უწოდებენ), გვინდა ზოგადად გადმოგვით, თუ რა წინაპირობა უძლია მას აფხაზეთში, კერძოდ, სოხუმში.

ზვიად გამსახურდიას უდღეური რეჟიმის დამხობის შემდეგ, მეორე დღესვე (შობის), ქართველი მოსახლეობის საკმიოდ ანგარიშგასაწვევი ნაწილი (რაოდენობრივით ვალსაზრისით) იწყებს მძაფრ საბრტყეტო აქციათა ექსკადს, მიმართულს გამარჯვებულთა წინააღმდეგ. მართალია, ეგზალტირებული ხალხის გამოსვლები მშვიდობი-

პიძღრია, მის
შეაგ, რაც იმ
დან იარულით
მართ-მართა
ვფიჭრობით,
უნდა იყოს
ხული ომი.

იმხანად აფხაზეთში უკვე ღამკვიდრებული იყო არძინბას აპარტიდული რეჟიმი, რომელსაც საფუძველი გამსახურდიას მმართველობის დროს მიღებულმა აშკარად მიუღებელმა საარჩევნო კანონმა ჩაუყარა: 28 აფხაზი დეპუტატის ცხოვრება 26 ქართველისა და 11 არქაქათელის წინააღმდეგ, ფაქტობრივად აკანონებდა ერთი ერობების

რაც დავთესეთ,
იგივე მოვიგებთ...

უპირატესობას სხვებთან შედარებით. ხოლო როდესაც ზემოაღნიშნული კანონის პრაქტიკა გამოქვეყნდა, ყურთ არავეინ ათხოვა ზ. გამსახურდიას მოწინააღმდეგე პოლიტიკურ პარტიათა მოწოდებას, ბიოკოტი გამოეცხადებინათ ასეთი კანონით არჩეული მმართველობისათვის და, საერთოდ, აფხაზეთში არ დაემკათ აპარტიკი.

სამთავრობო ჯარების შემოსვლას აფხაზეთში და მდინარე ფსოლუმდე გასვლას ხოლო შემდგომ, მოულოდნელად, ამ ტერაქორიის დატოვებას გარნიზონის ჩაუყენებლად, ფაქტობრივად არავითარი ცვლილება არ მოუტანია, აფხაზეთში არსებული დამყენს მიერ ზემოაღნიშნული პოლიტიკური კლიმატი უცვლელი დარჩა: იყო მტრულ დაპირისპირება ცალკერძ ქართველებსა და აფხაზებს შორის, ცალკერძ კი ზ.გამსახურდას მომხრე-მოწინააღმდეგეთა შორის თუმცა ეს დაპირისპირება, გაურკვეველი ვადით, შეანელა 1992 წლის 14 აგვისტოს შემდგომდროინდელმა მოვლენებმა...

ქართული ჯარის შესვლას აფხაზეთში ზვიადის ტემმა თავდაპირველად უნდოდა, თვალთ შეხედეს. უზბოლეს მომავალში კი ბევრი მათგანი იარაღით ხელში დადგა აფხაზეთა წინააღმდეგ, ხოლო ამ ხალხის გარკვეული ნაწილი დღემდე ვერ მოსულა გონს. ახლაც თუ ისე, ადგილობრივმა მოსახლეობამ მიუხედავად თავისი პოლიტიკური შეხედულებებისა, მტკიცედ, დიდი ენთუზიაზმით გადაწყვიტა დახმარებოდა საქართველო შეიარაღებულ ძალებს; მაგრამ ახლა უკვე მთავრობა არ ანდობდა მათ იარაღს! მოველენები სწრაფად ვითარდებოდა: 14 აგვისტოსვე, გვარდია და „მხედრონი“ იკავებენ სოხუმის გარკვეულ ნაწილს — მთლიანად აკონტროლებს ქალაქს მდინარე ბესლეთამდე, ასევე ჭანბას ქუჩას. 17 აგვისტოს საბოლოოდ იღებს სოხუმს და დგება მდინარე გუმისთაზე. ახლო ხანში გადაიხსნა დესანტ გაგრა-ლესელიძეში, პარალელურად, ქართული ჯარის ძირითადი ნაწილები ახლათონს უახლოვდებიან: იღებენ ზემო და ქვემო ეშერას. პარალმენტად წოდებული აფხაზეთის უმაღლესი საბჭო ორჯერ იყოფა: აფხაზეთში, არქინბას ხელმძღვანელობით, გუდაუთაში გადადიან, ქართველები, ზოგჯერ არაქართველთან ერთად, ნადარეიშვლის ხელმძღვანელობით, რჩებიან სოხუმში. ჩატარებული სამხედრო ოპერაციის ფინალი — 3 სექტემბრის სამხმრთი მოლაპარაკებები შედეგად მიღებული ხელშეკრულება ამ კონფლიქტში ქართული მხარის მიერ მოპოვებული ყველაზე დიდი და უკანასკნელი წარმატებაა.

მატებაა. შემდგომად ამისა, საქმე სულ უფრო უარესობისკენ მიდის: საქართველოს მთავრობა, რჩება რა მუდამ ერთგული მის მიერ ხელმოწერილი დოკუმენტისა (მაშინაც და შემდეგშიც), ასრულებს თავის პირობებს — გამოჰყავს ჯარები ეშერის ტერიტორიიდან და აყენებს გუმისთის მარცხენა ნაპირას. აფხაზური მხარე, ნაცვლად უკან 3 კმ-ის მანძილით დახვეისა, მიდის წინ — იკავებს ზემოდ და ქვემოთ შერას და იწყებს პოზიციების გახაზვას გუმისთის მარცხენა ნაპირზე. ოქტომბრის პირველ რიცხვებში კი, დახვევისას, ბრძოლით იღებს გაგრას, ვადის ფსოუზე და დგება საქართველო-რუსეთის საზღვრზე. აღსანიშნავია, რომ ქართული ჯარი, რომელსაც უნდა დაეწყო გუდაუთის ოპერაცია, არ იწყებს მის ხედება პირიქით — აფხაზები ახორციელებენ წარმატებულ შეტევას გაგრაზე, რითაც სრულდება ბრძოლის პირველი ეტაპი. შედეგი: ფარატიან ქალაქიდან რჩება 3 სექტემბრის ხელშეკრულება, ქართველები აკონტროლებენ თელე ტერიტორიას გუმისთამდე, გარდა ტყვარჩელისა, მდინარის გაღმა სოფლები — კამანს, ახალშენს; ასევე სოხუმუჰსის შემოგარენს. აფხაზები: გაგრა-ლესე-

ლიძეს, გუდაუთას ვიდრე გუმისთამდე და ტყვარ-
ჩელს.

ომი, რომლის მსწრაფლ დასრულებას ვარაუდობდნენ (თანაც გამოაჩვენებით), გა-
ქინდურდა. ბრძოლები ოჩამჩირის რ-ნში,
ტყვარჩელის მიმართულებით, იღუბს ებიზო-
დურ, ხოლო გუმისთაზე ძირითადად პოზი-
ციურ ხასიათს.

ქართველებში გამარჯვების იმედი მაინც არ შენელებულა, უფრო მეტიც, გაძლიერდა. ქართული ჯარი შეივსო ადგილობრივი მოსახლეობის ხარჯზე, დღითი-დღე ეფექტური ხდება არტილერია და ტექნიკა. ჩამორჩენა მხოლოდ ჩვეულებრივ შეიარაღებაში იყო და ისიც თითქმის უმნიშვნელო სხვაობამდე დავიდა. მიუხედავად ამისა, საქმე მაინც არ იყო რიგზე, თუმცა არსებული ძალებით, შესაძლებელი იყო კარგადორგანიზებულ ოპერაციის წარმატებით ჩატარება და გამარჯვების მოპოვება, შანსი და სათანადო სიტუაცია რამდენჯერმე მოგვეცა საამისოდ.

შეიარაღებულ ძალებს გადაუღახავ ბა-
რიერად წინ აღუდგა მაღალი ეშელონის მუ-
თაურთა აშკარად დაბალი კომპეტენცია; ზო-
გიერთმა კი სამხედრო საქმის სრული უცოდ-
ნარობა გამოავლინა. ეს განსაკუთრებით ქა-
რთული ჯარის აფხაზეთის ბრიგადას ეხება.
გვარების დასახელებისაგან აქაც და შემდეგ-
შიც თავს ვიცავებთ, რადგანაც ეს საქმე კომ-
პეტენტური ორგანოების მოვალეობაა.

არაკომპეტენტურობას ზედ დაერთო ანგარებაც. ჯარს აკლდა სურსათ-სანოვავე, ტყვია-წამალი, ჭურვები და სხვა სამხედრო აღჭურვილობა, ზოგ შემთხვევაში, მინიმალურიც კი. შემდეგ და შემდეგ, ნელ-ნელა, ამანაც იკლო და ბოლოს იმდენად კატასტროფულ ზღვარს მიაღწია, რომ უკვე საკვებიითაც ვერ ამარაგებდნენ მეომრებს, რომლებიც ბრძოლების დროს ძირითადად ნადავლ ვაზნებს იყენებდნენ. სოხუმისათვის გამოგზავნილი ჰუმანიტარული თუ სხვა დახმარება კი დღისით, მზისით ბაზარში იყიდებოდა, არავინ იცის, სად ქრებოდა ტყვია-წამლისა და აღჭურვილობის დიდ ნაწილს რაც შეეხება მეომრებს — როგორც რაიონებს, ისე დაბალი და საშუალო ჩინის მეთურებს, მცირე გამონაკლისის გარდა, მართლაც სასახლოდ ემსახურნენ სამშობლოს ან პირობებშიც კი.

რაც მთავარია, იქმნებოდა შთაბეჭდი-
ლება, რომ პირადი ანგარების მიზნით, მა-
ვანს და მავანს ხელს აძლევდა კიდევ ომის
გაქიანულება და პოზიციების შენარჩუნება.

არსებული სახით.

მოგვსენებათ, რაგონებზე იყო იერიში მიტანილი ტყვეობაზე, სრულიად მოულოდნელად, ქართული ჯარი უკან გამოაბრუნა მისივე სარდლობამ. ერთი ასეთი ოპერაციისას აფხაზებმა სოხუმზე განაზოციელეს შეტევა — 1993 წლის 5 იანვარს, გამთენიისას. აფხაზთათვის ეს საომარი მოქმედება სრული კრაზით დამთავრდა. ქართველებმა უმცირესი დანაკლისით შეძლეს ქალაქის დაცვა. ბრძოლა არ იყო ხანგრძლივი და მომქანცველი. რაც შეეხება აფხაზებს, ისინი დიდი ძალებით არ წამოსულან, მაგრამ მათმა მსხვერპლმა თითქმის მაქსიმუმს მიაღწია (დაიღუპა 400-მდე კაცი, ძირითადად აფხაზები). აღსანიშნავია, რომ შეტევის უმთავრესად ახორციელებდნენ ანანს მამლ „შარათინი“-ს მოცეკვეთთა ძალებით! ანსოლუტური უმრავლესობა ამ „ხელოვან-მეომართა“ განადგურდა.

ამ ოპერაციის შემდეგ აფხაზებმა მორი-
გი შეტევისათვის დაიწყეს მზადება, რომე-
ლიც განახორციელეს კიდევ 15-16 მარტს.

წინასწარვე გვინდა აღვნიშნოთ, რომ ეს ბრძოლა, მიუხედავად ყველაფრისა, მაინც ერთ-ერთი ბრწყინვალე ფურცელი არის და იქნება საქართველოს ისტორიაში. ამ დღეს ქართველებმა კიდევ ერთხელ დაამტკიცეს, რომ შეუძლიათ ბრძოლა და ნორმალურ პოლიტიკურ სიტუაციაში მძლავრი აგრესიის საგანაც დაიცავენ საკუთარ მიზნებს.

... მოსახლეობაში და მეომრებში პან-
კის დასათესად, ეპიზოდურად, ორი დღის
(14 და 15 მარტს) განმავლობაში „გარდაი-
თ ბოშბადნენ ქალაქს, ხოლო 15-დან 16
მარტს ღამით 00 სთ-სა და 30 წთ-ზე და-
წყეს ამ ომის პერიოდში უძლიერესი საარ-
ტილერიო მომზადება ავიაციის დახმარე-
ბით, რომელმაც ზუსტად 12 საათს გასტანა.
მხოშველოვნად დაზარალდა ქალაქი, ყვე-
ლა მოწინავე საბრძოლო პოზიცია დაზი-
მდა. შეტევას ძირითადად გუმბისთი ფორნტ-
ზე აწარმოებდნენ (მთელ ხაზზე), მაგრამ
ბრწყინვალედ გააჩვენა თავი მოვალეობას
ქართულმა არტილერიამ და ასევე მამაცო-
ბის იშვიათი მაგალრი აჩვენეს მეომრებმა,
რომელნიც მედგრად იდგნენ თავიანთ პოზ-
ციებზე და მიუხედავად დიდი ზეწოლისა,
წარმატებით შეაჩერეს მტრის ძირითადი ძა-
ლა. ადგილ-ადგილ მოწინააღმდეგემ შეძლო
გადმოსვლა მცირე ძალებით, რომელიც შე-
დგებოდა ბანადგურდა. ანალოგიური ზედი ეწეა
ოჩამჩირისა და გალის რაიონებში გადმოს-
მულ დესანტს.

საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობისათვის წარმოებულმა ამ თავდაცვისმა ბრძოლამ შეიწირა 110 ქართველი ვაჟაკის სიცოცხლე; შენარჩუნებული იქნა აბსოლუტურად ყველა საბრძოლო პოზიცია, ხოლო მტერმა დაკარგა 1500-მდე მეომარი. მარტო მდინარე გუმისთის ორივე ნაპირას 500-600-მდე გვამი ეგდო. შემდგომ, როგორც ტყვედნაწარდნილ ვინმე კოლესენიკოვისაგან გახდა ცნობილი, ოპერაციის 3-4 თვის განმავლობაში ამზადებდა რუსული სამხედრო ფორმირება „აღდგ“, რომელიც თვითონ არ მონაწილეობდა იერიშში, ხოლო შეტევის ახორციელებდნენ: რუსული სამხედრო ფორმირება „ტაპირი“, მტრის მხარეს მეომარი გაგარის ბატალიონი (ძირითადად სომეხებისგან დაკომპლექტებული), მოხალისე რუსები, კაზაკები, დაქირავებული რუსი ოფიცრები და აფხაზი ეროვნების მებრძოლების მცირე ნაწილი. სულ ცოცხალი ძალის სახით შეტევაში მონაწილეობდა 3500 კაცი.

16 მარტის გუმისთის ბრძოლა გახლ-
დათ ყველაზე დიდი თავდაცვითი სამხედრო
წარმატება, რომელიც კი ამ ომში საერთოდ
მოიპოვა ქართულმა ჯარმა.

გენდა დაჰინთ, რომ შეტყვის მოგერიების შემდეგ, რამაც გამოიწვია მოწინააღმდეგის დიდი დემორალიზაცია, გაჩნდა ბრწყინვალე შესაძლებლობა კონტრაფრისისათვის, მაგრამ საქართველოს მთავრებმა ეს შანსი არ გამოიყენა. განმეორებით ასეთი სიტუაცია აღარ შექმნილა.

დასახსრული მმ-5 ბზ.

— ბატონო ვახტანგ, რა სატირისაა დღეს კონსტიტუციის პროექტის მომზადება და რაოდენად უფრო მშვენიერად დამოუკიდებელია? — სამწუხაროდ, ვერ მოხერხდა დასახული გეგმის მიხედვით უშუალოდ ეს გამოიყენებინათ მიზეზების არსებობამ. შექმნილი ვიდეოკლიპები გამოვერგვინებთ. დღევანდელი სტადიონი ჩატარდება. საკონსტიტუციო კომისიას, უპირველეს ყოვლისა, უნდა გადაეწყვიტა, თუ საქართველოს სახელმწიფო მოწყობის რა მოდელი წარგვედგინა. ჩვენ შენატონის განსახილველად, ჯერჯერობით ვერ მოხერხდა, რადგან ამ საკითხის მომზადებაში აუცილებლად მონაწილეობა უნდა მიეღო სახელმწიფოს მეთაურმა, რომელიც ამავე დროს საკონსტიტუციო კომისიის თავმჯდომარეცაა. ყველასათვის ცნობილი მიზეზების გამო ბატონ გელუარდ შევარდნაძეს ამის საშუალება არ ჰქონდა. მიუხედავად ყველაფრისა დღეს არც თუ ურიგო მდგომარეობა გვაქვს. საკონსტიტუციო კომისიის სხვადასხვა სამუშაო ჯგუფებს პრაქტიკულად მზადაა აქვეთ პროექტის ის ნაწილები, რომლებიც მათ უნდა დეკლარებულიყვნოდა. ამავე დროს მიმდინარეობს სხვადასხვა ალტერნატიული მოსაზრებების შესწავლა. ასე რომ, გვაქვს არჩევანის გაკეთების საშუალება და თქვამისა, თუ კონსტიტუციის რომელ მოდელს მისცემს უპირატესობას საკონსტიტუციო კომისია, დღეს ნადრევი.

მაგალითისთვის, მოვიტანო აზრთა სხვადასხვაობას სახელმწიფო ხელისუფლების განაწილებაზე. პირობითად (ძალიან პირობითად) დღეს ლაპარაკია სამ მოდელზე. პირველი არის ამერიკული მოდელი, სადაც არის პარლამენტი და აღმასრულებელ ხელისუფლებას წარმოადგენს პრეზიდენტი, თავისი მინისტრთა კაბინეტით. პრეზიდენტი ამ მოდელში არ არსებობს. მეორე მოდელი არის გერმანულ-ბელგიური ტიპისა, როდესაც საკანონმდებლო ხელისუფლებას ახორციელებს პარლამენტი, აღმასრულებელ ხელისუფლებას მინისტრთა კაბინეტი და, გარდა ამისა, არსებობს პარლამენტის მიერ არჩეული პრეზიდენტი. პრეზიდენტმა უნდა უზრუნველყოს ხელისუფლების სტაბილურობა და კრიზისების წარმოქმნის შემთხვევაში, თავიდან აიცილოს ის გართულებები, რომლებიც შეიძლება მოყვას საკანონმდებლო და აღმასრულებელი ხელისუფლების დაპირისპირებას.

მესამე მოდელი არის ე. წ. ფრანგული ტიპის. ადგილ, სადაც პრეზიდენტი არსებითად პარლამენტის არჩეულია, არსებობს პარლამენტი და მთავრობაც პრეზიდენტის მეთაურობით. პრეზიდენტი თავის მხრივ უფლებამოსილია განსაკუთრებულ შემთხვევებში უხელმძღვანელოს მთავრობის მუშაობას.

აი, ამ სამ მოდელს შორის უნდა გაკეთდეს არჩევანი, მაგრამ იმის გამო, რომ ვერ ხერხდებოდა სხდომების რეგულარული ჩატარება, ჯერჯერობით დაუმუშავებელია კონსტიტუციის მუხლობრივად ჩამოყალიბებული ტექსტი. თუმცა კომისიის აპარატს მომზადებული აქვს ის ძირითადი დებულებები, რომლებიც კონსტიტუციაში უნდა შევიდეს. შეიძლება ითქვას, ძირითადი სამუშაო ჩატარებულია. ახლა საჭიროა პარლამენტმა რომელიმე მოდელს მიანიჭოს უპირატესობა და კომისიას მხოლოდ ტექნიკური სამუშაო დარჩეს. შესასრულებელი. კომისიას პროექტის სახით მომზადებული აქვს კონსტიტუციის სხვადასხვა საკითხები, რომლებიც ნებისმიერ დროს შეგვიძლია განვიხილოთ. ვთქვათ, ადგილობრივი თვითმმართველობის ან ადამიანის

უფლებათა დაცვის საკითხები. — დღევანდელი ვითარებიდან გამომდინარე, უდიდესი მნიშვნელობა აქვს საქართველოს ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული მოწყობის პრობლემებს. როგორ აისახება ეს საკითხი მომავალი კონსტიტუციის პროექტში. — ეს პრობლემა, ვფიქრობ, საკმაოდ მწვავე დისკუსიის საგანი იქნება. აქაც რამდენიმე ვარიანტი არსებობს — უნიტარული სახელმწიფოს მოდელიდან კონფედერაციამდე. მაგრამ არ მგვსურს საქართველოში არცერთი პოლიტიკოსი, რომელიც გაიზარდა კონფედერაციული მოწყობის წინადადებას. ფედერაციის მომხრეც ძალიან ცოტაა. ამიტომ ალბათ შევჩერდებით, ასე ვთქვათ, უნი-

ვახტანგ ხამალაძე

«ბრწყინვალე კონსტიტუციის უმჯობესი ვარიანტი...»

გვესაუბრება საქართველოს საკონსტიტუციო კომისიის თავმჯდომარის მოადგილე ვახტანგ ხამალაძე

ტარულ-დეცენტრალიზებული სახელმწიფოს მოდელზე. ეს იქნება ერთიანი სახელმწიფო ფედერაციის ელემენტებით. როდესაც ლაპარაკია დეცენტრალიზებაზე, აქ პირველ რიგში იგულისხმება ეკონომიკური თავისუფლებები და თვითმმართველობის გაძლიერება. საბოლოოდ ეს უნდა იყოს სახელმწიფო, რომელსაც ეყოლება ერთიანი ჯარი და ექნება ერთიანი თავდაცვის სისტემა, სამართალდამცავი სისტემა, ერთიანი საბაჟო სამსახური, საფინანსო-საგარეო სისტემა. ასეთ ფონზე, დეცენტრალიზება უნდა მივიღოთ იმ დონეზე, რომ ყოველმა მხარემ, ქალაქმა, დაბამ და სოფელმა კი ადგილობრივი პრივილეგიები თავად გადაწყვიტოს.

რასაკვირველია ყველაზე მწვავედ დგება საქართველოში არსებული ავტონომიების საკითხი. აქაც, საკონსტიტუციო კომისიის წევრთა უმრავლესობა თვლის, რომ საქართველოს ადმინისტრაციულ ერთეულებს თანაბარი უფლებები უნდა ჰქონდეთ. ეს უფლებები კი უნდა იყოს საკმაოდ დიდი. საკონსტიტუციო კომისია თვლის, რომ ის უფლებები, რაც დღეს აქვთ ავტონომიებს, შენარჩუნდება ახალ კონსტიტუციაშიც, უფრო მეტიც, ეკონომიკურ ასპექტებში ძირითადი გაფართოვება კიდევ, მაგრამ, პირობითად რომ ვთქვათ, რად უნდა აღემატებოდეს აჭარის უფლებები, ვთქვათ, კახეთისას, პირადად მე არ მესმის.

რაც შეეხება აფხაზეთს, ეს პრობლემა დღესდღეობით უცდურესად გამოწვევებულია. თავის დროზე რესპუბლიკურმა პარტიამ (რომლის წევრიც ვახტანგ ხამალაძეა) შესთავაზა მოდელი აფხაზეთის სახელმწიფოებრივი მოწყობისა. სამწუხაროდ, ამ საკითხს მაშინ ჯერჯერობით ყურადღება არ დეთმობო. იმის გამო, რომ აფხაზეთის ტერიტორიაზე ორი ავტოკრატიული ერთეობობდა (აფხაზეთი

და ქართველები), კომისია თვლის, რომ აფხაზეთს უნდა ჰქონდეს განსხვავებული სტატუსი. ეს განსხვავება გულისხმობს აფხაზეთი ეთნოსის მაქსიმალურად შენარჩუნებასა და ამ ერის კულტურის, ენის, ტრადიციების განვითარებას. არსებობს ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორიც საქართველოში მცხოვრებ ყველა ეროვნულ უმცირესობას, საქართველოს ფარგლებს გარეთ აქვთ ეროვნული სახელმწიფოები. ამიტომ სახელმწიფოებრივი ინტერესების დაცვა ყოველგვარად მათ ადვილად შეუძლიათ. აფხაზეთს ასეთი საშუალება არ გააჩნიათ. ახლა კონსტიტუციამ ეს უნდა გათვალისწინოს. თვითრეალად ამის

გაკეთება არ არის ძნელი, მაგრამ დღეს, როცა ამდენი სისხლი დაიღვარა, სიძულვილი და უნდობლობა გაჩნდა, პრობლემების გადაწყვეტა ძალზე გართულებულია. მოსაძებნია ამ რთული მდგომარეობიდან გამოსავალი.

— რამდენად აქტიურად მონაწილეობენ კონსტიტუციის პროექტის შექმნაში მოსახლეობა, ორგანიზაციები და საერთაშორისო ორგანიზაციები? — ეს მონაწილეობა მეტწილად აქტიურია. მე ვფიქრობ, რომ შექმნილი სიტუაცია ძალზე უარყოფითად მოქმედებს საზოგადოების შრომისუნარიანობაზე. თავად საკონსტიტუციო კომისიაში წარმოდგენილია პრაქტიკულად ყველა ის პოლიტიკური ორგანიზაცია, რომლებიც პარლამენტში შედიან. კომისიის პოლიტიკური სპექტრი ძალზე ფართოა. გარდა ამისა, პარლამენტს გარეთ მყოფმა რამდენიმე პარტიამაც გამოთქვა მუშაობაში მონაწილეობის სურვილი. არცერთ მათგანს უარი არ ეთქვა. ერთ-ერთმა ორგანიზაციამ კონსტიტუციის პროექტში თავისი ვარიანტიც წარმოადგინა.

საკონსტიტუციო კომისია ყველა წინადადებას განიხილავს. ვერ ვიტყვი, რომ ყველას გაეზიარებოდა, მაგრამ აუცილებლად ვიმსჯელებთ და ყველაფერ რაციონალურს გათვალისწინებთ.

— თუ გავთვალთ კონსტიტუციის უცხოელ ექსპერტებს? — შემიძლია ვთქვა, რომ უცხოელი ექსპერტები ძალზე დაინტერესებული არიან. არა ერთი ექსპერტი მიგვიღია საკონსტიტუციო კომისიაში და გვიმუშავია მასთან ერთად. ამჟამადაც აქ იმყოფება ევროკავშირის ექსპერტები და თანამშრომლობის საბჭოს ექსპერტი, პარიზის უნივერსიტეტის შედარებით სამართლის ინსტიტუტის დირექტორი, პროფესორი მიშელ ლესაჟი.

მოგვსვენებთ, სხვადასხვა ქვეყნის კონსტიტუციები საკმაოდ გა-

ნსხვავდებიან ერთმანეთისაგან, არსებობს სხვადასხვა შეხედულებები სახელმწიფოებრივ მოწყობაზე და სხვა. უცხოელებთან კონტაქტები საშუალებას გვაძლევს ეს ყველაფერი გავითვალისწინოთ და შევძლოთ ოპტიმალური მოდელის შეჩვენება.

დიდი სიფრთხილე გვმართებს, რადგან ქალაქადზე შეიძლება ბრწყინვალე კონსტიტუციის შექმნა, მაგრამ იქნება ის ქმედითი? შესაბამისად ჩვენს მდგომარეობას, სამართლებრივ ცნობიერებას? არის მეორე საშიშროება, კერძოდ ის, რომ ჩვენი კონსტიტუცია არ აღმოჩნდეს პროსაბჭოური მოდელი.

ბის გავლენის ქვეშ. ყოველივე ამისაგან გავიღვევს უცხოელებთან კონტაქტები.

— რამდენად ეფრთხილათ ახალი კონსტიტუციის პროექტის 1921 წლის კონსტიტუციის პროექტთან?

— ამითავითვე უნდა ითქვას, რომ 1921 წლის კონსტიტუციის ექსპერტები აფასებენ, როგორც თავისი დროისათვის ძალზე მაღალი დონის დოკუმენტს. ზოგადი პრინციპები (ადამიანის უფლებები, ეროვნულ უმცირესობათა უფლებები), ძირითადი საკანონმდებლო ფასეულობები იმდენად კარგადაა ასახული კონსტიტუციაში, რომ ძირითადი შეიძლება უცვლელად გადმოვიდეს. გასათვალისწინებელი იქნება მხოლოდ თანამედროვე ასპექტები. საკმაოდ მაღალ დონეზე იყო დამუშავებული 1921 წლის კონსტიტუციაში თვითმმართველობის საკითხები. ამ მხრივაც აუცილებელია ამ დოკუმენტის გათვალისწინება.

— დღეს ძალზე აქტიურია ქვეყანაში კანონის აღიქმის დონე და მისი დაცვა. ძალზე მწვავედ დგას ადმინისტრაციული სამსახურის და სამსჯავრო სამსახურების ურთიერთობის პრობლემა. ამ მხრივ თუ არის ცვლილებები ახალი კონსტიტუციის პროექტში?

— არსებობს სხვაგვარად უნდა იქნეს გააზრებული სასამართლო მოწყობის საკითხი. პროკურატურა, დღევანდელი თავისი სახითა და უფლებამოსილებით, ვფიქრობ, რომ უნდა შეიცვალოს. მას ისეთი დავითა უნდა მიეცეს, როგორც მიმდინარე ევროპაში და ამერიკაში. ჩვენთან პროკურატურას აქვს ერთი მხრივ სახელმწიფო ბრალდების, მეორე მხრივ — კანონის შესრულებაზე ზედამხედველობის ფუნქცია. პროკურატურის ევოლუცია მოკვლევისა და ძიების ჩატარება, განვითარებული ქვეყნებში კი პროკურატურა წარმოადგენს მხოლოდ მხარეს სასამართლო პროცესზე. ეს არის ბრალდებელი მხრე გამოიყენებს სრულად ცალკე დგას ასე უნდა იყოს ჩვენშიც. უნდა ითქვას, რომ ამ თვალსაზრისითაც 1921 წლის კონსტიტუცია საკმაოდ მაღალ დონეზე დგას.

აქვე ერთ მნიშვნელოვან საკითხსაც მინდა შევეხო. კანონის საერთო აზრით, ის, როგორ უნდა არსებობდეს საკონსტიტუციო სასამართლო. ამ ორგანომ უნდა განსაზღვროს კანონის კონსტიტუციურობა, ხელისუფლების საკანონმდებლო აქტების კონსტიტუციულობის შესამოწმოს. ეს არ უნდა იყოს საკონსტიტუციო ზედამხედველობის ორგანო, მას უნდა ჰქონდეს სწორედ სასამართლოს ფუნქციები, სადაც მხარეთა პაექრობის პრობლემაში მიიღება სწორი გადაწყვეტილება. გადაწყვეტია მხოლოდ ერთი დეტალი: საკონსტიტუციო სასამართლო იყოს ცალკე ორგანო, თუ შევიდეს უმაღლესი სასამართლოს შემადგენლობაში. ამის გადაწყვეტა მომავლის საქმეა.

— ამ მოდელი ხანს ძალზე მწვავე კამათის თემად იქცა საქართველოს CH-ში შესვლა აისახება თუ არა ეს მოვლენა ახალი კონსტიტუციის პროექტზე მუშაობაში?

— ჩემი აზრით, კონსტიტუციის, ქვეყნის ძირითადი კანონის შემუშავებაზე ამან არანაირი გავლენა არ უნდა მოახდინოს. უფრო მეტიც, მიმაჩნია, რომ საქართველოს კონსტიტუციის ასეთი სურვილებთან მისადაგების ნებისმიერი მცდელობა ყოველდღეა უშედეგო. ნებისმიერ გაერთიანებაში გაწევრიანება, ნებისმიერი ხელშეკრულების დებულებები არ უნდა ეწინააღმდეგებოდეს კონსტიტუციას. თვით საერთო სახელმწიფოებრივი გადაწყვეტილებების მიღებაც სხვადასხვა გაერთიანების ფარგლებში, ხდება წევრი ქვეყნების კონსტიტუციებისა. მათთან ერთად გათვალისწინებით.

— ჩვენ ცოტა სხვაგვარ სიტუაციაში ვხვდებით — შესაძლებელია ჯერ გავხადოთ CH-ს წევრი და შემდეგ მივღოთ ახალი კონსტიტუცია?

— აქ საკითხი ასე უნდა დავსვათ: ყველა ხელშეკრულება ან მისი დებულებები, რომლებიც წინააღმდეგობაში იქნება კონსტიტუციასთან უნდა გადაისინჯოს და მოხდეს მათი დენონსაცია. ასეთი სადაო საკითხები კონსტიტუციურმა სასამართლომ უნდა გადაწყვიტოს. ასეთი მიდგომით ჯერ CH-ში შესვლა და შემდეგ კონსტიტუციის მიღება საშიში არ უნდა იყოს, მაგრამ მხოლოდ იმ პირობით, თუ კონსტიტუციის შემუშავებისას არ დავუწყებთ ყურებას იმას, თუ რამდენად ეწინააღმდეგება ჩვენი კონსტიტუცია უკვე დადებული რამდენიმე ხელშეკრულებას. ჩვენი მსჯელობის ამოსავალი უნდა გახდეს ის, თუ რა სჭირდება ქვეყანას, მივიღოთ შესაბამისი კონსტიტუცია და მერე გადავხედოთ უკვე დადებულ ხელშეკრულებებს და მოვიყვანოთ შესაბამისობაში ძირითადი კანონთან.

— და ბოლოს, როდის ვარაუდობთ მუშაობის დამთავრებას?

— თუ მოგვეცა მეტწილად ნორმალური მუშაობის სიტუაცია, ეს კი ბევრ ფაქტორზეა დამოკიდებული, საშუალო ბოლომდე მივაღწიოთ არ უნდა გავგვიორდეს და სასურველია უკვე ამ წლის ბოლომდე პარლამენტში განვიხილოთ პროექტის ვარიანტები. კომისიას პრაქტიკულად გადასაწყვეტი აქვს სახელმწიფო ხელისუფლების დანაწილებისა და ტერიტორიული მოწყობის პრობლემები. ჩვენ გვქონს ეს საკითხები წარუდგენოთ პარლამენტს და პარლამენტმა კონკრეტულ დამტკიცეს შემუშავებული ვარიანტი დანაწილების ტექნიკური სამუშაო დაბოლოებით ორი კვირაში — ერთ თვეში დასრულდება ამის შემდეგ შესაძლებელი იქნება პროექტის გამოქვეყნება საზოგადოების მსჯელობა და ბოლოს საბოლოო რეგულირებით მისი მიღება.

ესაუბრა პაატა ვეშაგაძემ

სოფლის მეურნეობა და კვების
მეწარმეობა დღეს მთელი
საქართველოს
ბანსაშუთხეობის შუადღის
ცენტრშია. შეიძლება ითქვას,
რომ, პარკვეული აზრით, ესეც
ფრონტის ხაზია - ამ დარგის
ბაზარზევა თუ მარცხი
მნიშვნელოვნად ბანაკირობებს
ჩვენი ქვეყნის აღმავლობასა თუ
დაღმასვლას... მივხრატავთ
საქართველოს სოფლის
მეურნეობისა და კვების
მეწარმეობის მინისტრს - ბატონ
გიორგი კვესიტაძეს.

ბატონო გიორგი, გასაგებ მიზეზთა გამო მთელი
ქართველი მოსახლეობის ერთ-ერთი ძირითადი
საფიქრალი თქვენს სამინისტროს უკავშირდება.
რას იტყვით სოფლის მეურნეობისა და კვების
მეწარმეობის დღევანდელი მდგომარეობის შე-
სახებ?

რა გითხრათ, სურათი იმდენად მძიმეა,
სათქმელადაც ღირს... ორ კვირაში წელიწადი
შესრულდება, რაც მე მინისტრი ვარ. თუ
გავითვალისწინებთ საერთო ფონსა და შექ-
მნილ პირობებს, თითქმის წარმოუდგენე-
ლია, რომ ჩვენი შრომა საგრძნობი იყოს;
ჩვენ 30-40-იანი წლების ტექნოლოგიით
გვიხდებოდა მუშაობა, სამინისტროს დაქვემ-
დებარებული საწარმოების 90 პროცენტი
მოძველებული მანქანა-დანადგარებით მუ-
შაობს, განვიცდით შხამქიმიკატების, სასუ-
ქების, ვეტერინარული პრეპარატების მნიშ-
ვნელოვან უკმარისობას. მე არაერთხელ მო-
მიხსენებია ეს პარლამენტში, მთავრობაშიც,
მაგრამ ამას ჯერჯერობით შედეგი არ მოჰ-
ყოლია. უკვე სამი წელიწადია, ტრაქტორის,
მანქანა-დანადგარების, კვების მრეწველო-
ბის დარგებისათვის საჭირო რაიმე აპარა-
ტურა არ მიგვიღია, ერთი-ორი გამონაკლი-
სი, ცხადია, ამინდს ვერ ქმნის. საწყვავის სა-
ოცარ დეფიციტს განვიცდით, ეს მნიშვნე-
ლოვან დაბრკოლებას გვიქმნის. ამას ემატე-
ბა გაძულებული ომი...

პრაქტიკულად რა ვითარებაა: აფხაზე-
თი გამოთიშულია, სამეგრელოში რთული
მდგომარეობაა, აჭარაში სიტუაცია გაურკ-
ვეელია - ვერაფრით ვსარგებლობთ. მაგა-
ლითისათვის, ჩაი არის აჭარაში, სამეგრე-
ლოში, აფხაზეთში და გურიაში (მხედველო-
ბაში მაქვს ოსურგების რაიონი). ლანჩხუთ-
ში და ჩოხატაურში ჩაი პრაქტიკულად არ
არის. წელს ძირითადად ოსურგების და იმე-
რეთის რაიონის ჩაის ვიყენებთ. ტყიბულში,
ჭიათურასა და წყალტუბოს რაიონებში ჩაის
რაოდენობა იმდენად მცირეა, რომ სერიო-
ზული შედეგი ვერ გვექნება.

შხამქიმიკატების უქონლობის გამო
მცირდება მოსავალი კვადრატულ ერთეულ-
ზე, ყურძნის მოსავალი დაბალია, ხეხილისა
— ძალზე მცირეა, ამინდმაც გვიმტყუნა, რ-
ჯერ იყო სეტყვა კახეთში, მოვარდა ღვარ-
ცოფი — ესეც მოსავლიანობაზე მოქმედებს.
მეცხოველეობა განადგურებამდეა მი-
სული. მოგვსენებათ, მეფრინველეობის გა-
ნახლებას 8-10 თვე სჭირდება, მეცხოველე-
ობისათვის 8-10 წელიწადია საჭირო...

სასიკეთო ძვრები არის მეფრინველეო-
ბაში. ფრინველის ხორცი იყიდება, 94 წლის
II ნახევარში, ვფიქრობთ, მთელ რესპუბლი-
კას დაეკმაყოფილებთ.

თუმცა ბევრს ვცდილობთ და ვიღწე-
ვით, შედეგი მაინც არ ჩანს: მალაზიები ცა-
რიელია, მაგრამ საზოგადოებამ უნდა იცო-
დეს, რომ თურქმენეთის, ყაზახეთის, აზერ-
ბაიჯანის, უკრაინის, სომხეთის ქვეყნებს შო-
რის ხელშეკრულებით გათვალისწინებული
ვალდებულების შესრულება სწორედ სოფ-
ლის მეურნეობის სამინისტროს პროდუქცი-
ის გადატვირთვის ხარჯზე ხდება. წელს თუ-
რქმენეთში გადავტვირთეთ 3.000 ტონაზე
მეტ ჩაი, სამი მილიონი ბოთლი ბორჯომი,
სასმელები... 30.000 მეგალიტრი კონიაკი,
ღვინო და ა.შ. დაახლოებით 2.500 ტონა ჩაი
გაიგზავნა ყაზახეთში. სამაგიეროდ ჩვენ ვი-
ღებთ ბუნებრივ გაზს, ხორბალს. ადრე ხო-
რბალი არ შემოდისოდა, დღეს საკითხი მოგ-
ვარებულია და ეს გახლავთ სოფლის მეურ-

ნეობის მნიშვნელოვანი წვლილი.

ჩვენმა სამინისტრომ, ცხადია, უსასყიდ-
ლოდ, მეომრებისთვის გაგზავნა 10.000.000
კოლოფი სიგარეტი. ტვირთი დანიშნულები-
სამებრ რომ წასულიყო, ეს რაოდენობა
ფრონტის ორივე მხარეს დაეკმაყოფილებ-
და, მაგრამ სინამდვილეში რა მოხდა, ვერ
ამხსენია... იგივე ითქმის ხორცის, ძეხვის,
შაქრის შესახებ. ყველა პროდუქტი, რაც კი
სოფლის მეურნეობას გააჩნია, სისტემატუ-
რად იგზავნებოდა ომში...

ასე რომ, სამინისტრო მუდმივად მონა-
წილეობს ქვეყნისთვის მნიშვნელოვან ყველა
ასპარეზზე და, რაც კი შეუძლია, გასცემს...
თუმცა, ხშირ შემთხვევაში, სოფლის
მეურნეობა მუდმივადმეწველ ძროხად წარ-
მოუდგენიათ, თვის გარეშეც რომ იძლევა
ბარაქას...

ალბათ ამ ვითარებაში დიდად დაგეხმარებო-
დათ საგრძნობი ინვესტიციები, ამ ზნით თითქმის
ყველა პრობლემა მარტივად გადაიჭრებოდა... თუ
შეიძლება, მნიშვნელოვანი კაპიტალდახანდე-
ბის იმედი გვქონდეს?

ნებისმიერი განვითარებული ქვეყნის
ისტორიას თუ გადახედავთ, შენიშნავთ,
რომ გარკვეულ დროს სოფლის მეურნეობის
დარგში დიდი ინვესტიციები გაკეთდა. ავი-
ლოთ გერმანია, ამერიკა, იაპონია, ისრაელი
— აქ დღესაც ხდება ინვესტირება. საქართვე-
ლოს სოფლის მეურნეობის ინვესტირება არ
მოხდა, პირიქით, მუდმივად დანაკარგს
განვიცდით. მხედველობაში მაქვს ე.წ. დეჟა-
ნალეები, — ცხადია, მნიშვნელოვან ზარალს
გვულისხმობს, და არა იმას, რომ ერთი ძროხა
და ორი ღორი წაიყვანეს. ეს ყანალები გატა-
ციბასაც არ ჯერდებიან და თავის გზაზე ყვე-
ლაფერს ლეწავენ, ამსხვრევენ, ცხრილა-
ვენ... უტყოვლები ინვესტირებისაგან თავს
იკავებენ ქვეყანაში არასტაბილური ვითა-
რების გამო. ეროვნული ინვესტიციები პრა-
ქტიკულად არა გვაქვს, ამიტომ სოფლის მე-
ურნეობას ვერ ვუმხარებთ... ყოველივე ეს
მოსავლიანობაზე აისახება: ქართლში, სა-
დაც 60.000 ტონამდე ხილს ვიღებდით,
წელს ალბათ 5.000 ტონა გვექნება.

ჰუმანიტარული დახმარების ხარჯზე
ჩვენ მხოლოდ სურსათის ვყიდულობთ — მე
ამის კატეგორიულად წინააღმდეგი ვარ. უნ-
და შემოვიტანოთ ტექნოლოგია, მანქანა-
დანადგარები, რომ მუშაობა შევძლოთ და
პროდუქცია გვქონდეს. სწორედ თანამედ-
როვე ტექნოლოგიის ხარჯზე ისრაელის სო-
ფლის მეურნეობას ჩვენთან შედარებით 10-
ჯერ, 100-ჯერ ღარიბ ნიადაგზე საოცარი შე-
დეგი აქვს. მართალია, ისრაელს დიდი ინვე-
სტიციები ეხმარება, მაგრამ მათ შრომისმო-
ყვარობაც არ ღალატობს. ვინც არ უნდა
გვხმარებოდეს, პირველ რიგში, თავად უნდა
გაისარგოს.

სოფლის მეურნეობის ახლანდელი გეზი ალ-
ბათ განსხვავდება უწინდელისაგან. ზოგადად რა-

ში მდგომარეობს ეს სხვაობა, რა მიმართულება გამოი-
კვეთა? რა ურთიერთობა აქვს სოფლის მეურნეობის
სამინისტროს გლეხობასთან, თუ შეიძლება საუბარი პა-
რტნიორობაზე?

სოფლის მეურნეობა ადრე ვითარდებო-
და ექსტენსიურად, — რაც ახალი ფართო-
ბების ათვისებას ნიშნავს. დღეს ამის საშუა-
ლება პრაქტიკულად არ არის და სოფლის
მეურნეობის განვითარება ინტენსიურად
უნდა მოხდეს — გვულისხმობს ერთეული ფა-
რთობიდან მეტი მოსავლის აღებას.

ადრე გვქონდა მსხვილი მეურნეობები,
არსებობდა წვირლმანი გლეხობა — მათი
მიწის საერთო რაოდენობა სულ რამდენიმე
პროცენტს შეადგენდა. ყველაფერს საზოგა-
დოებრივი სექტორი განსაზღვრავდა. ახლა
მიწის 70 პროცენტზე მეტი კერძო სექტორს
გადაეცა. ამიტომ იძულებულნი ვართ ფერ-
მერს — გლეხს ანგარიში გავუწიოთ. ჯერჯე-

რობით ვერ მივალწივით, რომ გლეხი ჩვენი კონკუ-
რენტი კი არა, პარტნიორი გახდეს...

კერძოდ, რას გულისხმობთ?
სამინისტროს უნდა ჰქონდეს საშუალე-
ბა, რომ გლეხს მიაწოდოს ტექნიკა, შხამქი-
მიკატები, სასუქები — მაშინ ჩვენ ერთობლი-
ვად შევძლებდით მიმართულების შექმნას
— კახეთის თავისუფალ ზონაში ხორბლე-
ულს ვაწარმოებდით, დასავლეთში — სი-
მინდს, ქართლში — ორივეს. ერთობლივი
სტრატეგიული მოქმედება ჯერ ვერ ხერხდ-
ბა; გლეხს მიაჩნია, რომ უნდა დაეთქოს ის,
რაც მისთვის მეტად მოგებია. ამიტომ
კახეთში იჩენება ძვირფასი ვაზის პლანტა-
ციები, ქართლში — ხეხილი.

აქვე იჩენს თავს პრივატიზაციის არას-
წორი პოლიტიკის შედეგი, როცა განურჩე-
ვლად არიგებდნენ მიწის მასივებს. ამიტომ
იჩენებოდა ხეხილი, იჭირებოდა ვაზი, ყველა-
ფერი ქუცმაცდებოდა, ყველა თავისას ღო-
ბავდა და, ბოლოსდაბოლოს, არავინ უფლი-
და მიწას. გლეხებს შემოაქვთ საზამთრო, ბა-
ღეული — ეს პროდუქტი კი სტრატეგიულ
მნიშვნელობას მოკლებულია.

ამ მოკლე ხანში საქართველოს ცხოვრებაში
მნიშვნელოვანი რამ მოხდა — ჩვენ სნგ-ში გავ-
წევრიანდით. მოგვსენებათ, ამ საკითხზე მრავ-
ლნაირი შეხედულება არსებობს და მკითხველი-
სათვის უდაოდ მნიშვნელოვანია, რას ფიქრობს
ამის თაობაზე კვების მრეწველობის და სოფლის
მეურნეობის მინისტრი...

არ მინდა შთაბეჭდილება შექმნას,
რომ ამ აქტის პოლიტიკურ მხარეს ვაფასებ,
მე მხოლოდ ჩემი სამინისტროს ინტერესები-
დან გამოვივიარ. როცა ამბობენ, რომ ტრა-
ქტორებს გერმანიიდან და საფრანგეთიდან
შემოვიტანთ, ეს არარეალურია. ჩვენთან
არის დიდი პარკი, რომელსაც გამოცვლა კი
არა, სათადარიგო ნაწილები სჭირდება, რომ
8-10 წელი კიდევ იმუშაოს. ეს ნაწილები
მზადდება უკრაინაში, რუსეთში, ბულგარე-
თში, ყაზახეთში და ა.შ.

რაც შეეხება სათესლე მასალას, შხამქი-
მიკატებს, შეგვიძლია გერმანიაში და ავსტ-
რიაში შევიძინოთ ანდა რუსეთში, უკრაინა-
ში, ბელორუსიაში. მეორე შემთხვევაში
შენაძენი 5-8-ჯერ იაფი დაგვიჯდება. ასე-
რომ, ეკონომიკისა და განსაკუთრებით სოფლის
მეურნეობისათვის ძალიან მნიშვნელოვანია, თუ
ეს კავშირები ნაწილობრივ მაინც აღდგება...

ბატონო გიორგი, არსებობს გულშემატკივლო
აზრი, რომ სნგ-ში შესვლა ჩვენ წარსულ მსუხუ-
ცხოვრებას დაგვიბრუნებს.

გულწრფელად გითხრათ, არ მჯერა,
რომ ყველაფერი ისევე იქნება, როგორც სა-
ბჭოთა კავშირის დროს. დამოუკიდებლობის
ელემენტი ახლა გაცილებით მეტი იქნება.
სულ სხვის იმედად ყოფნა არ გვარგებს. ამი-
ტომაც გვიანდა ჩვენვე ვაწარმოეთ ხორბლის
ელიტარული ჯიშები. შხამქიმიკატების, ვე-
ტერინარული აპარატურის წარმოებაც
აუცილებელია. მაგრამ შხამქიმიკატების წა-

რმოებას დიდი ჯიშის სჭირდება. ჩვენ გვქვს აზო-
ტი. რუსეთში ერთი ჯარხანა, რომელიც ხარ-
დოვანას აწარმოებს, საჭიროა საშუალოდ 100-
რდენობის სხვა პრეპარატებია. ყოველივე ამის
ორგანიზაცია საქართველოში სულ ცოტა
10 წელიწადი მაინც არ ჭირდება. იგივე ით-
ქმის ვეტერინარულ პრეპარატებზე; გვაქვს
ერთი ბიოკომბინატი და ისიც სიმძლავრის
დაახლოებით 10 პროცენტით მუშაობს. რა
თქმა უნდა, ეს რესპუბლიკის მოთხოვნებს
ვერ დააკმაყოფილებს. ამ თვალსაზრისით
სნგ-ში შესვლა წაგადგება, თუ სწორად
წარმართავთ ურთიერთობებს.

ახლახან მოსკოვში გახლდით, იქ იქმნე-
ბოდა ნორმატიული საბუთები სურათო აგ-
რობაზის შექმნაზე სნგ-სა და სხვა დანტე-
რესებულ ქვეყნებს შორის. გარდა სნგ-ს
ქვეყნებისა, შეხვედრაში მონაწილეობა მი-
ღო პოლონეთში, უნგრეთში, ჩეხეთში, რუმინ-
ეთში და ავსტრიაში. ყველას აინტერესებს
ბაზარი და ეს ჩვენთვისაც მნიშვნელოვანია.
დღეს ღვინის თვალსაზრისით რუსეთის ბა-
ზარი დაკარგული გვაქვს, რადგან ღვინოს
100 პროცენტია აქტიური ადევს — ის მოს-
კოვში სამჯერ უფრო ძვირად იყიდება ყველა
დაბეგერის შემდეგ. ამ ფასით ჩვენი ღვინო
უკვე არაკონკურენტუნარიანია.

საერთო აგრობაზის შექმნა საშუალე-
ბას მოგვცემს, რომ ღვინო სასურველ ფასად
გავყიდოთ და დიდი მოგებაც ვნახოთ. ეს
მოგება მთლიანად საქართველოს ხაზინაში
წავა. გაითვალისწინეთ, რომ იტალიელებსა
და ესპანელებს მეოთხედ ფასში შემოაქვთ
ღვინო, ოღონდ კი ბაზარზე დაიმკვიდრონ
ადგილი. რუსეთის დაკარგვა უგზულებს იქ-
ნებოდა.

დღევანდელ ვითარებაში ან უნდა შევა-
მციროთ ჩაის პლანტაცია და გაგზარდოთ
სიმინდი დასავლეთში და ხორბალი აღმოსა-
ვლეთში, ან უნდა გვყავდეს მყარი პარტნი-
ორი, ვისთანაც ვაწარმოებთ კლირინგულ
გაცვლას ან გაყიდვას და რაიმეს შემოიტანას
შევძლებთ. ასე რომ, თუ გონივრულად ვი-
მოქმედებთ, სნგ-ში შესვლას შეიძლება დი-
დი წინსვლა მოჰყვას.

მინისტრად ყოფნა ალბათ განსაკუთრებით
მძიმეა დღეს...

ყოველ შემთხვევაში, სასურველი არ
არის... ხუმრობა იქით იყოს და, გაგიმხელთ:
როცა დამნიშნეს, ვერძნობდი, ახალი ცხოვ-
რება რომ მეწყებოდა, მაგრამ თუ იმდენად
განსხვავებული აღმოჩნდებოდა ჩემი ჩვეუ-
ლებრივი ყოფისაგან, ნამდვილად ვერ ვიფი-
ქრებდი. მე დავიბადე სოფლის მეურნეობის
სპეციალისტების ოჯახში, მაშინვე ვეტყვი
იყო, დედაჩემი ზოოტექნიკოსი, დავამთავრე
სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტი, გეოგრა-
ფიკი მცენარეთა ბიოქიმიის ინსტიტუტი.
სულ სოფლის მეურნეობასთან მქონდა საქ-
მე, მაგრამ მაინც, იმდენად განსხვავებული
აღმოჩნდა ჩემი ახლანდელი ცხოვრების წე-
სი, ძნელი ასახსნელიც კია...

როგორ ეთავსება ერთმანეთს თანამდებო-
ბის პირი — საქვეყნო ვალის აღმსრულებელი და
ადამიანი — თავისი მისწრაფებებით, განცდებით
სურვილებით?

ადრე მქონდა სურვილები წიგნი გამო-
მეცა, სტატია დამეწერა... ახლა შხამქიმიკა-
ტების შოვნის გარდა არაფერი მინდა, ამით
იწყება დღე და ამით სრულდება, შეიძლება
ითქვას, შხამქიმიკატების გარეშე მოშაბუ-
ლი ვარ...

ბატონო გიორგი, დასასრულ რას დასძენ-
დით... ამ რთული მდგომარეობიდან თავის დაღ-
წევას თუ შეეძლებთ? ცხადია, თქვენი სამინისტ-
როს პრობლემებთან ერთად ქვეყნის საერთო
მდგომარეობასაც გვულისხმობს...

მე გამოუსწორებელი ოპტიმისტი ვარ... მე-
ცნიერებაში არის ასეთი პროცესი: როცა მრუდი
დაღმასვლას და ვარდნას განიცდის, გარკვეულ
მომენტში ის აუცილებლად ზევით უნდა წავი-
დეს... ჩვენი საქმეც ასეა — როცა სრულებით
გამოიღევა კომუნისტური მარაგი (თუ შეიძლება
ასე ხიქვას), ეს იქნება უკიდურესი წერტილი ვა-
რდნისა და შემდეგ ნელ-ნელა, ნაბიჯ-ნაბიჯ დაი-
წყება აღმასვლა. აღმავლობა გააზრებულ შრო-
მას მოითხოვს; მე მჯერა, რომ ქართველი დაღი-
ჯდება და ჩვენი ეროვნული სიშმაგე დამთავრდ-
ბა... თუ ომი დასრულდა და დამშვიდდა ხალხი,
სამუშაო ვითარება შეიქმნება და ჩვენს გაიღე-
ბით მეტის გაკეთებას შევძლებთ...

ნიკო პირაძე

ლირსების ორდენის კავალერი

ორმოცდაათი წელი — ეს უკვე საუკუნის ნახევარია. — გავიდა ვილენ მარდალავიშვილის, ქართული ჟურნალისტიკის ღირსეული წარმომადგენლის დაბადებიდან. ეს არის საშუალო პედაგოგი — მისი შემოქმედებითი ბიოგრაფია კიდევ მრავალი შესანიშნავი წერილით შეივსება, ხოლო უკვე შექმნილი სხვადასხვა საგანგებო ჟანრის ნაწარმოები გასაოცარი სიმტკიცით უძლებს დროის მკაცრ გამოცდას. ორ ათეულ წელზე მეტია, რეგულარულად ქვეყნდება სხვადასხვა გამოცემაში მისი წერილები, რომელნიც ესოდენ ახლოებულია ქართველი მკითხველისათვის თავისი სიცხადითა და გამოხატულებით. დღესაც ცოცხლობენ ეს პუბლიკაციები, პატარა კრებულებად რომ აუკინძავს ავტორს.

ბატონი ვილენი ბევრ ცნობილ ჟურნალისტს, მწერალსა და ხელოვნების მოღვაწეს იცნობდა და იცნობს. სხვადასხვა დროს შთაგონებით წერდა მათ შესახებ. დღესაც ინტერესით იკითხება მისი წერილები, დილოგები, მოგონებები სესილია თაყაიშვილზე, პავლე ინგოროვებზე, ილიკო სუნიშვილზე, პამელტ გონაშვილზე, გიორგი შავგულიძეზე, ირაკლი ციციშვილზე, გიორგი ნატროშვილზე, ბაკურ ბანტურაძეზე... არაერთხელ შეხვედრია კონსტანტინე გამსახურდიას, მუსხრან მაჭავარიანს, ირაკლი აბაშიძეს, აკაკი განუგულიას, შინელი ჭიაურელს, მერაბ კოკოჩაშვილს, თენგიზ აბულაძეს, გიორგი გაბაშვილს, რეზო ჭეიშვილს, მიხეილ ქელიძეს, დოდო აბაშიძეს, გიორგი ცაბაძეს... ყველა მათგანზე დიდი სიყვარულითა და პატივისცემით წერს. პატარა კრებულები გამოსცა და მოკრძალებული სათაური დაარქვა — „რედაქციიდან განუხებთ“. თვითონ კი ამბობს: ოპერატიულობისა და სიჩქარის გამო, ამ პორტ-

რეტებს, რა თქმა უნდა, ზოგი შტრიხი დააჟღერდა და ამდენად, სრულყოფილების პრეტენზია არა აქვთ, მაგრამ ჩვენ — უმცროსი კოლეგები — მოხიბლულები და, არ დაემაღლა, ერთგვარი თეთრი შურითაც კი ვკითხულობთ ამ პუბლიკაციებს და აღფრთოვანებულები ვართ მისი ნიჭით.

„სრულყოფილების პრეტენზია არა აქვთ“, — ამბობს ბატონი ვილენი თავდაბლად და აგრძელებს, — „მაგრამ იმედს არ ვეკარგავ, რომ იმ წუთების, იმ შეხვედრების უშუალოდ მაინც გაგრძნობინებთ“. გვაგრძნობინებს კი არა, უშუალოდ ამ დილოგების მონაწილედ წარმოვიდგენთ ხოლმე თავს, როცა ვკითხულობთ გულის სიღრმეებიდან წამოსულ სიტყვებს. ასეთია ეს ვეებერთელა, კეთილი გულის, სახეგახსნილი კაცი. წერილსა თუ ლექსს რომ შეუქებენ, ბავშვით უხარია, თუმცა ჩვენ ყველამ ვიცით, რომ ვილენ მარდალავიშვილს არ შეიძლება უთხრა კარგი წერილი დაგინერიაო. სხვანაირად ვერც დანერს: მისთვის ყოველი სტრიქონი სათუთი და საფერებელია.

ბატონმა ვილენმა მეგობრის ფასიც იცის და მეგობრობისაც, კოლეგისაც და კოლეგიალურობისაც. მისთვის მეგობრობა ყველაფერს ნიშნავს და ამიტომაც მართლს ეწერასოდეს ნახვით, ყოველთვის მეგობრების წრეში ტრიალებს. კარგი თამადაც გახლავთ. ღრმად ერუდირებული, ქართულ მოეზიასა და პროზას ნაზიარები ისეთ სიტყვაკაზმულ სადღეგრძელოს იტყვის, უკეთესს ვერ იხატებთ. კოლეგებს კი ბატონი ვილენის ყოველი შექება ერთ რამედ გვიღირს. ყოველთვის იმის ფიქრშია, ქართულ ჟურნალისტიკაში ნიჭიერი ახალგაზრდობა მოვიდეს. თუ რამე ისე არ გამოვიდა, მას რომ მოეწონება, პირდაპირ კი არ მოგახსივს, ფრთხილად შეგნიშნავს, გულს არ გატყენს. იმას კი არ გეტყვის ეს წერილი ცუდია, ამას ნინათ რომ გამოაქვეყნე ის კარგი იყოო და შენთვის ყველაფერი გასაგები გახდება. მასხოვს, ერთხელ ორ სხვადასხვა გაზეთში დაიბეჭდა ჩემი ორი მასალა. პირველი არც მე მომწონდა და ენაბოდი მის გამოქვეყნებას, მეორე კი შემაყებოდა და რაოდენ დიდი იყო ჩემი სიხარული, როცა ბატონმა ვილენმა გაზეთ „საქართველოს რესპუბლიკის“ რედაქციის დირექტორში დაამინახა, თავისთან მიმიხმო, დამაშვილურად გადამოცნა და მითხრა: „ყოჩაღ, კარგია, კარგია. იმაზე არაფერს გუებნები, შენი

საქმეა. აი, „ქართველ ერში“ ჯონი ხეცურინანთან საუბარი კი, მართლა კარგია“.

გახარებული გამოვედი მისი ოთახიდან... (არ ვიცი, რას იტყვის ბატონი ვილენი ამ წერილზე. დარწმუნებული ვარ, უკეთესს წერილებს მიუძღვნის ჩემი უფროსი კოლეგები ვილენ მარდალავიშვილის ღირსების ორდენით დაჯილდოების ღირსებასთანავე მოვლენას. მიიღეთ ეს პატარა მილოცვა თქვენდამი დიდი პატივისცემისა და სიყვარულის დასტურად და გთხოვთ, მკაცრად ნუ განსჯით...)

... ბატონი ვილენი პოლიტიკაზე საუბარს ერიდება. მეგობრების წრეში როცა ამის თაობაზე ჩამოვარდება სიტყვა, ყოველთვის ხელს გაშლის და ბუნუნა ხმით იკითხავს ხოლმე: „ბიჭო, მე და შენ თუ იცით, რა როგორ უნდა გაკეთდეს, იმ კაცმა, მსოფლიო რომ იცნობს, ჩვენოდენი აღარ იცის?“ კამათი მაშინვე წყდება...

ჩვენ ხშირად ვამბობთ: „პროფესიონალი“, „ოსტატურადაა გაკეთებული“. თუკი ვინმეზე შეიძლება ითქვას „პროფესიონალი“ ამ სიტყვის საუკეთესო მნიშვნელობით — ეს უდაოდ ვილენ მარდალავიშვილის მისამართია.

ბევრი რამ შეიძლება ითქვას ბატონი ვილენის დიდ გამოცდილებაზე, ჟურნალისტურ ოსტატობაზე, თავისი საქმის დიდ სიყვარულზე. მაინც რაშია მისი წარმატების საიდუმლო? მთავარია მისი ნიჭიერება, უტყუარობა და მრავალმხრივობა. მეორე — განსაკუთრებული დამოკიდებულება მინდობილი საქმისადმი. მესამე — საგულდაგულო მუშაობა სიტყვაზე. ბატონი ვილენი კარგად გრძნობს ქართულ ლიტერატურას, ქართულ ენას, რომლის სიყვარულის გარეშე არ შეიძლება კარგად წერა. შემდეგ — მთელი ძალების, მთელი ყურადღების მობილენობა იმ საქმის გარშემო, რასაც აკეთებს. და ბოლოს, მესამე, მაგრამ არა უკანასკნელი — ოპერატიულობა.

ვილენ მარდალავიშვილს უხვად აქვს მომადლებული გრძნობა, რომელიც ასე ვთქვათ ახალგაზრდა, თუნდაც ნიჭიერ ჟურნალისტებს. როგორც ქვეშაირი მსახურის, შეუძლებლად მიაჩნია თავისი „ფაბრიკიდან“ მდარე ხარისხის საქონლის გამოშვება. მას არა აქვს მისწრაფება გამოვიდეს მსოფლიო დიდი მხატვრული ტილოებით. ცნობილი ჟურნალისტი, რამდენიმე კრებულის ავტორი პატარა ინფორმაციასაც დიდი პასუხისმგებლობით

ამზადებს. იგი ისევე მშვიდად მოაწერს ხელს პატარა, 40—50 სტრიქონიან, შენიშვნას, როგორც ვრცელ, წერილს. თუ მთელ საგანგებო გვერდს „წიგნულ“ მან დაამკვიდრა გაზეთ „კომუნისტის“ ფურცლებზე რუბრიკა „დღევანდელი ნომრის სტუმარი“. გაზეთ „საქართველოს რესპუბლიკასაც“ არ დასწყვიტა გული და ცოტა ხნით განმარტების შემდეგ დაბრუნებულმა ახალი რუბრიკით — „სამს სტუმარი სასურველი“ — დაამშვენა მშობლიური გაზეთი. კიდევ მრავალი სიახლოე გაახარებს ბატონი ვილენი მკითხველებს — იგი ხომ უხვად დაუჯილდოვებია ბუნებას ბრწყინვალე იდეებით...

ვილენ მარდალავიშვილის ვაჟაკური ცხოვრება, ჟურნალისტური საქმიანობა ჩემთვის კაცობისა და პროფესიონალიზმის ნამდვილი ნიმუშია. ჩვენ ერთად მოგვინია მუშაობამ გაზეთ „საქართველოს რესპუბლიკაში“ და მისგან, ისევე როგორც ამ გაზეთის რედაქციაში მოღვაწე სხვა უფროსი კოლეგებისაგან, ბევრი რამ ვისწავლეთ ახალგაზრდა ჟურნალისტებმა. ვისწავლეთ, როგორ გაეხდეთ ნამდვილი სპეციალისტები, როგორ დავეუფლოთ ამ რთულ პროფესიას და როგორ სრულყოფით ჩვენი ოსტატობა. და კიდევ, ვისწავლეთ, რომ უნდა ვიყოთ, მიუხედავად ყველაფრისა, ხალისიანები, მივანიჭოთ ადამიანებს სიხარული.

...იმედით აღფრთოვანებული და გატაცებული იბრძვის და იღწვის დღეს მშვენიერ-მწვერვალი უანგარო მუშაკი დღევანდელის ჩვენი ლიტერატურისა. ეს, მართალია, თავგანწირვაა, სხეერპლია, და თუმცა ამ სხეერპლს ქართველთა დღევანდელი უმადურება აორკეცებს და ნამებად უხდის, მით უფრო უმშვენიერესია ის ბრწყინვალე სახსოვარი, რომელიც აღიპართება ძეგლად მერმისის გულში. — წერდა დიდი ილია ასი წლის წინათ წერილში „ჩვენი ლიტერატურის დღევანდელი ყოფა“.

რაოდენ ნაცნობია ეს სიტყვები ჩვენი. ჩვენი დღევანდელი ყოფაც ხომ თავგანწირვაა, „სხეერპლია“ და რა სასიხარულოა, რომ შრომა და გარჯა ფასდება. მართლაც „უმშვენიერესია ის ბრწყინვალე სახსოვარი“, რომელიც ბატონი ვილენს ხვდა წილად, მაგრამ უფრო მეტად მშვენიერია ის, რომ მისი შემოქმედება „აღიპართება ძეგლად მერმისის გულში“.

დღეს ქართველ ჟურნალისტთა სამშობენიერია. ბედნიერია, რომ ვილენ მარდალავიშვილი — ამ სამშობს საამაღო წევრი — ღირსების ორდენის კავალერია! გაზეთ „კავკასიონის“ რედაქცია უერთდება ყველა ქართველი ჟურნალისტისთვის სასიხარულო მოვლენას. გულმოდგინედ გილოცავთ, ბატონო ვილენ, ამ დიდ ჯილდოს!

ბონდო მინარაშვილი

პრესა

თავისუფლების ფასი

ბოლო ხანებში სხვადასხვა ქვეყნებში გახშირდა უთანხმოებანი პრესასა და ხელისუფლებას შორის... პრესა სიტყვის თავისუფლებისათვის იბრძვის, მთავრობას კი ამ თავისუფლების ზოგიერთი გამოვლინება ნამდვილი საგონებელში აგდებს. ეს საკმაოდ სერიოზული პრობლემა გახლავთ. ხშირად საკუთარი თავისუფლებისათვის თუ პროფესიული ოსტატობის დასამოწმებლად ჟურნალისტს ციხის მონახულება უხდება და ნამდვილი პროფესიონალები ამ მძიმე მოვალეობას სრული შეგნებით ეკიდებიან...

ამერიკელი სენატორი ალან კრენსტონი საგანგებოდ დაინტერესებულა უბრალოდ ტანჯულ ჟურნალისტთა ბედით. აი, რას წერს იგი: „სიკაბუქისა და ფაშისტურ გერმანიისა და იტალიის ამერიკის ახალი ამბების სამსახურის კორესპოდენტი ვიყავი. მაშინდელმა გამოც-

დილობამ და შემდგომმა პოლიტიკურმა მოღვაწეობამ დამარწმუნა, რომ დემოკრატიული საზოგადოებისათვის თავისუფალი პრესა სასიცოცხლო აუცილებლობაა. სენატში რომ ამირჩიეს, მაშინათვე მუშაობა დავიწყე კანონპროექტზე ინფორმაციის წყაროს კონფიდენციალობასთან დაკავშირებით ჟურნალისტთა უფლებების დაცვას რომ ითვალისწინებდა.

პრესის მდგომარეობა ასეთნაირად წარმომედგინა: თუ კორესპოდენტს აიძულებდნენ ამა თუ იმ მნიშვნელოვანი ინფორმაციის წყარო გამოეცხადებინა, დაესახლებინა ის, ვინც მასალა მიაწოდა, ეს ამ ჟურნალისტის მიმართ უნდობლობას გამოიწვევდა და იმ საგულისხმო მონაცემებს, სახელმწიფოს სხვადასხვა წარმომადგენელი რომ ჩქმალავენ, მას აღარავინ მისცემდა. საბოლოო ჯამში, ისევე საზოგადოება და-

ხარალებდოდა და ეს პოლიტიკის მიმართ უნდობლობას გამოიწვევდა.

მოკლე წარსულის მანძილზე ბევრი ამერიკელი ჟურნალისტი, რომელმაც ინფორმაციის წყაროს დასახელება არ ისურვა, ლამის ციხეში ჩაამწყვდნენ. სისხლის და სამოქალაქო სამართლის მესვეურები კატეგორიული მოთხოვნებით გამოდიოდნენ, მათ კონგრესის კომისიებიც უერთდებოდნენ. მათთან თანამშრომლობის არმოსურნე ბევრი რეპორტიორი თუ რედაქტორი დააპატიმრეს — სასამართლოს უბატონივრელობის ბრალდებით.

თავისუფალ ამერიკულ პრესას დღესაც ემუქრება საშიშროება. ჩემს მიერ შეთავაზებული კანონპროექტი მას ხედრს შეუშუშებდა და წარმოიადგენდა, როგორც გავრცედი, როცა მფარველობაზე თავად პრესამ განაცხადა უარი: „გმადლობთ, ნუ გაირჩებით“, — ეს იყო მისი პასუხი.

ამ პარადოქსულ მოვლენას მეტად საინტერესო ახსნას უძებნის თავად კრენსტონი:

„ჟურნალისტებს ურჩევიათ, აშშ-ს კონსტიტუციის პირველი შესწორებით დაიცვან თავისი უფლებები. ამ შესწორებას 1791 წლიდან უხედავად კანონის ძალა აქვს. თქმულია, რომ „კონგრესმა არ უნდა გამოაქვეყნოს არცერთი კანონი, რომელიც სიტყვისა და პრესის თავისუფლებას ზღუდავს“. ასე რომ, ოფიციალური ხელისუფლების ქმედებანი, პრესის თავისუფლებას რომ ბოჭავს, — არაკანონიერია.“

ჟურნალისტების თქმით, ეს ყველაზე მნიშვნელოვანი არგუმენტი მათ სასარგებლოდ. ნებისმიერი სხვა დანაშაულის მსოფლიო მოუძღვრება მათ ბოზიციას. თუ პრესის თანამშრომლებს ციხეში მოუწევთ ჩაჯდომა, რომ ღირსება დაიცვან, ამაზეც ყველა თანახმა იქნება. ხელისუფლების აღი-დესლოვება“ ჟურნალისტს არ ესაჩიროება, და არც სამოწყალოდ ბოძებულ თავისუფლება ეამაყება.

და მაინც, რაშია საქმე? მთავრობა დღეს რაღაცას იძლევა, ხვალ კი შეიძლება თავისი მოცემული უკანვე წაიღოს. თუ მთავრობას უფლება ექნება ბეჭდვით სიტყვას მეტი თავისუფლება მისცეს, ჟურნალისტთა აზრით, ერთ მშვენიერ დღეს მთავრობა

პრესის შეზღუდვის უფლებასაც მოიპოვებს. ამიტომ ხელისუფლებას არ უნდა შეეძლოს არც ერთი და არც მეორე — ასე ჟურნალისტი უფრო უკეთ იქნება დაიცული...“

ალან კრენსტონი ყოფილი სამხრეთი კავშირის რესპუბლიკებში მიმდინარე პრესის გათავისუფლების პროცესსაც ეხება და მიაჩნია, რომ დამოუკიდებლობის გზაზე შემდგარ გაზეთებს მთავალი საჭირობოტო საკითხი დაუდგება წინ.

„გაშინებთ პოსტის“ კორესპოდენტი მოსკოვში აღნიშნავს: „პოლიტიკის დამხობამ პირდაპირი კონტრაქტული კომპრომიზი გაათავისუფლა ჟურნალისტები, მაგრამ პარადოქსულად სწორედ ამავე მოვლენამ ყველა გაზეთი ფინანსურად მთავრობას დაუქვემდებარა“.

ამერიკელი ტრადიციისთვის ფინანსურად მთავრობის დაქვემდებარებაში ყოფნა, ისევე, როგორც მთავრობით გათვალისწინებული „თავისუფლებით“ საარგებლოდ — ანათემაა.

აუცილებელია დრო, რომ ჟურნალისტებმა და გაზეთებმა ეკონომიკური თუ ადამიანური თავისუფლება მართლა მოიპოვონ...

მახალა მოამზადა

ნილო პირთაქიშ

30 წელი გავიდა ამერიკის შეერთებული შტატების პრეზიდენტის ჯონ კენედის გარდაცვალებიდან. კენედი იყო არამარტო ამერიკის ხალხს უფლებების უმალესი უზრუნველყოფი მისული ახალი თაობის პირველი წარმომადგენელი, არამედ სსრ კავშირთან ურთიერთობაში სრულიად განსხვავებული კუთხის დაფუძნებელი.

პრეზიდენტის საპარლამენტო ჯონ კენედი მცირე ხანი დაჰყო. მაგრამ მის მოღვაწეობაზე არაერთი წიგნია შედგენილი. წინამდებარე სტატიაში გადმოცემულია ერთი ეპიზოდი პრეზიდენტის ცხოვრებიდან, რომელიც კარგად ჩანს ურთულეს ვითარებაში ფრთხილი პოლიტიკოსი, მაგრამ ამავე დროს უკომპრომისო, დიდი ნებისყოფის პიროვნება, სამართლდ გაბედული და სანებარესო კაცი. ვფიქრობთ, გკითხვალნი ინტერესით გაეცნობათ მას.

ამერიკელებს ფიქროს კასტროს ხელისუფლების სათავეში მოსვლისათვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა არც მიუნიჭებიათ. ჩათვალეს, რომ საშინაო კონფლიქტის შედეგად ერთ-ერთი ბანანის რესპუბლიკაში ახალი რეჟიმი მოვიდა რომელიც საბოლოო გამაგრების საფუძველზე პოლიტიკას გააგრძელებდა, როგორც ბატონის დატოვება.

მაგრამ დრომ ნელ-ნელა წარმოაჩინა კასტროს გეგმები. ძნელი სათქმელია, კასტროს თავიდანვე ჰქონდა გამიზნული პოლიტიკური ალიანსი შესვლა სსრ კავშირთან, თუ ამგვარი ალიანსისაკენ ნაბიჯები აშშ-ს პოლიტიკამ გადაადგმევინა, მაგრამ ცხადია, რომ კასტრომ გარისკა ის, რასაც ვერ გაბედდა ვერცერთი დასავლეთი ნახევარსფეროს სახელმწიფო — დაიწყო მჭიდრო თანამშრომლობა სსრ კავშირთან.

ამ თანამშრომლობის მწვერვალს წარმოადგენდა სსრ კავშირის მიერ კუბის ტერიტორიაზე ბირთვული იარაღის განლაგება, რამაც კაცობრიობა კინაღამ მესამე მსოფლიო ომამდე მიიყვანა. როგორც ჩანს, XX საუკუნის 60-იანი წლები — სათავეს სამხედრო-თეორიული აზრის განვითარება ჩამოაყალიბა სამხედრო ტექნოლოგიების განვითარებას. ისეთი რევოლუციური მოვლენა, როგორც საკონტინენტთაშორისო ბალისტიკური რაკეტების შექმნა იყო, სამხედრო-თეორიულმა აზრმა მთელი სისრულით ვერ შეაფასა. საკონტინენტთაშორისი რაკეტებმა ნულამდე დაიყვანა ტაქტიკური და ოპერატიული რადიუსის რაკეტების მნიშვნელობა, როგორც სტრატეგიული მასშტაბის შემთავრებული ფაქტორისა. ხაზს ვუსვამთ, რომ ლაპარაკია სტრატეგიულ ფაქტორზე, თორემ ტაქტიკური ბირთვული რაკეტების ტაქტიკური ფუნქცია დღესაც შენარჩუნებულია.

სტრატეგიული ვითარების ეს ცვლილება სამხედროებმა მაშინვე ვერ გააცნობიერეს. აქედან გამომდინარეობდა მათი მისწრაფება მოწინააღმდეგის ტერიტორიასთან მაქსიმალურად ახლოს „მიეწია“ ტაქტიკური ბირთვული იარაღი, რათა ამ უანასტანის მისთვის დამახასიათებელი ტაქტიკური ფუნქციების გარდა მოწინააღმდეგის დაშინების სტრატეგიული ამოცანაც შეესრულებინა.

უნდა აღინიშნოს, რომ ტაქტიკური რაკეტების განლაგება სტრატეგიული ამოცანების გადასაწყვეტად პირველად ამერიკელებმა დაიწყეს. საშუალო სსრ კავშირის ბატონობაში კი არ იყო, არამედ იმაში, რომ აშშ-ს განსხვავებით სსრ კავშირს არ ჰყავდა ისეთი მოკავშირე სახელმწიფო, რომელიც მოწინააღმდეგესთან იმდენად ახლოს იქნებოდა, რომ მის ტერიტორიაზე განლაგებულ ტაქტიკურ ბირთვულ იარაღს ამავე დროს სტრატეგიული ამოცანის გადაწყვეტაც შეეძლებოდა. ამერიკელებმა თურქეთის ტერიტორიაზე განლაგეს ტაქტიკური რაკეტები „მეიმი“ და „მარტინი“, რომელთაც თავიანთი მოქმედების რადიუსის მეშვეობით შეეძლოთ გაენადგურებინათ მცირე როსტოვამდე განლაგებული ობიექტები მაინც. სსრ კავშირის ხელმძღვანელობა თავს იტყვდა აბასუხო ზომების მისაღებად. საჭირო იყო პლანდარმის მონახვა, რომლის წყალობითაც ამერიკელებს დაახლოებული რაკეტების ტოლფასი საფრთხე შეექმნებოდათ.

უნდა განხორციელებულიყო სამხედროების წინადადება: პოზიციების დაბობნება და აუცილებლობის შემთხვევაში ინტერვენცია.

ამერიკის ადმინისტრაციამ ჩინებულიად შეძლო თავისი საქმიანობის შენობა. სსრ კავშირის ხელმძღვანელობა მაშინაც კი, როდესაც ამერიკელები დაბობნების კონკრეტულ გეგმებს ამუშავებდნენ, დარწმუნებული იყო, რომ ბოროტმა „ძია სემმა“ არც კი უწყობდა ის საფრთხე, რომელიც მას ემუქრებოდა. სსრ კავშირის ხელმძღვანელობის ამგვარი ილუზიებს ამერიკელებიც უწყობდნენ ხელს. მაშინ, როდესაც სამხედრო გეგმები სრული ინტენსივობით მუშავდებოდა პრეზიდენტის ძმის მეთაურობით, თავად კენედის სახლში საიდუმლო

თათბირების გამართვის ფაქტი, მაგრამ ვერ გააკვირეს, რა საკითხთან დაკავშირებით ტარდებოდა ისინი.

22 ოქტომბრის 19 საათზე (ვაშინგტონის დროით) კენედი ტელევიზიით გამოვიდა. მან სსრ კავშირის ბრალი დასდო იმაში, რომ კუბა გადაქცევა თავის ფორპოსტად დასავლეთ ნახევარსფეროში, რომ კუნძულზე დისლოცირებულია საბჭოთა ბალისტიკური რაკეტები, რომლებიც საფრთხეს უქმნიან ვაშინგტონს, ნიუ-იორკს, პანამას არხსა და მექსიკას. რომ საფრთხე ემუქრება არა მხოლოდ აშშ-ს, არამედ ამერიკის მთელ კონტინენტს. პრეზიდენტმა განაცხადა, რომ აშშ კუბის ირგვლივ ადგენს

შეუდგა კუბის ბლოკარებს, საიდუმლო თვითმფრინავებს, გაეროდებით იმყოფებოდნენ ჰაერში. ამერიკელებმა მოახერხეს იმის დადგენა, რომ სასტარტო პოზიციებზე 42 რაკეტა იმყოფებოდა, რომელსაც 40 ათასი საბჭოთა ჯარისკაცი იცავდა. კუბელები მიიჩნევდნენ, რომ ინტერვენციის შემთხვევაში მათი დანაკარგი 100 ათასს მიაღწევდა.

21-26 ოქტომბერმა დაძაბული დაპირისპირების პირობებში ჩაიარა. ორივე მხარე პარტნიორს შემუსვრით ემუქრებოდა. 26 ოქტომბერს ერთმანეთს შეხვდნენ სსრ კავშირის ამერიკული რეზიდენტურის შეფი ალექსანდრე ფეკლისოვი და კენედის ოჯახთან დაახლოებული პოპულარული ჟურნალისტი ჯონ სკალი. შეხვედრის მონაწილეები იმდენად კარგად იცნობდნენ ერთმანეთს და თავიანთი ქვეყნების პოლიტიკურ სამზარეულოებს, რომ სწრაფად შეძლეს დაესვენათ: კუბაზე ინტერვენციას მოჰყვებოდა საბჭოთა ნაწილების მიერ დასავლეთ ბერლინის ოკუპირება. რასაკვირველია, ბერლინის დაკავებით სსრ კავშირი ვერ შეძლებდა ამერიკისათვის იმ პოტენციური წარმატების განხორციელებას, რაც აშშ-ს აღმოსავლეთ სანაპიროსათვის კუბიდან მომავალი საფრთხის მოხსნით გამოდინარებოდა, მაგრამ დასავლეთ ბერლინის დაკავებას კავშირის მიერ აუცილებლად მოჰყვებოდა პოლიტიკური გართულებანი აშშ-სა და ევროპულ მოკავშირეებს შორის (გავიხსენოთ, რომ კარიბის კრიზისამდე ერთი წლით ადრე კენედიმ ასეთივე წარმატებით გადაწყვიტა ბერლინის კედლის აღმართვასთან დაკავშირებული კრიზისი, როდესაც ბლოკირებულ ქალაქში მიტინგზე გამოსვლისას განაცხადა: იხ ბინ აუხ ბერლინერ — მეც აგრეთვე ბერლინელი ვარ). ამიტომ ორივე მხარე ცდილობდა დაეცვა ზომიერება.

26 ოქტომბერს ფეკლისოვი და სკალი კიდევ ერთხელ შეხვდნენ ერთმანეთს. სკალიმ თავის კონტრაგენტს შეატყობინა, რომ კენედი აყენებს სამ პირობას კრიზისის გადასაწყვეტად: 1. სსრ კავშირი ახდენს კუბაზე განლაგებული რაკეტების დემონტაჟს და გატანს კუბიდან გაეროს მეთვალყურეობით; 2. აშშ წყვეტს კარანტინს; 3. აშშ აჯაროვდეს განაცხადებს, რომ არ განხორციელებს კუბაზე ინტერვენციას. ფეკლისოვმა მიღებული ინფორმაცია სასწრაფოდ შეატყობინა უმაღლეს საბჭოთა ხელმძღვანელობას.

ამასობაში ვითარება კიდევ უფრო იძაბებოდა. კენედიმ სახელმწიფო დეპარტამენტს განკარგულება მისცა შეემუშავებინა ინტერვენციის შემდეგ კუბის პოლიტიკური მოწყობის პროექტი. ზოგიერთი საკმეში ჩახედული ექსპერტის ინფორმაციით ამერიკულმა ავიამზიდებმა მიიღეს ბრძანება დაეხმობათ მურმანსა. 26-27 ოქტომბერს ვითარება კიდევ უფრო დაძაბა ხრუშჩოვის თავმჯდომარე განაცხადებებმა და კუბის თავიანთი სახელმწიფო თვითმფრინავი უ-2-ის ჩამოვლენამ ამერიკული კენერლები დაიწყეს ითხოვდნენ დაეწყათ კუბის დაბობნება. მაგრამ კენედი თავს იკავებდა.

28 ოქტომბერს ვაშინგტონში ბოლსდაბოლოს ჩავიდა ხრუშჩოვის პასუხი. ხრუშჩოვმა ფაქტიურად მიიღო კენედის პირობები. ალბათ, ვერასდროს ვერ გავიგებთ, რომ იაშულა ნიკიტა ხრუშჩოვი დაიპყრო კენედის შეტყობინება. ვერსიები მრავალია: დაწყებული იმით, რომ აშშ-ს სსრ კავშირთან დიდი უპირატესობა გააჩნდა ბირთვულ სფეროში (რაც მართალია), დამთავრებული იმით, რომ სსრ კავშირის ხელმძღვანელობაში შინაგანი წინააღმდეგობანი არსებობდა. თუმცა, არავის არ მოსვლია აზრად უმარტივესი პირობები: სსრ კავშირმა იმით დაიმუქრა, რომ დაიწყო კარიბის კრიზისში, რომ სამხედრო ხელმძღვანელობაში ვიღაც მიხვდა — სტრატეგიული რაკეტების ინტენსიური განვითარების პირობებში სრულიადაც არ არის საჭირო, რომ ბირთვული იარაღი მოწინააღმდეგისაგან 90 კმ-ში განლაგდეს.

კახა კახიძე

XX საუკუნის მსოფლიო პოლიტიკის ისტორიიდან

ვად კენედი სხვადასხვა შტატებში მოგზაურობდა. გეგმების შემუშავების შედეგად გადაწყდა, რომ ინტერვენციის შემთხვევაში მასში მონაწილეობას მიიღებდა მე-18 საპაერო-სადესანტო კორპუსი, საზღვაო ქვეითი ნაწილები და, რასაკვირველია, კენედის საყვარელი პირში „მწვანე ბერებში“. 18 ოქტომბერს კენედი შეხვდა გრომიკოს „მისტერ ნოუ“ და აშშ-ს პრეზიდენტს ისე იქცეოდნენ, თითქოს არცერთმა უწყობდა რაკეტების განლაგება კუბაზე და არც მეორემ. ამ შეხვედრის დასასასიათებლად ერთი იტალიური ფილმის სათაური გამოდგება: „მე ვიცი, რომ შენ ეს არ იცი“. თუმცა გრომიკომ „ეს“ არ იცოდა.

20 ოქტომბრისათვის ინტერვენციის გეგმის შემუშავება დაიწყო. კენედის უმთავრესი ვარიანტი შესთავაზეს: 1. ინტერვენცია; 2. სარაკეტო დანადგარების განადგურება პაეროიდან; 3. კუბის საზღვაო ბლოკადა; 4. დიპლომატიური არხებით საიდუმლო მოლაპარაკებები ხრუშჩოვთან; 5. საკითხის გატანა გაეროში. კენედიმ დასაწყისისათვის მე-3 ვარიანტი არჩია, თუმცა არც სხვები გამოირიცხა.

21 ოქტომბრისათვის საბჭოთა საელჩომ მოახერხა აგენტურული არხებით დადგინა, რომ აშშ-ს სამხრეთ შტატებში საბრძოლო მზადყოფნა გამოცხადებული. მაგრამ იმის გამო, რომ სსრ კავშირში სამხედრო და დიპლომატიური უწყებების კონკურენციის პირობებში თვით ელჩმა კი არ იცოდა კუბაზე რაკეტების განლაგების ფაქტი, საელჩო საგონებელში ჩავარდა. მიუხედავად ამისა, საელჩოს თანამშრომლებმა მოახერხეს

კარანტინს და რომ ყველა გემი, რომელიც კუბის მიმართულებით მიემართება, გაისინჯება, ხოლო სამხედრო ტვირთიანი გემები უკან იქნება გაბრუნებული. კენედიმ განაცხადა, რომ აშშ გაეროში შეიტანს რეზოლუციას, რომელიც მოითხოვს ოპერატიული რაკეტების გასაშვები მოედნების დემონტაჟს. ამასთან ითქვა, რომ კარანტინი მხოლოდ პირველი ნაბიჯია და მას შეიძლება გაეცემათ სერიოზული მოვლენები მოჰყვება.

თავდაცვის სამინისტრომ დაიწყო საინტერვენციო ძალების მომზადება. პენტაგონის აზრით, კუბაზე შეტრისათვის აუცილებელი იყო საზღვრეთი ძალების 250 ათასი მებრძოლი და 90 ათასი საზღვაო ქვეითი, აგრეთვე საავიაციო დაჯგუფება, რომელსაც ყოველდღიურად 2000 თვითმფრინავ-გადგენა უნდა განხორციელებინა. დესანტი 100-მდე გემს უნდა გადაეხსა. დაგეგმილი მსხვერპლის მაქსიმუმი ამერიკელთა მხრიდან 25 ათასს აღწევდა.

ამერიკულმა დახვეწილმა დაფიქსირა 25 საბჭოთა გემისაგან შემდგარი ქარანის მოძრაობა კუბის მხარეს. მათ შესხვედრად ღია ზღვაში 90 ამერიკული ზომადი გავიდა. ამერიკული კრეისერის მანევრი გამიზნული იყო ორი საბჭოთა სამოქალაქო გემისათვის ზის გადასატრეფად, მაგრამ მას შემდეგ, რაც ამერიკელებმა სავაჭრო გემებს შორის საბჭოთა ატომური წყალქვეშა ნავი დააფიქსირეს, გადაწყვიტეს, რომ კრეისერი საკმარისი არ არის და მოქმედებათა რაიონში ავიამზიდი „ეს ექსი“ გააგზავნეს.

რამდენიმე ავიამზიდი, ორი კრეისერი და 25 საესკადრო ნაღმოსანი

ამასობაში ფლორიდაში მოკალათებულმა ანტიკასტროულმა დაჯგუფებამ სცადა კუბაზე შეჭრა და კასტრო-ზე გეგარას რეჟიმის დახმობა. 1961 წლის 17-19 ოქტომბერს მოწყობილი ინტერვენცია მარცხით დასრულდა. თუმცა ფლორიდელი კუბელები სრულიად არ აპირებდნენ უარი ეთქვათ თავიანთ ზრახვებზე.

ეტყობა, აპრილის ამბების შემდგომ პერიოდში კასტრომ საბოლოოდ შეწყვიტა ყოველგვარი შესაძლო კონტაქტი ამერიკელებთან და დათანხმდა ყოფილიყო სსრ კავშირის მთავარი აგენტი ამერიკაში. ბუნებრივია, ასეთ გადაწყვეტილებას სამხედრო თანამშრომლობის ინტენსიფიკაცია უნდა მოჰყოლოდა და მოჰყვა კიდევ სსრ კავშირის ხელმძღვანელობა, რომელიც თავს იტყვებდა, საიდან შეეჭმნა აშშ-სათვის თურქეთში განლაგებული რაკეტების ტოლფასიანი საფრთხე, სიხარულით შეეგება ფიდელისა და ჩეს სურვილებს. გადაწყდა კუბის ტერიტორიაზე განლაგებას მიღებული ტაქტიკური ბირთვული რაკეტები. სიტყვას საქმე მოჰყვა. თუმცა არც ამერიკელებს ეძინათ. 1962 წლის 14 ოქტომბერს ამერიკულმა სადაზვერვო თვითმფრინავმა უ-2-მა დააფიქსირა კუბაზე ბირთვული იარაღის გასაშვები პოზიციების მომზადების ფაქტი. ამერიკელმა ექსპერტებმა დაასკვნეს, რომ პოზიციებზე განსაზღვრულ რაკეტებს შეუძლიათ დაახლოებით აშშ-ს აღმოსავლეთ სანაპიროზე განლაგებული ობიექტები ვაშინგტონის და ნიუ-იორკის ჩათვლით.

ამერიკელები, ცხადია, გულგრილნი ვერ დარჩნოდნენ ამგვარი საფრთხისადმი. კენედიმ დაუყოვნებლივ შეკრიბა ეროვნული უშიშროების საბჭო (ესუ).

კომისიის პირველი სხდომა 16 ოქტომბერს გაიმართა. პრეზიდენტის თანაშემწე ეროვნული უშიშროების დარგში მ. ბანლი, ფინანსთა მინისტრი დ. დილონი და ყოფილი სახელმწიფო მდივანი დ. აჩსონი გადამწყვეტი ზომების მიღებას ითხოვდნენ. შედარებით ზომიერი პოზიცია ეკიბრა თავდაცვის მინისტრის მაქნამარას. 16 ოქტომბერის სხდომას უპავერდებდა პოლიტიკურ ლეკსიკონში ისეთი ტერმინების გაჩენა, როგორებიცაა „ქორები“ და „მტრედები“. ამ სიტყვებით დაახასიათა შეკრების ერთ-ერთმა მონაწილემ თავის მეგუარებში კუბის რაკეტულ კრიზისთან დაკავშირებით ამერიკელების პოზიცია, კენედის ადმინისტრაციის არსებულ აზრთა სხვადასხვაობა. „ქორები“ მოითხოვდნენ სარაკეტო პოზიციების დაუყოვნებლივ დაბობვას, ხოლო „მტრედები“ საზღვაო ბლოკადით ეპაყოფილებოდნენ. გაიმარჯვა „მტრედების“ პოზიციამ. 19 ოქტომბერს გადაწყდა, რომ კონფლიქტის ესკალაციის პირველი ეტაპი სამხედრო-საზღვაო ბლოკადით (ამერიკული ტერმინოლოგიით „კარანტინი“) უნდა შემოედარგულყოფი, ოდნებ სასურველი შედეგის ვერმიღწევის შემთხვევაში

ფაოზა მხოლოდ პროფესიონალიზმის უინაარსის შემცველი ცნება არ არის, თაობა, პირველ რიგში, თავისებური მსოფლმხედველობა და მსოფლგანცდა, რომელშიც არამოქმედია სამყაროში და ადამიანში ისტორიის ამა თუ იმ ეტაპზე მომხდარი ცვლილებები. ქართულ კულტურაში 80-იანელთა თაობა უკვე თავისი ჩამოყალიბებული და გამოკვეთილი სახით არსებობს. რუბრიკით „80-იანელები“ ჩვენი სტრუქტურა გაა-ცნოთ ამ თაობის თვითმყოფადი ინტელექტუალური იმარი.

მაია ღათუნაშვილი (მუსიკოსის ცოდნა): დათო ევგენიძის შემოქმედება დროს არ ექვემდებარება

დათო ევგენიძე პროფესიონალიზმის თვალსაზრისით მაღალი დონის, ძალიან კარგი განათლების მქონე მუსიკოსია, მაღალი გემოვნება აქვს. როგორც შემოქმედი, იგი კონსერვატორია, რადგან მისი შემოქმედება მრავალი სტილის მომცველია. მას არ გააჩნია არანაირი ტექნიკური და იდეური პრობლემა. ყველაზე მეტად აღსანიშნავი არის ის, რომ თითქმის ავანგარდისტული აზროვნების ფონზე იგი ყოველთვის ინარჩუნებს კლასიკურობას. მისთვის მთავარი ამოსავალი ყოველთვის თემა და მელოდიაა.

რა მიმდინარეობის ხელოვანია იგი? მე მაინც ვფიქრობ, რომ დათო ექსპრესიონისტი, რადგან მისი ყველა კომპოზიცია სრულიად სხვადასხვა ემოციურ ტალღაზეა შექმნილი და მის სულიერ მდგომარეობას გამოხატავს.

იგი ისეთივე კარგი პიანისტია, როგორც კომპოზიტორი. ეს ნიჭი მის ნაწარმოებებში მჟღავნდება. ძალიან მნიშვნელოვანია მისი ჯაჭური კომპოზიციები და ჩვენში, დღევანელი პოპულა-

რული სიმღერის განუყოფლობის ფონზე, განსაკუთრებით აღსანიშნავია ამ მუსიკოსის საუკეთესო სასილერო შემოქმედება.

დაერქმევა თუ არა კლასიკა დათო ევგენიძის შემოქმედებას? ყოველგვარი ეჭვის გარეშე შემო-ძლია გითხრათ, რომ ეს ასე იქნება. კლასიკის აღიარებულ განმარტებას ახლა არ მოვიხმობ და გეტყვით, რომ კლასიკა ემოციურად სწორი აზროვნების გამოხატვაა. ყველაფერი, რაც ზედ-ნაშენის სახით დაერთო კლასიკას, რამაც იგი შეცვალა და სხვადასხვა მიმართულებად და სტილებად აქცია, ცივილიზაციისა და პროგრესის გამოხატველია, მაგრამ არც ერთი და არც მეორე ადამიანის სწორი სულიერი მდგომარეობის გარა-ნატია რომ არ არის, ამაში არაერთხელ დაერწმუნდით. დათოს შემოქმედებაში დრო და სივრცე კონკრეტულად არ არის, იგი დროს არ ექვემდებარება, ეს ნამდვილი მუსიკაა, რომელსაც დრო ვერ წააღწევს და ამდენად კლასიკაა.

— დათო, შენ პირველ რიგში მუსიკოსი ხარ, მაგრამ ცნობილია, რომ ხატავ და ლექსებსაც წერს სანტერესოა, როგორ ხდება, რომ სათქმელი ხან ლექსის ფორმას ღებულობს, ხან ნაწატს ხან კიდევ მუსიკის?

— ეს სრულიად გაუცნობიერებლად ხდება. მე თვითონ არასოდეს ვუფიქრებდი — ხან როგორ, ხან როგორ... ჩემი სულიერი განწყობა რომ გამოვხატო, ალბათ, უნებლიედ მივხართავ ხან სიტყვის ძალას, ხან ფუნქს, ხან მუსიკას. ერთ ჩემს ლექსს წაგიკითხავ, რომელიც ახლანდელ განწყობას გამოხატავს:

„სველი ვარ სიზმრით,
ცამ დასერა ვენები ელვით
და საღამოთი მზით დაიცალა
სავსეა ღამით ბროლის ჭიქები,
ისევ სავსეა...“

კარსკვლევიდან ღამე გადმოდის,
სველი ვარ სიზმრით...
დიდი ხანა უკვე ასეა,
როცა სავსეა. ოთახი მთვარით
და როცა თვითონ მთვარე სავსეა,
სველი ვარ სიზმრით...
მდინარეები მოადგნენ სარკმელს,
მე გამახსენდა:

როგორ ნელ-ნელა გაიყინა
მთელი ქალაქი,
წაქცეული შემოდგომა შენს
ხელებში დაგაბინავე.

აღარც კი მახსოვს, ის ზამთარი
როგორ გავიდა,
მახსოვს, რომ თოვლი მოვიდა
დიდი,

იმდენად დიდი, რომ არ
მესმოდა შენი ფეხის ხმა,
და ვერც გაგიგო, როგორ
წახვედი...

გაზაფხულზე მტირალა თოვლი
მიყვებოდა უცნაურ სიზმარს.
სველი ვარ სიზმრით...

— ეს, ალბათ, ლექსად მინდოდა
თქმულიყო...

— შენს შესახებ ხშირად დაობენ
— კომპოზიტორი უკეთესი ხარ, თუ პიანისტი.
შენ თვითონ როგორ ფიქრობ?

— ორივე ვარ, მაგრამ უპირა-
ტესობას მაინც კომპოზიტორობას
ვანიჭებ, რადგან ჩემი პიანისტი
ისევ ჩემს კომპოზიციებში რეალი-
ზდება, როდესაც ჩემივე ნაწარმო-
ებებს ვისრულებ.

როცა ზარბაზნები ქუსან, მუხები არ უნდა დადუმდნენ

— ანტონ კომპოზიტორი დათო ევგენიძე

— ჩვენს დაძაბულ დროში, როცა მრავალი ხელოვანი შემოქმედებით დეპრესიას განიცდის, ირავივ სულიერი სივრცეა გაშვებული, რა ასაზრდოებს შენს შემოქმედებას და როგორ მოქმედებს მასზე ეს დაძაბულობა?

— ამ მდგომარეობაში ჩემზე თითქმის საპირისპიროდ იმოქმედებს თავისებური სტიმული მომცა, რომ უფრო მეტი ვიმუშაო. მე ახლა გაცილებით მეტს ვმუშაობ, ვიდრე როდესმე, თანაც როდესაც საყვარელ საქმეს აკეთებ, უსიამოვნო ფიქრები ნაკლებად გეძალდება, უბრალოდ, დროც არ გრჩება და დროებით იფიქრებ ბევრ პრობლე-
მას.

სულიერ სივრცეზე ვცდილობ კარგი წიგნის წაკითხვით, კარგი მუსიკის მოსმენით, ან კარგი ფილმის ნახვით მოვერიო.

— სანტერესოა, ახლა რა წიგნს კითხულობ? ვინ არის შენი საყვარელი მხატვარი, პოეტი, რეჟისორი?

— ახლა არაფერს არ ვკითხულობ, იმიტომ, რომ თორმეტ საათს ვმუშაობ. საერთოდ, ბოლო დროს სულ პოეზიის კითხვა მინდა, პროზა კარგა ხანია თითქმის არ წაიკითხავს. გალაკტიონი და მაიაკოვსკი ჩემი საყვარელი პოეტები არიან. მხატვარი ძალიან ბევრი მომწონს, ჩამოთვლას არ დავიწყებ. საყვარელი რეჟისორია ანტონიონი.

— დათო, შენ ახალგაზრდა და კომპეტენტური მუსიკოსი ხარ. შენი აზრი ბევრისათვის ანგარიშსწავნი

იქნება. მინდა ასეთ კითხვებზე მიპასუხო: რა არის რები (შეიძლება მისი კარგ მუსიკად მიჩნევა?) რა შეუძლებს მისი რუსული ესტრადით ქართველი ახალგაზრდების უზომო გაცეცხას და ბოლოს, ეთანხმები თუ არა იმ მოსაზრებას, რომ ქართული სიმღერა თანამედროვე საესტრადო სტილებს ვერ მოერგო?

— მიმაჩნია, რომ მუსიკის ცუდი სტილი არ არსებობს, იქნება ეს რები, პანკ-როკი თუ სხვა რამ. არსებობენ კარგი და ცუდი მუსიკოსები. რები ისეთივე სტილია, როგორც სხვა დანარჩენი, უბრალოდ, მასში რეჟიტატივი ქარბობს... რუსული ესტრადით ქართველი ახალგაზრდობის ასეთი გაცეცხა, ვფიქრობ, იმის გამო არ ხდება, რომ რუსებზე უკეთესი შემსრულებლები არ არიან. ეს ამათ უნდა აიხსნას, ალბათ, რომ ახალგაზრდებს მოსწონთ, როდესაც სიმღერის ტექსტი გასაგებია, არ არსებობს ენობრივი ბარიერი და, ბოლოსდაბოლოს, თავიანთი საყვარელი მომღერლების ცოცხლად ნახვის საშუალება აქვთ. ჩემი რწმენით, რუსული ესტრადის ფუძე სარესტორნო მუსიკაა, ყოველ შემთხვევაში, 99 პროცენტი მაინც. მე აქ, რა თქმა უნდა, სეროიზულ და კარგ რუსულ ესტრადას არ ვგულისხმობ. ქართული საესტრადო სიმღერაც სუფრის სიმღერას ეფუძნება. რაც შეეხება იმ მოსაზრებას, რომ ქართული სიმღერა თანამედროვე საესტრადო სტილს ვერ მოერგე-

ბა, მცდარია და დამლუპველი. საქართველოში საკმაოდ სერიოზული ძალე-
ბია საიმისოდ, რომ ესტრადა აღორძინდეს, მაგრამ, წამუშაბრად, ომისა და შიმშილის პირობებში ეს საქმე ძნელად ვითარდება, განსაკუთრებით ახლა, როდესაც ესტრადას შოუს ელემენტებიც დაერთო. ეს დიდ ხარჯებთანაა დაკავშირებული. კარგი იქნებოდა, ქართველი ბიზნესმენები ამაზეც დაფიქრებულიყვნენ.

— ჩვენს ქვეყანაში მიმდინარე პოლიტიკურ მოვლენებზე რას იტყვი?

— პოლიტიკა მე იმდენად მე-
ხება, რამდენადაც სურვილი

ღებელია. უცხოეთში მათი მოღვაწეობა არასწორია, არაა მართალი არ უნდა იყოს ქართველთა ქვეყანაში, მაგრამ ბურად მაინც ქართულ ხელოვნებას ვმსახურება, მის ენერგიაში გენეტიკურად კოდირებულია ქართული ინტონაციები. რაც ქართველი პოეტისათვის ქართული ასოები, იგივეა მუსიკოსისათვის ნოტები და ინტონაციები, რომლებშიც ყოველთვის იგრძნობა ქართული აურა.

მიმაჩნია, რომ ყველა მუსიკოსი საქართველოში უნდა ცხოვრობდეს (გასტროლებს არ ვგულისხმობ) და წელიწადში ერთ კონცერტს მაინც უნდა მართავ-

დეს საკუთარი ხალხისათვის, შიშუბტეტს, როცა ეს ხალხი ასე საჭიროებს ამას.

— როგორ აღიქვამ შენს თავს 80-იანი წლების ხელოვანთა შორის. გაქვს თუ არა შენი გამოკვეთილი ფუნქცია?

— ამაზე, ალბათ, სხვებმა უნდა ილაპარაკონ. შემოძლია მხოლოდ ის ვთქვა, რომ მთელი მონდომებით ვმუშაობ და ვცდილობ პტარა ბედნიერება მაინც მოუტანო ადამიანებს... კიდევ ბევრს ვიმუშავებ და ვერასოდეს დავეთანხმები იმ აზრს, რომ როცა ზარბაზნები ქუსან, მუხები უნდა დადუმდნენ. მე ასე არ ვფიქრობ. დანარჩენი სხვების განსასჯელია...

— ახლა ამ სტუდიაში რაზე მუშაობ?

— აქ მე და ჩემი ახლადშექმნილი ჯგუფი კომპაქტდისკს ვიწერთ, ვამზადებთ ალბომს. ამ ჯგუფის წევრთაგან უმრავლესობა ჩემი ბავშვობის მეგობარია. მთელი ცხოვრება, ბავშვობიდან მოყოლებული, ერთად ვუკრავდით, მაგრამ ამ მოღვაწეობისთვის კონკრეტული სახე არასოდეს მიგვიცია. ამ ზაფხულს მეგობარი დაგვევლუბა — ჩემი პროდიუსერი — ფრედერიკ ვილიატი, რომლისთვისაც ერთ სიმღერას ვასრულებდით ბოლმე. მას ძალიან უნდოდა, რომ ჩვენი ეს ერთობლიობა გაგვესერიოზულებინა. აი, ამან მისცა დასაბამი ჯგუფის შექმნას, რომელსაც სახელად „ფრედის ფრენდს“ ე.ი. „ფრედის მეგობრები“ დავარქვით.

რეპერტუარი? — ძირითადად ჩვენი საკუთარი მუსიკა. ვმღერით ქართულად, რუსულად და ინგლისურადაც. ენა ხომ მხოლოდ ინფორმაციის საშუალება არ არის. მას თავისი ენერგეტიკა აქვს. ასე რომ, სიმღერას რომელი ენაც დაჭირდება, იმას ვიყენებთ.

ესაუბრა:

ნინო სვანიძე

ჩემი გოგონა!

ახლა დამეცა. შობაღამე. ჩემს პატარა ცხენ-სიმაგრეში ყველა უაბჯრო მეცხოველე ძილს მი-სცა თავი. სძინავს შენს და-ძმას. დედა შენსა ცი-ჩაეძინა.

შენ ისე შორს ხარ ჩემგან... მაგრამ დაე, თვალისჩინი წამერთვის, თუ ახლაც, ამ წუთს შენს პორტრეტს არ ვუშვებდი. ის აქ არის, აქ, მაგდაზე, ჩემს გულთან ახლოს. შენ კი სადა ხარ? შორს, ზღაპრულ პარიზში. ვილისეს მინდვრების თეატრში დიდებული სცენაზე ცეკვავ. ხომ კარგად ვიცი ეს, მაგრამ მაინც, წყნარი ღამის მღუმარე-ბაში თითქოს ცხადად ჩამესმის შენი ნაბიჯების ზმა. ვხედავ შენს თვალს, ზამთრის ცაზე გაბნე-ული ვარსკვლავებისგან რომ კიაფობენ. ვიცი, ამ ღამეს სპექტაკლში ხანისგან დატყვევებული სპა-რსელი მზეთუნახავის როლს ასრულებ. იყავი მზეთუნახავი და იცეკვე! მაგრამ თუკი მაყურებ-ლის მაღლობამ და აღტაცებამ დაგათროს, თუ მორთმული ყვავილების სურნელმა შენგან დაგასხას, განმარტოვდი სადმე კუთხეში და ჩემი წერილი წაითხო, ყური მიუგდე მამაშენის ხმას. მე მამაშენი ვარ ჯერალდინა! მე ჩარლი ჩაბლინი ვარ, ჩარლი ჩაბლინი!

... იცი კი, რამდენჯერ დამთენებია შენს სას-თუმალთან? სულ პაწიას ზღაპრებს გიყვებოდი! — ხან მძინარე მზეთუნახავისას, ხან ბოროტი გველეშაპისას. ხოლო როცა ჩემს ბებერ თვალს ძილი წამოეპარებოდა, დავცინოდი მას და ასე ვუღებოდი: „გამშობდი! მე ჩემი გოგონა ოცნე-ბები დამეზნებინა!“ მე ვხედავდი შენს ოცნე-ბებს, ჯერალდინა. ვხედავდი შენს მომავალს, შენს დღევანდელ დღეს! ვხედავდი სცენაზე მოცეკვავე ასულს, ცაზე მოფარფარე ფერას. მესმოდა, რო-გორ ლაპარაკობდნენ ხალხში: „ხედავდ ამ გოგო-ნას? ერთი ბებერი კლოუნის ქალიშვილია. არ გასსოვთ ჩარლის რომ ეძახიან?“

ჰო, მე ჩარლი ვარ! ბებერი მასხარა. დღეს შენი ჯერია. იცეკვე! მე ფართხუნა, დაკონკილი მარცვლით ვცეკვავდი; შენ, პრინცესას სამოსი-კოსას. ეგ ცეკვა და ტანის გრილი დროდადრო ცაში აგტყორცის. გაფრინდი, გაფრინდი იქით... მაგრამ ხანდახან მეწაზეც დაეშვი! შენ უნდა ნახო ხალხის ცხოვრება — ცხოვრება იმ ქუჩის მოცე-კვებებისა, შიმშილისგან დაოსებულნი, სიცივი-

თა და სიღატაკით ათრთოლებულნი რომ როკა-ვენ! მათი ხვედრი მეც მიწვევია, ჯერალდინა. იმ ჯაღონურ ღამეებში, შენ რომ ჩემს ზღაპრებთან ერთად იძინებდი, მე არ მეძინა. დავყურებდი შენს საყვარელ სახეს, ვუსმენდი შენი გულის ფეთქვას და ჩემს თავს ვეკითხებოდი: „ჩარლი, ნუთუ ეს ღამა შენ ოდესმე გაგიცნობს?“ შენ არ მიცნობ მე, ჯერალდინა... იმ შორეულ ღამეებში უაბრავე ზღაპრს გიყვებოდი, მაგრამ ჩემი ზღაპარი არა-სოდეს მიაშობია... ისიც ძალიან საინტერესო ზღა-პარია, ჯერალდინა. ზღაპარი მშვიდი მასხარისა, ლონდონის ლატაკთა კვარტალში რომ მღერო-და და ცეკვავდა, მერე კი... რას ნიშნავს უსახლკა-რობა! ეგ კიდევ რაა, მე გამოვცადე დამამცირე-ბელი ტყვილი მოხეტიალე მასხარისა, რომლის მეტრადში ჭაბუკობაში სიამაყის ოკეანე სამოწყა-ლოდ გადაგებული მონეტებს უნდა დაეშრო. მა-გრამ მაინც, მიუხედავად ყველაფრისა, ცოცხალი ვარ, ცოცხლებზე კი მუდამ ცოტას ლაპარაკობენ.

... ჯერალდინა! შუალამისას იმ დიდებული დარბაზიდან რომ გამოხვალ, დაივიწყე შენი მდიდარი თავყანისმცემლები, მაგრამ არ დაგა-ვიწყდეს ტაქსის შოფერს ცოლის ამბავი გამოპ-კითხო. შეიძლება ცოლი ფეხმძიმედ ჰყავს და იმის ფულიც არა აქვთ, რომ თავიანთი მომავა-ლი პირმშოსთვის სახვევები იყიდონ. თუფასეა, ადექი და ჩაუდე ფული ზიბეში. მე ბანკში ნათქ-ვამი მაქვს, რომ ეს ხარჯები გაგისტუმრონ. სხვას კი ყველას მუდამ ზუსტად გადაუხადე! დროდა-დრო მეტროში ჩაიდი. ქალაქი დათვალე, იარე ფეხით ან ავტობუსით. ხალხს დაეკვირდი ქვრივ-ობლებს შეხედე! და თუნდაც დღემო ერ-თხელ მაინც შენს თავს უთხარი: „მეც ერთ-ერთი ამათგანი ვარ!“

დიახ, შენ ერთ-ერთი იმათგანი ხარ, ჩემო გოგონი. ხელოვნება, სანამ ცაში ასაფრენად ფრთებს უბოძებდეს ადამიანს, ჯერ ფეხებში ურტყამს... როცა დადგება წამი და იგრძნობ, როგორ მაღლები მაყურებელზე, მაშინვე გადი სცენიდან. პირველივე ტაქსი დაიჭირე და პარიზს, გარეუბნებს მიაშურე. მე კარგად ვი-ცნობ ამ უბნებს. იქ იხილავ მოცეკვავე ქალი-შვილებს — შენსავე მსგავსს, შენზე უფრო ლამაზებსაც კი, შენზე უფრო გრაციოზუ-

ლებს, შენზე ამაყებს. შენი თეატრის პროექტო-რების თვალისმომკრულ ელვარებას იქ ვერსად ნახავ! მათი სცენის პროექტორი მთვარეა. დაა-კვირდი, აბა, კარგად დააკვირდი: შენზე უკეთ ხომ არ ცეკვავენ? გამოტყდი, ჩემო გოგონა. ცოტას როდი შეხვდები ისეთს, ვინც შენზე უკეთ ცეკვავს, ვინც შენზე კარგად თამაშობს. და ეს გასსოვდეს: ჩარლის ოჯახში არასოდეს ყოფილა ვინმე ისეთი ხეპრე, რომ მეეტლისათვის უკმეზი სიტყვა ეთქვას ან სენის სანაპიროზე მჭდარი მათხოვრისთვის და-ეცინოს...

ჩარლი წავიქცე ჯერალდინა, და შენ იცოც-ლებ... მე არ მინდა, ოდესმე სიღატაკე გამოსცა-დო. ამ წერილთან ერთად გიგზავნი ჩემს წიგ-ნას — ხარჯე რამდენსაც მოისურვებ, ოღონდ გახსოვდეს: ორ ფრანკს რომ დახარჯავ, მესამე

მონეტა ჩემი არ არის-თქო. იგი ეკუთვნის ვინმე სხვას, უცნობს, ვისაც ის ერთ-ერთი წიგნი-რელი აქვს. მისი პოვნა არ გასწავლავს, სი-სია მოინდომო და ამ უცნობ ლატაკებს ყოველ ფეხის ნაბიჯზე ნახავ. ფულზე იმითმე გელაპარა-ეები, რომ კარგად ვიცი ამ დემონის მაცდური ძალო... ჯერალდინა მე დიდხანს გამოვდიოდი ცი-რკში და მუდამ შიშით შევცქეროდი ბაგირზე ასულ ჯაშაზებს. მაგრამ აი, რა მინდა გითხრა ჩემო გოგონა... ადამიანს ძირს მყარ მიწაზე უფ-რო ადვილად შეიძლება ფეხი დაუდგეს, ვიდრე ჯაშაზს იმ ვერკე თოკზე. შეიძლება ამ საღამოს თვალი მოგტაცოს რომელიმე ბრილიანტის ელვა-რებამ და მაშინ შენი დაცემა გარდაუვლია. შე-იძლება დადგეს დღე და უცხო პრინცის მშვენიე-რმა სახემ დაგატყვევოს. იმ წუთიდან შენ უცადი მუშაობი ხარ, გამოუცდელს კი ბაგირი მუდამ ლალატობს. ნუ გაყიდი შენს გულს ოქროსა და სამკაულისთვის. იცოდე, ყველაზე დიდი ბრილია-ნტი მზეა, ის კი, ჩვენდა საბედნიეროდ, ყველას ერთნაირად დაგვიტოვია.

ხოლო, როცა ეამი დაჰკრავს და სიყვარული გეწვევს, მთელი გულით შეიყვარე შენი რჩეული... სამუშაო ძნელი გაქვს, ვიცი... სხეულს სი-ფრთხიანა აბრეშუმის ნაჭერი გიფარავს. ხე-ლოვნების სახელით სცენაზე შეიძლება შიშვე-ლიც გამოხვიდე, მაგრამ იქიდან კიდევ უფრო უმწიკლო და შემოსილი უნდა დაბრუნდე...

მე ვიცი მამები და შვილებს ნიადაგ ბრძო-ლა აქვთ ერთმანეთში. მეომე, ჩემო გოგონა, ჩემს აზრებს ეომე. მე არ მიყვარს მორჩილი შვილები. და ვიდრე ამ ბარათს ჩემი ცრემლი არ დასდენია, მინდა მჭერბოვდეს, რომ ეს შობა-ღამე სასწაულების ღამეა. მინდა, რომ მოხდეს სასწაული და შენ მართლა გაიგო ყველაფერი, — ყველაფერი, რაც შენთვის მინდოდა. მეთქ-ვა.

ჩარლი დაბერდა, ჯერალდინა! ადრე თუ გვი-ან თეთრი სასცენო კაბის მაგიერ შეგებში უნდა გამოეყვო და ჩემს საფლავზე მოხვდეს. ახლა არ მინდა გული გატკინო, მაგრამ ხანდახან სარკეში ჩაიხედე — იქ მე დამინახავ. შენს ძარღვში ჩემი სისხლი ჩქეფს. მე მინდა, რომ მაშინაც კი, როცა ჩემს ძარღვებში სისხლი დინებას შეწყვეტს, არ დაივიწყო მამაშენი ჩარლი. მე ანგელოზი არ ვყო-ფილვარ, მაგრამ მუდამ ვცდილობდი, ადამიანი ვყოფილიყავი.

ეცადე შენც.
გარკინი ჯერალდინა.

შენი ჩარლი.

სხოვრება

დღევანდელი საქართველოს სა-ზოგადოებრივი ცხოვრება, პიროვ-ნული ყოფა გამოირჩევა მძიმე ნერ-ვულ-ფსიქიური დაძაბულობით, ინ-ფორმაციული გადატვირთვით. სა-ომარმა ვითარებამ უაღრესად დაა-ძაბა ქვეყნის ფსიქოსოციალური კლმატი. XX ს-ის პირმშო — სტრესი, რომელიც საყოველთაო-და აღიარებული, როგორც განსა-კუთრებით სახიფათო დაავადებათა გამოწვევით, ჩვენი ცხოვრების გა-ნუყოფილი თანამგზავრი გახდა.

ტერმინი „სტრესი“ პირველად ზაგვარი საუკუნის წინ იქნა მოწო-დებული ცნობილი კანადელი მეც-ნიერის, ნობელიანტის პანს სელიეს მიერ, და გამოიყენებოდა, როგორც ფიზიოლოგიური ცნება, რომელიც აღნიშნავდა ფიზიოლოგიურ მარე-ნებელთა (პარამეტრთა) ცვლილე-ბების ერთობლიობას უარყოფითი სტიმულების ზემოქმედების შედე-გად. 50-იან წლებში ამერიკელმა ფსიქოლოგმა ლაზარუსმა პირვე-ლად გამოიყენა ტერმინი „სტრესი“ ექსტრემალურ სიტუაციაში მოხვე-დების დამიანის ფსიქიური მდგო-მარების აღწერის დროს. ამაჟამად, ცივილიზებულ ქვეყნებში ფართოდ შეისწავლება ფსიქოსოციალური სტრესი, ანუ სხვადასხვა სოციალუ-რი მოვლენების პათოლოგიური ზე-მოქმედება ადამიანის ორგანიზმზე.

საქართველოში დღეს გაშეფე-ბული ქაოსი, ეკონომიური და სო-ციალური არასტაბილურობა, ზნეობ-რიობის დიდი დეფიციტი უკიდურე-სად მრავალფეროვან მასალას ქმნის უარყოფითი ემოციისათვის. ქვეყნის დღევანდელი ერთგვარი გიგან-ტური ექსპერიმენტული ლაბორა-ტორიაა, სადაც ამრავალფეროვან-ნი შესაძლებლობები ფსიქოსოცი-ალური სტრესის მოდელის შესასწა-ვლად. ფსიქოსოციალური სტრესი წარმოადგენს იმ სტიმულს, რომე-ლიც ხელს უწყობს უამრავი ვერაგი დაავადების აღმოცენებას. ასეთე-

სტრესი — ჩვენი სხოვრების თანამგზავრი

ბია: სტრესი არის დაძაბვა, პიპე-რტონული სნეულება, კოლაგენოზი (შემავრთებელი ქსოვილის დაავადე-ბა), სიმსივნეები, ღვიძლის ციროზი, ბრონქული ასთმა, კოლიტი, წყლუ-ლოვანი დაავადება, ნევროზები, დეპ-რესია და ა.შ. ქრონიკული სტრესული სიტუაცია იწვევს გენეტიკურ ცვალე-ბალებს; სპერმატოგენეზის დარღ-ვევას, შესაბამისად, ნაყოფის ჩასახვის ალბათობის მკვეთრად შემცირებას; ფეხმძიმობისა და მშობიარეობის ხანის მრავალ გართულებას; იმუნური სის-ტემის ფუნქციის ზედმიწევნით შელა-ხვას და როგორც შედეგს, — ინფექ-ციისადმი წინააღმდეგობის უნარის დაქვეითებას; ალკოჰოლიზმისადმი, ნარკომანიისადმი მიდრეკილების აღ-მოცენებას.

ეს გახლავთ არასრული ნუსხა იმ ავადმყოფურ ცვლილებათა, რო-მელიც დღევანდელი საქართველოს მძიმე მდგომარეობის მოსალოდნე-ლი ანარეკლია თითოეული ჩვენთა-განის პიროვნულ ყოფიერებაში.

სტრეს-ფაქტორების დამაზი-ანებელი ზემოქმედების შესწავლაში თავისი წვლილი შეაქვთ ქართველ მეცნიერებს: ექიმებს, ბიოქიმიკო-სებს, პათოფიზიოლოგებს. ჩვენ ვე-საუბრეთ თბილისის სახელმწიფო სამედიცინო ინსტიტუტის პრორექ-ტორს, ცენტრალური სამეცნიერო-კვლევითი ლაბორატორიის დირექ-ტორს, მეცნიერების დამსახურე-ბულ მოღვაწეს, მედიცინის მეცნიე-რებათა დოქტორს, პროფესორ გივი დუმბაძეს. შედეგად, გთავაზობთ რამდენიმე მოსაზრებას დღევანდე-ლი მძიმე ფსიქოსოციალური კლიმა-ტისა და მისი კორექციის შესაძლე-

ბელი გზების შესახებ. სტრესის ზემოქმედებაზე პასუ-ხად, თავდაპირველად, ორგანიზმში შფოთვის რეაქცია ვითარდება, რაც დამცველი ძალების მობილიზაციას იწვევს. მაგრამ არც ერთ ორგა-ნიზმს არ შეუძლია მუდმივი შფო-ვის მდგომარეობაში იმყოფებოდეს. თუ დამაზიანებელი სტრეს-სტიმუ-ლი იმდენად ძლიერია, რომ მისი ზე-მოქმედება ორგანიზმის სიცოცხლე-სთან შეუთავსებელია — ორგანიზ-მი კედება; თუ ეს არ ხდება, მაშინ შფოთვის რეაქციას მოჰყვება მდგრადობის სტადია, რაც ორგანი-ზმის შესაძლებლობათა დროებით აღდგენას, სასიცოცხლო ძალების დროებით მობილიზაციას ემსახუ-რება. მაგალითად, II მსოფლიო ომის დროს, ფრონტის ხაზზე, ჯარი-სკაცებში ფიქრების ანთება იშვი-ათი მოვლენა იყო, მიუხედავად უამ-რავი რისკ-ფაქტორისა (გადაციება, სინესტე, საკვების დეფიციტი და სხვა). ამრიგად, გარკვეულ ჩარჩო-ში, სტრესს დადებითი, დამცველი მოქმედება გააჩნია; მაგრამ თუ და-მაზიანებელი სტიმულის ზემოქმე-დება ხანგრძლივად გრძელდება, ორგანიზმი გამოფიტვის ფაზაში გადადის და სწორედ აქ გამოვლი-ნდება დაავადება, მისი ყველა თვალ-საჩინო ნიშნით. აფხაზეთის ომმა მძიმე ფსიქოსოციალური ვითარება შექმნა ქვეყანაში. კარდიოლოგი-ური სტაციონარები შეივსო ინფარქ-ტის დეზიუტით შეპყრობილი ავად-მყოფებით. სოხუმის დაცემის დღე-ბში, შესაძლებელი რომ ყოფილიყო სტაციონარული აღრიცხვა, დეპრე-სიის მძლავრი აფეთქების მოქმენი

გაუხდებოდა. თუმცა, პროფ. დუმბა-ძის აზრით, ეს ჩვენი საზოგადოების ყველა წევრს არ ეხება. სატელევიზიო ეკრანი, პრესა თუ ინფორმაციის სხვა საშუალებები ქვეყნის ტყვილის პერ-სონიფიკაციებსაც ისინი აწევენ მიზნად. მაგრამ ჩვენი საზოგადოების ერთ ნა-წილსა და ინფორმაციის ნაკადს შო-რის, თითქოს, ერთგვარი ფარია აღმა-რთული. ამიტომ, ბუნებრივია, მათ სტრესი არ შეეხება. ეს დამლუბველი ინდიფერენტობა, რომელიც აღმაი-ნში მხოლოდ სხეულებრივ საწყისს ინარჩუნებს, და კლავს მას, როგორც სოციალური წევრს, როგორც სულიერ არსებას.

ექსპერიმენტულ მედიცინაში არსებობს ბრძოლისა და კაპიტუ-ლაციის სტრესის ცნება. ცნობი-ლია, რომ კაპიტულაციის სტრესის დამაზიანებელი მოქმედება უფრო ძლიერია ბრძოლის სტრესთან შე-დარებით. სრულიად მართებულია ამ შედეგების ექსტრაპოლაცია ადამიანზე, იმ შესწავრებით, რომ კაპიტულაციის ცნება შეიცვალოს დემორალიზაციით. ამის გათვალის-წინებით, ჩვენი საზოგადოების თითოეულმა წევრმა უნდა გააც-ნობიეროს, რომ დემორალიზაცია, ფარ-ხმალის დაყრდნულად შეუძლებელად უფრო უკუდ შედგეს იძლევა, ვიდრე შექმნილი სიტუაციიდან გამოსავლის ძებნა. გამოსავლის ძებნა, თავისთავად, სტრეს-სტი-მულია, მაგრამ მასზედ კეთილგო-ნიერული, ზომიერი რეაგირების პირობებში, შესაძლებელია, რომ სტრესი მხოლოდ დაცვითი მექანი-ზმების მობილიზების საშუალებად გამოვლინდეს. და არ იქონიოს და-

მაზიანებელი, გამომწვევი ზემოქმე-დება ადამიანის ორგანიზმზე.

შექმნილ ვითარებაში აუცილე-ბელია სულიერი და ფიზიკური წო-ნასწორების მიღწევის გზების ძიე-ბა. ცნობილია, რომ შეერთებულ შტატებში ქრონიკულ ავადმყოფებ-თან მუშაობენ სპეციალურად განს-წავლული პირები, რომელთაც „სო-ციალური მხარდაჭერის წყარო“ ეწოდებათ. მათი დანიშნულებაა სტრეს-სტიმულების არსის განმარ-ტება ავადმყოფებისათვის. ამპირე-ბის მონაწილეობა მკურნალობის პროცესში უდმიწვევით. კარგ ეფექტს იძლევა. სამუშაოდ, ჩვენს მოუწყობელ ყოფაში ამგვარი ინს-ტიტუტები არ არსებობს. ამიტო-მად, პირველმნიშვნელოვანად გვეე-ლინება აუტორტენინგი, საკუთარი თავის ფლობა, საკუთარ სურვილე-ბში, მიზნებში გარკვევა, ყოველდ-ღიური შრომისადმი ერთგულება, შინაგანი დისციპლინა, არა ინდი-ფერენტობა, არამედ ზომიერების გრძნობა; განსაკუთრებული განხი-ლვის საგანი უნდა იყოს ადამიან-ური ურთიერთობის ფუფუნება, რომელსაც უდიდესი ძალა აქვს. მა-გალითად, ამერიკელმა მკვლევარე-ბმა 80-იან წლებში ცხადვეს, რომ კარდიოლოგიური ავადმყოფები, რომლებიც თავიანთი ცხოვრების სტრესულ სიტუაციებზე მსჯელობენ ჭკუფური თერაპიის პირობებში, ბევრად უფრო ადრე უბრუნდებიან სამუშაოს.

და ბოლოს, უაღრესად მნიშვნე-ლოვანია დროული და კვალიფიციური სამედიცინო კონსულტაციის უზრუნ-ველყოფა ნებისმიერი დაავადების პი-რველი ნიშნების გამოვლენისთანავე. ამას გადაამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს მკურნალობის შედეგების თვალსაზ-რისით.

ამთავან მიმდამი

მედიცინის მეცნიერებათა
კანდიდატი

აღამიანები და ქალაქი

მრეწველობა განვითარებული ქვეყნებში მოზრდილი მოსახლეობის 3,3 პროცენტი წერა-კითხვის უცოდინარია. განვითარებადი ქვეყნებში ეს ციფრი 35 პროცენტს შეადგენს, მაგრამ ყველაზე ნაკლებ განვითარებულ 47 სახელმწიფოში 60 პროცენტს აღწევს. განვითარებადი ქვეყნებში 6-11 წლის ასაკის 130 მლნ ბავშვი და 12-17 წლის ასაკის 277 მლნ ბავშვი სკოლაში არ დადის. მთელს მსოფლიოში არის 44 მლნ მასწავლებელი, აგრეთვე მილიონობით ადამიანი, რომლებიც თავიანთ ცოდნას გადასცემენ განათლების ფორმალური სისტემის საზღვრებს მიღმა. მათ ყველას ესაქიროებათ წერილობითი სიტყვა. განათლება და კულტურა ვერ იარსებებს წიგნების, ჟურნალების გარეშე.

ქალაქის წილად მოდის საგანმანათლებლო ხარჯების 30-50 პროცენტი, ხოლო იქ, სადაც ქალაქის წარმოება ჩანასახის მდგომარეობაშია — 60 პროცენტამდე. ქვეყნებს, რომლებსაც არ გააჩნიათ თავიანთი განვითარებული მრეწველობა, ძალზე უჭირთ ქალაქის შოვნა. სამხრეთის ქვეყნების ბევრი მომხმარებელი ხსნას ეძებს წიგნებისა და გაზეთებისათვის განკუთვნილი „კულტურული“ ქალაქის მიღებაში. ჩვეულებრივად უზღუდავ ასეთი ქალაქის საზღვარგარეთიდან შემოტანა. ასე, მაგალითად, იამაიკისა და დომინიკანის რესპუბლიკაში შექმნილია ქალაქის მომხმარებელთა კლუბები. აღმოჩნდა, რომ უფრო იაფია ქალაქის შექმნა ბითუმად, ამასთან — რულონებად, ვიდრე ფურცლებად. ტანზანიაში წვრილმა და საშუალო პოლიგრაფისტებმა და გამოცემლებმა შექმნეს ასოციაცია, რომელიც „მიმართულია თანამშრომლობისა და საკუთარი ბაზის განმტკიცებისაკენ. სახელმძღვანელოც კი გაჩნდა ქალაქის მომხმარებელთა დასახმარებლად. დაგეგმილია პრაქტიკული სასწავლო პროგრამების შექმნა საგანმანათლებლოებისთვის.

ბრძოლა უწიგნურობის წინააღმდეგ, კულტურის უფლებისა და კომუნიკაციის დასაცავად გახლავთ ბრძოლა ქალაქისათვის.

ქალაქი შედარებით არცთუ დიდხნის წინათ გამოიგონეს. 4 ათასზე მეტი წლის განმავლობაში ხმელთაშუა ზღვის ცივილიზაციებში პაპირუსი გამოიყენებოდა. თავის ნაშრომში „ბუნებრივი ისტორია“ რომელი მწერალი პლინიუს უფროსი ასე აღწერდა „ლერწმისაგან პაპირუსის დამზადებას: „ნემსის მეშვეობით ლერწმის ღერო განშრევდება ძალზე წვრილ და მაინც საკმაოდ ფართო ზოლებად; ეს ზოლები ლავდება დაფერდებულ მაგიდაზე, სველდება ნილოსის წყლით, შემდეგ ცხაურივით წნავენ. ამგვარად დამზადებული მასალა იწნება, რის შემდეგაც იქმნება ფურცელი, რომელსაც მზეზე აშრობენ“. როგორც ქრონიკა მოწმობს, პაპირუსი ევროპაში გამოიყენეს 1057 წელს. შემდგომში იგი გამოდევნა ძალიან ძვირფასმა პერგამენტმა, რომელსაც ცხოველთა ტყავისაგან აკეთებდნენ.

ქალაქის პირველი ფურცლები დამზადდა კანტონში (ჩინეთი) ჩვ. წელთაღრიცხვამდე 123 წელს, როდესაც სოფლის მეურნეობის მინისტრმა ცაი ლუნმა ურჩია დრეკადი კრიალა ფურცლების დასამზადებლად გამოიყენებინათ თუთის ხის ქერქი და ბამბუკი. იმხანად ქალაქი ქეჩის ჰავადა და ცელულოზის ბოჭკოს ადღეებით მიიღებოდა. 751 წელს ჩინელმა ტყვეებმა, რომლებიც არაბებს ჩაუვარდნენ ხელში, გაუმხილეს მათ ქალაქის დამზადების საიდუმლო. 794 წელს ქალაქის დამამზადებელი სახელოსნოები გაჩნდა ბაღდადში, ხოლო მოგვიანებით — დამასკოში. შემდეგ ასეთი სახელოსნოები აღმოცენდა ალექსანდრიაში, ტრიპოლში, სიენასა და ფაბრიანოში. არაბები ქალაქს ამზადებდნენ ძონძელისაგან (მეტწილად სელისაგან), რომელსაც ორ დო-

ლაბს შორის აქეუპაცებდნენ.

„რამდენიმე საუკუნის მანძილზე ძონძელზე იყო უცვლელი ნედლეული“ ქალაქის საწარმოებლად, — წერს ისტორიკოსი ჟორჟ დეტერსანი, — „როდესაც წყდებოდა საკითხი, განვითარებულიყო თუ არა რომელიმე რეგიონში ქალაქის წარმოება, ძირითადი არგუმენტი გახლდათ იქ ძონძელის ნედლეულისა და წყლის არსებობა“. მე-18 საუკუნეში ვაჭრები აგროვებდნენ და ახარისხებდნენ ძონძელს, თანაც თეთრი ორჯერ უფრო ძვირი იყო, ვიდრე ფერადი. მაშინ ქალაქის ფურცლებს მდელიზე ათეთრებდნენ. მე-18 საუკუნის მეორე ნახევრიდან გამათეთრებლად დაიწყეს ქლორის გამოყენება, რომელსაც შემდგომში კირიან წყალს ურევდნენ. ამ ხსნარმა ფართო გავრცელება პოვა და დღემდე გამოიყენება. დაახლოებით იმავე დროიდან ძონძელის ნედლეული მერქანმა გამოდევნა.

მოვლილი ტყეები

„ქალაქის წარმოება ხელს უწყობს ტყის რესურსების ზრდასა და მათ გონივრულ გამოყენებას“, — აცხადებს ფრანსის კაისი, მეტყეობის დარგის სპეციალისტი. ამგვარი მტკიცება უთუოდ გააკვირვებს იმათ, ვინც ფიქრობს, რომ საქალაქო მრეწველობას ტყეების გაჩანაგება უნდა მოჰყვეს. „რათა ტყეები კარგ მდგომარეობაში იქნეს შენარჩუნებუ-

ლი, აუცილებელია მათი მოვლა-პატრონობა“, — ამბობს კაისი. უნდა გამოიკავოს სიმწიფისმიწვეული ხეები, რათა სრულფასოვნად განვითარდეს ნორჩი ტყე. ტყის გამოხშირვა იძლევა მერქანს სადურგლო სამუშაოებისა და მშენებლობისათვის. ხეთა კენწეროები და ტოტები გამოიყენება შეშად და მერქნის მასის დასამზადებლად. ამავე მიზნებისათვის შეიძლება გამოყენებული იქნეს დაავადებული, ტანდაბალი და მახინჯი ხეები. „ყველაზე დიდი საფრთხე ტყეებისათვის არის სტიქიური უბედურებანი, მაგალითად, ხანძარი, აგრეთვე ნასვენი მიწათმოქმედება და საქონლის ძოვება. ხეების გაჩეხვა. აქ ერთ-ერთ ბოლო ადგილზეა“, — აღნიშნავს კაისი, რომელიც 20 წელიწადი შეისწავლიდა ტროპიკულ ტყეებს. ტყეებს ემუქრება არა ქალაქის მრეწველობა, არამედ მათი დაუფქრებელი გაჩეხვა.

მსოფლიოში არის ტყის სამი ძირითადი ზონა: ამაზონიაში, აზიის სამხრეთ-აღმოსავლეთში და ცენტრალურ აფრიკაში. პირველი ორი რეგი-

ონდესაც კარბად დასახლებული რომ იყო, ამჟამად კი ფაქტურად შეწყვეტილია ადამიანთა ყოველგვარი საქმიანობა.

ქალაქის წარმოებაში დასპეციალიზებულ კანდასა და სკანდინავიის ქვეყნებში ტყეები მშენიერადაა მოვლილი და შენახული. ხელოვნური ტყის უდიდესი მასივი ევროპაში, ნაძვარი, რომელსაც მილიონ პექტარზე მეტი ფართობი უკავია, განლაგებულია ლანდას დებარტამენტში საფრანგეთის სამხრეთ-დასავლეთით. იგი რეგიონის სამ ქალაქის ფაბრიკას აწვდის ხე-ტყეს. ტყის პროდუქტიულობის გაზრდის მიზნით მეცნიერები მუშაობენ. რათა გამოიყვანონ ნაძვის ახალი სახეობა, რომელსაც ექნება ოპტიმალური თვისებები: სწორი ტანი, სწრაფი ზრდის უნარი, ნაკლები რაოდენობის ტოტები, გვალვისა და ყინვის გამძლეობა, დაავადებათა, მწერებისა და სოკოს წინააღმდეგობის უნარი. უკვე მიღებულია მრავლისმეტყველი შედეგები. წინათ კარგი ხის გაზრდას 65 წელიწადი სჭირდებოდა, მალე ამას 40 წელიწადზე მეტი არ

თა გაშენდეს ახალი ტყეები, რომლებიც უკვე შეწყვეტენ ტყეების განადგურებას. ტყეებზე ანტროპოგენური დატვირთვის შემცირებას, უზრუნველყოფენ ნახშირბადის მარაგს, დააკმაყოფილებენ ადამიანთა მოთხოვნილებას მერქნისა და ტყის სხვა პროდუქტებზე, აგრეთვე საექსპორტო საქონლის წარმოებას... ეგონებ, აღიარება პოვა ეგზოტიკურმა ხეებმა, მაგალითად, ევკალიპტის სხვადასხვა სახეობამ, რომელთა ირგვლივ ცხარე კამათი მიმდინარეობდა. განზრახულია მისი გამოყენება შეშად, საშენ ხე-ტყედ და მერქნად. ევკალიპტი, რომელმაც კარგად იხარა კონგოს სანაპირო სავანეში, პუენტ-ნუარის მახლობლად, შედ წელიწადში 3 კმ მომწიფებულია. ევკალიპტის ბოჭკოს ხარისხი მას განსაკუთრებით გამოსადეგს ხდის ქალაქის წარმოებისათვის, ამიტომ ამ ხის ხელოვნურმა ნარგავმა ფართო გავრცელება პოვა კონგოში, ბრაზილიასა და სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიაში. ხდება აგრეთვე ჩალისგან ქალაქის წარმოების შესაძლებლობის შესწავლა.

მაგრამ ქალაქის წარმოების უმარტივესი საშუალებაა მისი მიღება თვით ქალაქისაგან. 1991 წელს ევროპამ თითქმის 32 მლნ ტ მერქანი დაამზადა და ამავე დროს 25 მლნ ტ. მაკულატურა გადაამუშავა. მაკულატურისა და გაზეთის ქალაქის თითქმის 50 პროცენტი განმეორებით გამოიყენება. საერთოდ კი ქალაქის ერთი ფურცელი შეიძლება შეიღვეთ იქნეს გამოყენებული. განმეორებით გამოყენების წარმატება დამოკიდებულია მის ხარისხზე. დამამზადებელმა მაკულატურა უნდა ჩააწყოს საგანგებო კონტეინერებში, რომლებიც სულ უფრო და უფრო მეტი ჩნდება დიდსა და პატარა ქალაქებსა თუ სოფლებში. ამით ადამიანები ეხმარებიან ბექდვითი სიტყვის ერთგულ მეგობარს — ტყეს, რათა ტყუილუბრალოდ არ განადგურდეს იგი.

ზრანს გაკმეტი

ჟურნალი „პერიოდ იუნესკო“
პარტი, 1993 წელი

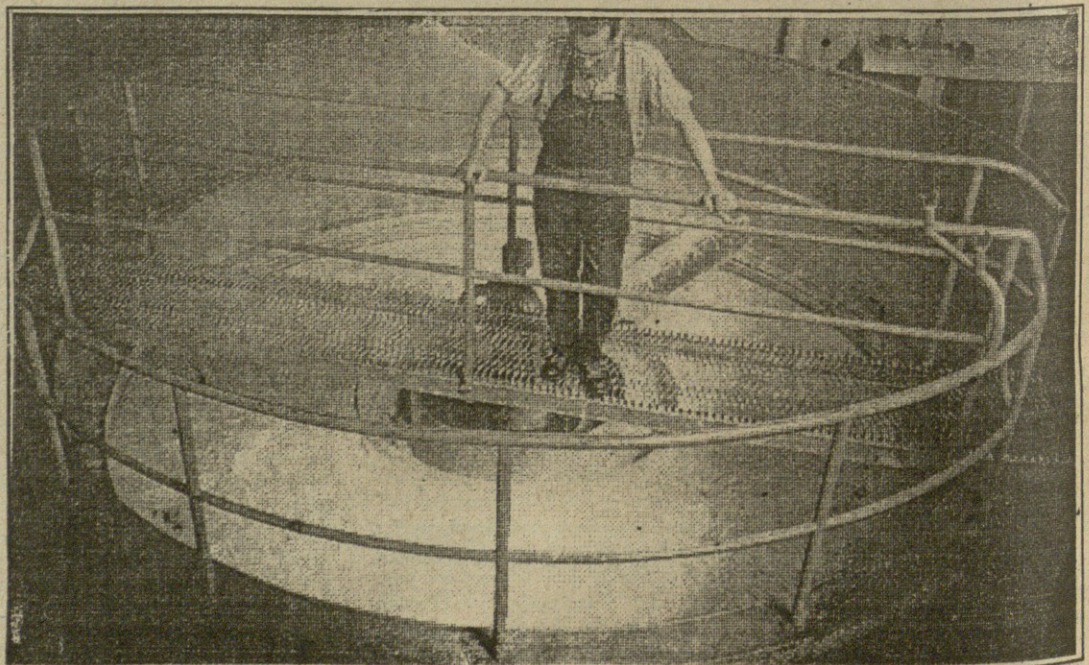
ქება ქალაქისა

ონი თვალსაჩინო მაგალითია ტყეების უკონტროლო გაჩანაგებისა. ცენტრალურ აფრიკაში, კამერუნის, გაბონის, ზაირის, სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკისა და კონგოს ტერიტორიებზე ტყეებს 500 მლნ ჰა უკავია. საბედნიეროდ, ეს რეგიონი ნაკლებადაა დასახლებული — მოსახლეობის ინტენსიური ზრდა ხომ რეალურ საფრთხეს უქმნის ტყეებს, და არა მხოლოდ იმიტომ, რომ ადამიანები ხეებს ჰრიან შეშისათვის და ნათესებისათვის, არამედ საქონლის საძოვრებისთვისაც. ამიტომ საკვირველი არაა, რომ იმ რეგიონებში, რომლებიც მოსახლეობამ მიატოვა, ტყეები კვლავ აღდგა-აღორძინდა. ასე მოხდა გაბონის სანაპირო სავანეში,

დასჭირდება. 1962-1967 წლებში ლანდას ტყის მასივში თითქმის ორჯერ გაიზარდა თითო პექტარიდან მიღებული ხე-ტყის მოცულობა, — 4,7-დან 9 კუბ. მ. წელიწადში.

მრავალზონის გამოყენება

„ტყის ხელოვნური ნარგავების შექმნამ, — აღნიშნავს ფრანსის კაიე, — ხელი შეუწყო გადაჭრილიყო დავა ადგილობრივ სახეობათა დამცველებსა და ხეების ინტროდუცირებულ სახეობათა დანერგვის ენთუზიასტთა შორის. არსებობს საყოველთაო აზრი, რომ აუცილებელია მაქსიმუმი, ღონისძიებების გამოყენება, რა-

ლონდონში დამთავრდა მატჩი მსოფლიო პირველობისათვის ჭადრაკში გარი კასპაროვსა და ნაიჯელ ზორტს შორის. როგორც მატჩის მსოფლიო ჩემპიონის დამაჯერებელი გამარჯვებით. ამ დღეებში თბილისში დაბრუნდა კასპაროვის ერთ-ერთი მფრთხელი, ცნობილი ქართველი დიდოსტატი ზურაბ აზმაი-ფაშვილი. იგი ბუნებრივად ლონდონის მატჩისა და მასთან დაკავშირებული ამბების შესახებ.

პროფესორული გზით...

— ზურაბ, თქვენ უკვე მესამედ მოგიწია მსოფლიო პირველობაზე კასპაროვის ბანაკში ყოფნა. უპირველესად გვინტერესებს, რით გამოიწვევდა ლონდონის შეხვედრა წინა მატჩებთან?

— დავიწყეთ იმით, რომ ამჯერად სხვა მეტოქე იყო, უფრო ახალგაზრდა, თუმცა საკმაოდ ძლიერი მოჭადრაკე, თანაც სხვა ქვეყნიდან. განსხვავება იყო მატჩის ანგარიშშიც. კასპაროვმა, მოგესხენებათ, პირველად გაიმარჯვა დიდი ანგარიშით, თანაც შედარებით მოკლე დროში და იოლად. და რაც მთავარია, თუ აქამდე გამართული შეხვედრები ფიქსირებული ტარდებოდა, ამჯერად მსოფლიო პირველობის ორგანიზატორი და სპონსორი იყო გაზეთი „ტაიმისი“, მაგისტრის მისი ემბლემა ამშვენებდა და, საერთოდაც, შეხვედრას ერქვა „ტაიმისის“ მსოფლიო ჩემპიონატი“.

— „ტაიმისი“ ეს ინიციატივა ტრადიციულად რომ არ იქცევა და მომდევნო მსოფლიო ჩემპიონატებსაც ის რომ არ უმასპინძლებს?

— არა მგონია. ეს იყო ერთგვარი სპონსორობა. ამ დღეებში მიმდინარეობს მოლაპარაკება ერთ-ერთ ამერიკულ ფირმასთან, რომელიც ამირებს პროფესიონალ მოჭადრაკეთა ასოციაციის შესარჩევი ტურნირისა და მსოფლიო პირველობის მატჩის სპონსორობას. ასე რომ, თუ ყველაფერი კარგად იქნა, მომავალ მსოფლიო პირველობის მატჩს, რომელიც 1995 წელს გაიმართება, ორი ემბლემა დაამშვენებს — პროფესიონალ მოჭადრაკეთა ასოციაციისა და ზემოთხსენებული ფირმისა.

— ფირმის სახელწოდება არ დასახელებთ?

— ჯერჯერობით ეს საიდუმლოა. როგორც გითხარით, ჯერ კიდევ მიმდინარეობს მოლაპარაკება და მალე ყველაფერს ნათელი მოეფინება.

— როგორ ემზადებოდა კასპაროვის ბანაკი ლონდონის მატჩისათვის?

— პირველი ორი შეკრება გაიმართა მოსკოვის მახლობლად, პოდოლსკში, სადაც კასპაროვმა ბაქოელ ლტოლვილებისათვის საცხოვრებელი სახლი ააშენა და, სადაც მისი საწვრთნელი ბანაკი მოწყობდა. პირველ შეკრებაზე ზაქარიჩი, შაქაროვი და მე ვენზერბოლი მსოფლიო ჩემპიონის, მეორეზე კი მაგერამოვიც შემოგვიერთდა. (სხვათაშორის, მაგერამოვიც დღეს ნანა იოსელიანის ეხმარება მონტე-კარლოში). მთავარი შეკრება კი ივლისში ჩატარდა ხორვატიაში, სადაც უკვე ყველა მოვიყარეთ თავი — მაკარიჩი, ბელაიევი, შაქაროვი და მე. ლონდონშიც ეს შემადგენლობა ახლდა კასპაროვს.

ჩემი დაკვირვებით, მოსამზადებელ შეკრებებზე, მიუხედავად გარკვეული თეორიული მომზადებისა, ბევრი არაფერი წყდებოდა. ძირითადი მუშაობა მაინც უშუალოდ მატჩის დროს მიმდინარეობს. მეტსაც გეტყვით, ხორვატიაში კასპაროვი უფრო მეტ დროს უთმობდა ფიზიკურ მომზადებას, ვიდრე თეორიულს. იგი ყოველდღიურად ბეჭდს და რბოდა, ცურავდა, ეწეოდა სიმძიმეებს. რატომღაც ჩემპიონი და მისი დაცვის წევრები ფიზიკური გაკაბებისკენ უფრო ისწრაფოდნენ, მიანდით, რომ, მაგალითად დიდი სიმძიმის აწევა კარგად მოქმედებს თავის ტვინის სისხლის მიმოქცევაზე. ჩვენ კი გაკვირვებულნი ვიყავით და ვერაფრით აგვეხსნა, რა საჭირო იყო ყოველდღე შეუფერებელი სიმძიმეების აწევა და ფიზიკური გადარბობა.

— ახლა უშუალოდ მატჩის შესახებ. განსაკუთრებით რომელი პარტიები დაგამახსოვრდა?

— მატჩი უაღრესად საინტერესო იყო. ავიღოთ, თუნდაც, პირველი პარტია, რომელსაც კურონოვილიც კი შეიძლება ვუწოდოთ. კასპაროვმა ბრწყინვალედ დაიწყო, თავის სტილში წარმართა შეტევა და მიიღო აბსოლუტურად მოსაგები პოზიცია, მაგრამ შემდეგ ზედინდელ დაუშვა შეცდომები, განერვიულდა და უარესი პოზიცია მიიღო. მაგრამ შორტმა, რომელსაც დიდი დრო ჰქონდა დახარჯული შეტევის მოსაგერიებლად და მწვავე ცაიტნოტში იმყოფებოდა, ვერ მოახერხა შექმნილი მდგომარეობის თავის სასარგებლოდ გამოყენება და ალამი ჩამოუვარდა. ასეთი დასაწყისი შორტისთვის შეტად მწარე იყო, მით უფრო, რომ მას აშკარად უკეთესი შედეგისთვის შეეძლო მიეღწია. ამიტომ მეორე პარტიაში შეეცადა რევანშის აღებას, მაგრამ დიდ წინააღმდეგობას წააწყდა და საბოლოოდ მხოლოდ ყაიმის მიიღწია. საერთოდ, ჩვენ კარგად ვიცოდით შორტის საღებურები სქემები. მას ძირითადად მომზადებული ჰქონდა ე.წ. მარშალის შეტევის სქემა. ჩვენ საბასუბოდ მზად გვქონდა კონტრგაგრძელება, რომელიც არ ითვლებოდა საუკეთესოდ და, ამდენად, შორტს არ უნდა გაემახვილებინა მასზე ყურადღება. მას ძირითადი სამუშაო ჰქონდა იმ გამბიტში, რაც თვითონ უნდა ეთამაშა. ერთი სიტყვით, მისთვის და მისი ბანაკისთვის მიუწევდომელი აღმოჩნდა ჩვენი კონტრგაგრძელების გზები და მარცხიც ამით იყო განპირობებული.

მეოთხე პარტიაში შორტმა იგივე სქემა გამოიყენა, რაც მეორეში, მაგრამ ამჯერად ჩვენ უკვე მზად ვიყავით, ზუსტად გავთვალეთ მისი ჩანადიერი და გამარჯვება მოვიპოვეთ. სხვათაშორის, მეოთხე პარტია სკანდალური გამოდგა — შორტის ბანაკი დატოვა მისმა მთავარმა მწვრთნელმა კავალემა. უნდა ითქვას, რომ შორტს საკმაოდ ძლიერი მწვრთნელთა ბრიგადა ჰყავდა. მას ეხმარებოდნენ რობერტ ჰიუზი, ლიუბომირ კავალევი, ჯონ სპილმენი და სხვა ინგლისელი დიდოსტატები. პოდა, მეოთხე პარტიის გარჩევის დროს შორტმა არ მიიღო კავალევის რჩევა პარტიის გაგრძელების შესახებ, რის გამოც მათ შორის უთანხმოება ჩამოვარდა და კავალემა დატოვა ლონდონი.

ამის შემდეგ პრეტენდენტმა აირჩია ახალი სქემა, რომელმაც ბევრი პრობლემის წინაშე დაგვყენა. და, საერთოდ, ყოველ პარტიაში ახალ-ახალი პრობლემების წინაშე ვდგებოდით. ერთ შემთხვევას გავხსენებ: ერთ-ერთ პარტიაში შორტმა შემოგვთავაზა კასპაროვის მიერ ლინარესის ტურნირზე გელფანდის წინააღმდეგ გამოყენებული გაგრძელება. ეს კასპაროვისთვის მოულოდნელობაც იყო და ფსიქოლოგიურად ძნელად გადასალახავი წინააღმდეგობაც — მას საკუთარი თავის წინააღმდეგ უწევდა თამაში, რაც სულაც არაა იოლი.

— კასპაროვმა შეხვედრის პირველი ნახევარი უფრო ძლიერად წარმართა, ვიდრე მეორე. რა იყო ამის მიზეზი?

— მიზეზი ბევრი იყო. უპირველესად, ფსიქოლოგიურ ფაქტორია გასათვალისწინებელი. როცა ცხრა პარტიის შემდეგ ანგარიშია 7:2 შენს სასარგებლოდ, ემჩნევა, ერთგვარად დუნდობი, ყურადღება გეფანტება, ყველა პარტიას სრული მობილიზებით ვეღარ თამაშობ. ანგარიშსასაწყვეია ისიც, რომ მარცხიანი სტარტის შემდეგ შორტმა თანდათან ძალები მოიკრიბა და თამაშს მოუშაბა. უნდა გავითვალისწინოთ სხვა ფაქტორებიც, თუნდაც,

პოლიტიკური. მოგესხენებათ, კასპაროვი პოლიტიკურ ბატალიებშიცაა ჩაბმული. მასსოვს 10 ოქტომბერს, როცა ანგარიში იყო 10,5:4,5, კასპაროვს მოსკოვიდან დაუბრუნებია მეგობრებმა პოლიტიკური ფრაქციიდან „რუსეთის არჩევანი“ და სხვების პირველ ყრილობას. კასპაროვი იმდენად დარწმუნებული იყო საკუთარ ძალებში, რომ შეპირდა: ამ დღეებში ორ პარტიასაც მოვიგებ, ჩემპიონობას შევინარჩუნებ და ყრილობასაც უსათუოდ დავგეგმავ. არადა, სწორედ ამის მერე დამარცხდა პირველად, რამაც აიძულა უარი ეთქვა პოლიტიკაზე. სხვათაშორის დედამისის დიდი დამსახურებაა, რომ კასპაროვმა უარი თქვა დეპუტატად კენჭისყრაზე რუსეთის ახალ არჩევნებში. ამასთან დაკავშირებით, ჩვენი ბანაკის აზრიც ასეთი იყო: კასპაროვი იმხელა მოვლენაა, იმდენი გაკეთება შეუძლია, რომ პარლამენტში რიგით დეპუტატად, თანაც პარტიული სიით არჩეულ დეპუტატად არ უნდა მოცდეს.

— შეხვედრის ორგანიზაციულ მხარეზე რას იტყვით?

— მატჩი შესანიშნავად იყო ორგანიზებული დაწყებული საყოფაცხოვრებო პირობებით, დამთავრებული სანახაობითი მხარით. ვერ წარმოვიდგენდი, თუ ტელევიზიის მეშვეობით შესაძლებელი იქნებოდა ჭადრაკის პარტიის ასე მკაფიოდ მაყურებელთან. მატჩის ყველა პარტიას უძღვებოდა ერთ-ერთი ყველაზე პოპულარული დიქტორი ქალი, ხოლო სტუდიაში მუშაობდნენ დიდოსტატები: სპილმენი (შორტის სექუნდანტი), კინგი და კინი. თითოეულს წინ ჰქონდა კომპიუტერი, რომელიც ჩართული იყო ტელეეკრანზე. როცა დიდოსტატი კომენტარს აკეთებდა, ეკრანზე გამოდიოდა საჭადრაკო დაფა, სადაც მაქსიმალური სიზუსტით ისახებოდა ორთაბრძოლის პერიპეტეიები. პარტიის შემდეგ კიდევ ერთსაათიან გადაცემა იყო, სადაც უკვე კომენტარს აკეთებდნენ უშუალოდ მატჩის მონაწილენი. და ეს ყველაფერი იმდენად საინტერესო იყო, რომ ყოველ გადაცემას მილიონნახევარი მაყურებელი ჰყავდა, რაც ჭადრაკისთვის საკმაოდ დიდი აუდიტორიაა.

— როგორ განაწილდა საპრიზო ფონდი?

— საპრიზო ფონდი იყო მილიონ შეიდასი ათასი გირანქა-სტერლინგი. გამარჯვებულს ერგო ერთი მილიონი, დამარცხებულს — 700 000. აქედან ერთმაც და მეორემაც ინგლისის სახელმწიფო ხაზინას ბეგარის სახით გადაუხადეს აღებული თანხის 25 პროცენტი.

— ზომ არ არის მოსალოდნელი ახლო მომავალში მატჩი კასპაროვსა და კარპოვს შორის?

— ამ საკითხზე საუბარი მქონდა კასპაროვთან. მან განაცხადა: არა მგონია ასეთი შეხვედრა გაიმართოს, რადგან ჩვენი ძალების დიდი განსხვავების გამო, არ შეგულება სპონსორი, რომელიც ამ მატჩს დააფინანსებს. თუ კარპოვი თვითონ შეძლებს დაიშვას საამისო თანხას, როცა უნდა და სადაც უნდა იქ შეხვედებიო.

თუ გავითვალისწინებთ, რომ ეს თანხა სულ ცოტა 5 მილიონი დოლარი მაინცაა, ასეთი შეხვედრის გამართვის შანსი მინიმალურია. რადგან სიტყვამ მოიტანა, უნდა ითქვას, რომ დღეს ჭადრაკი უფრო მეტად პროფესიონალური ხდება, ვიდრე აქამდე იყო. ყველაფერს განსაზღვრავს ფული და პირადი შემოსავალი, რაც სავსებით ბუნებრივი და მისაღებია. სხვათაშორის, კასპაროვის ინიციატივით ჩამოყალიბებული პროფესიონალ მოჭადრაკეთა ასოციაცია ამ ნიშნითაც აღმართა ფიქს. მომავალი მსოფლიო ჩემპიონატი ასოციაციის გეგმით ჩატარდება. დეკემბერში გაი-

მართება პროფესიონალთა ლიგის პირველი შეხვედრა ტურნირი, რომელშიც მსოფლიოს წამყვანი დიდოსტატი მიიღებს მონაწილეობას. ტურნირის საპრიზო ფონდი 250 000 დოლარია, რაც საკმაოდ სოლიდური თანხაა. ის ბევრად მეტია, ვიდრე ფიქსირებული ტურნირის საპრიზო ფონდი. ეს ფაქტი უკვე ბევრს მეტყველებს.

— ლონდონის მატჩმა პირადად თქვენ რა შეგძინათ, როგორც პროფესიონალ მოჭადრაკე?

— წმინდა საჭადრაკო თვალსაზრისით ეს შეხვედრა ჩემთვისაც სასარგებლო იყო, რადგან ასეთი რანგის მატჩებზე ყოფნისას ღრმად ვიღებთ თეორიული მომზადება, ფართოდ ვხედავთ საჭადრაკო ერუდიცია. ბოლო დროს ვატყობდი, რომ ერთგვარ სადებიუტო კრიზისს განვიცდიდი და ამ თვალსაზრისით, ვფიქრობ, ლონდონში შეძენილმა თეორიულმა ცოდნამ და გამოცდილებამ ახლო მომავალში თავისი სიტყვა უნდა თქვას.

— თქვენი ლონდონში ყოფნის დროს საჭადრაკო ტრადიციული მოვლენები დატრიალდა. გქონდათ თუ არა ინფორმაცია ამის შესახებ?

— ინგლისის პრესა და ტელევიზია დიდ ადგილს უთმობდნენ საჭადრაკო თემათს. ყოველ საღამოს ვუყურებდი „სი-ენ-ენ“-ის რეპორტაჟებს, სოხუმის დაცემა, აფხაზეთის ტრაგედიამ ისე იმოქმედა, რომ ერთი ხანი მუშაობაც ვეღარ შეეძლო, სრულ დეპრესიას განვიცდიდი. განსაკუთრებით დამამახინჯებდა „სი-ენ-ენ“-ის ორი ეპიზოდი. სოხუმის ბრძოლების ერთ-ერთი ბოლო დღეა. კადრში ჩანს დამწვარი და აბოლენი შენობების ფონზე როგორ ამოდგომა მხარში და მოყავს ორ თანმხლებს ელუარდ შევარდნაძე — გაუბედურებული, განადურებული აღდამანი, რომელსაც უფიქრად მუშაობდა აღმშენებლის სახეზე და ლაბა-ლუპით სდის ცრემლები...

რუსეთის საგარეო საქმეთა მინისტრი კოზირევი ამერიკაში წავიდა სახელმწიფო მდივანს კრისტოფერს. შეხვედრის წინ მას დაეხვეწა, ყურნალისტები და ეკითხებიან აფხაზეთის შესახებ. კოზირევი სიტყვას ბანზე აგდებს: — დიას, ყოფილი რესპუბლიკების გვხვდება ბევრი პრობლემა, თუნდაც აფხაზეთის, მთიანი ყარაბაღის... ყურნალისტები უმეორებენ კითხვას და პასუხს ითხოვენ რუსეთის როლზე აფხაზეთის კონფლიქტში. კოზირევი გაუბრუნებს კითხვასაც და ყურნალისტებსაც.

— თქვენი უახლოესი საჭადრაკო გეგმები როგორია?

— 12 ნოემბერს იწყება ტილბურგის დიდი საერთაშორისო ტურნირი, სადაც მიწვეული ვარ და ბრძოლაში ჩავერთვები მეორე წრიდან. და, რაც მთავარია, — მონაწილეობას მივიღებ პროფესიონალ მოჭადრაკეთა მსოფლიო პირველობის შესარჩევ ტურნირში, რომელიც დეკემბერში ჩატარდება პოლანდიაში და, რომლის შესახებაც უკვე ვისაუბრე.

— იმედია, უძლეველი მსოფლიო ჩემპიონის სტაჟიანი მწვრთნელი და მეგობარი წარმატებით ახსარებებს ამ სერიოზულ ტურნირებში.

— გნახოთ. ყველაფერს ახლო მომავალი გვიჩვენებს. ისე, რაკი საშუალება მომეცა, გულწრფელად ვიტყვი სათქმელს. ბოლო ხანს საჭადრაკო ჭადრაკის ფედერაციებში გარკვეული ძვრები მოხდა. პირველ ვიცე-პრეზიდენტად მოვიდა საკმაოდ საქმიანი და ენერგიული კაცი ვაჟა შუბლაძე. იგი დღევანდელ რთულ პირობებში ყველაფერს აკეთებს მოჭადრაკეების დასახმარებლად, ხელს უწყობს მათ შესაფერისი საყოფაცხოვრებო და სპორტული პირობების შექმნაში, ეხმარება სპონსორების მოძებნაში და ა.შ. ბუნებრივია, თუკი სპონსორი სჭირდება რომელიმე ნიჭიერ ახალგაზრდა ოსტატს, ასევე სჭირდება წამყვან დიდოსტატსაც, რომელიც შედის მსოფლიოს პირველ ოცეულში და მონაწილეობს მსოფლიო ჩემპიონატის შესარჩევ ტურნირში. ამას რომ ვამბობ, მე საკუთარი თავს არ გვულისხმობ. საქმე ისაა, რომ იმ რანგის მოჭადრაკისთვის, რომელიც მსოფლიო პირველობის შესარჩევ მატჩს ატარებს, აუცილებელია მწვრთნელი, რომელიც მოეხმარება. თეორიულ მომზადებაში, გადადებული პარტიების დამთავრებაში. მე რომ მწვრთნელი საკუთარი სახსრებით ვაიყვანო პოლანდიაში, იმდენი დამიჯდება, რომ საერთოდ აზრს დაკარგავს ტურნირში მონაწილეობა. ამიტომ არის აუცილებელი სპონსორი, ქველმოქმედი ადამიანი თუ ორგანიზაცია. ერთი სიტყვით, ჭადრაკი ჩვენთანაც პროფესიონალიზმის ნიშნით უნდა განვითარდეს და ამ საქმეში თავისი საბაბო წვლილი უნდა შეიტანოს ქართველმა ბიზნესმენებმა და საქმიანმა ადამიანებმა.

